శ్రీ

అలమేలుమంగా పరిణయము

(పద్య కావ్యము)

మహాకవి

శ్రీ తూము రామచంద్రావనీపాల ప్రణీతము

ప్రకాశకుడు

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశముఖు

మానాజిపేట

శ్రీ

అలమేలుమంగాపరిణయము

(పద్యకావ్యము)

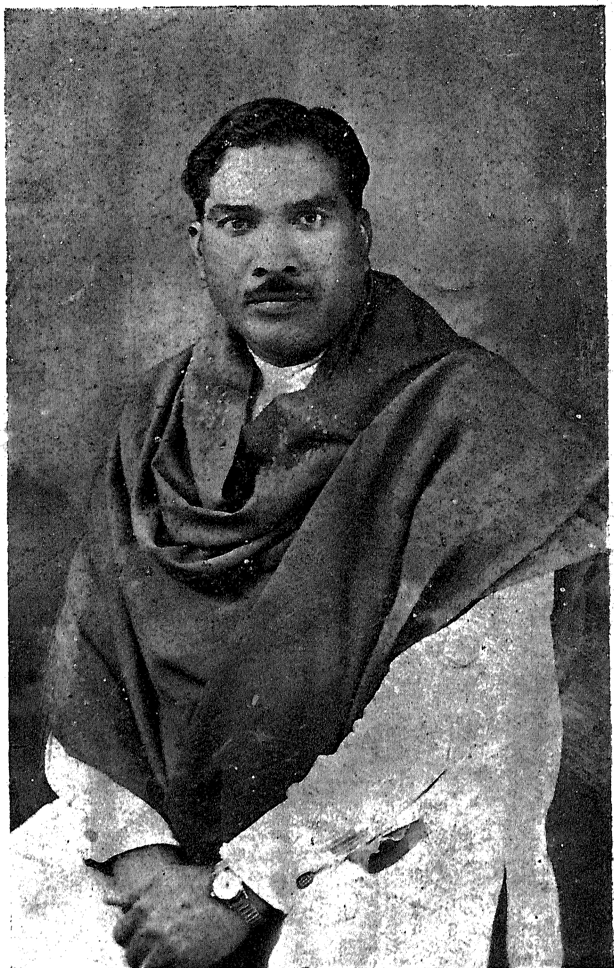
మహాకవి

శ్రీ తూము రామచంద్రావనీపాలప్రణీతము

పరిష్కర్త
శిరోమణి ఆంధ్రవిద్వాన్
కప్పగంతుల లక్ష్మణ శాస్త్రి
తెలుఁగు పండితుఁడు.
సిటీ కళాశాల
హైదరాబాద-ద.

ప్రకాశకుఁడు
తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశముఖు
మానాజీపేట
మహబూబునగరము జి.
1949

 :: వెల రు. ౧—౦—౦

గ్రంథప్రకాశకులు:

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశముఖ్;

మానవతిపేట.

తొలిపలుకు

ఈగ్రంథమును రచించినమహాకవి మహబూబునగరమండలము లోని మానాజీపేటరాజులలో మేటి. ఇతఁడు సంస్కృతాంధ్రపాథోధిం ఱచి యీ కావ్యామృతమును వెలువఱచెను. ఈకావ్యముఁ జదువఁ మువ సహృదయులకుఁ బరమాహ్లాదము జనించును. ఈ కృతిదర్పణమునఁ వీంద్రునిపాండితీరసజ్ఞతలు గోచరించును.

ఈతఁడు తూమువంశసంజాతుఁడు క్షేత్రపాలసగోత్రుఁడు. ఈ ంశములోని రాజులు యోగులు, జ్యోతిర్విద్యాపారంగతులు, పండితులై యున్నారని యిప్పటికిని బసరగ్రామవాసులు చెప్పికొనుచుందురు. ఈ గ్రంథకర్త పండితకవీంద్రుఁడై పండితకవుల కనేకుల కాశ్రయ మిచ్చెను. ఇతఁడు శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁడు. శ్రీరాముఁ డీతనికిఁ గలలోఁ గాన్పించి యీ గ్రంథరచన కాజ్ఞ నిచ్చె నని కవి గ్రంథాదినిఁ జెప్పికొనినాఁడు. శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షలబ్ధకవితాధురంధరుఁడై యీతఁడు పోతనామాత్యునిఁ బోలి తనకావ్యమును శ్రీరామున కంకిత మొనర్చి ధన్యుఁ డయ్యెను. ఇందు లక్ష్మీవేంకటేశ్వరులపరిణయకలహము మొదలు అలమేలుమంగాపరిణయమువఱకు వర్ణింపఁబడినది. ఈగ్రంథకర్త మఱియు నీకవి యక్కగారు రఘురామమ్మగారు భాగవతోత్తములై శ్రీరంగాదిపుణ్యక్షేత్రములు సేవించి వచ్చి తమస్వగ్రామముకడనే యంజనగిరి యను చిన్న గుట్టపై శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామియాలయము నిర్మించి స్వామినిఁ బ్రతిష్ఠించిరి.

ఉక్కలశ్రీరంగాచార్యులు గ్రంథకర్తకు గురువు. వారికడనే సంస్కృతాంధ్రము లభ్యసించి వారితోడ్పాటుచే నీకావ్యమును విరచించెను. కావ్యము మిగులఁ బ్రౌఢశైలిని విలసిల్లుచుఁ బ్రాచీనమహాకావ్యములను దలఁపించుచున్నది. ప్రతిపద్యము భక్తిరసభరితమై యున్నది. ఉదయాస్తమయాదివర్ణనములు చదువునపుడు కవికల్పనానైపుణి యచ్చెరువు

గొల్పును. శ్లేషాద్యలంకారములు పెక్కుతావుల గోచరించును. పండితైక భేద్యము లగు ఘట్టము లిందుఁ జాల విలసిల్లినవి. వర్ణనాంశములు, కల్పనలు మనోహరములుగ నున్నవి. కవితాధార గంగాప్రవాహమువలె విరాజిల్లి యర్థపుష్టి వీడనిపదజాలముతో బంధుర మై నిరర్థకపదరహిత మై విరాజిల్లిన దీపవిత్రకావ్యము. పెద్దన, బట్టుమూర్తి, శ్రీనాథాదులపోకడలికాకావ్యమునఁ బెక్కుతావుల గోచరించును.

మచ్చునకు "చని చని కాంచె ముందట మసారమణీరమణీయ కాంతియున్."

"కలకంఠనికరసత్కల కంఠరావముల్
కలకంఠి యొనరించు గాన మేమొ".

"స్తంబేరమస్తనంపయగండకండూతి
హరణనఖాగ్రహర్యక్షగణము"

"అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలకో
త్కలితవనాంతకాంతపరికల్పితకుంజనిశాంతకాముకీ
లలితరతాంతఘర్మసలిలప్రజసంతతవారణోజ్జ్వల
న్మలయసమీరకీరపికమాధుకరాదివిహారహృద్యమై"

"చరమసర్వంసహాధరశిఖాగ్రంబునఁ
బుష్పితకింశుకభూజ మనఁగ"

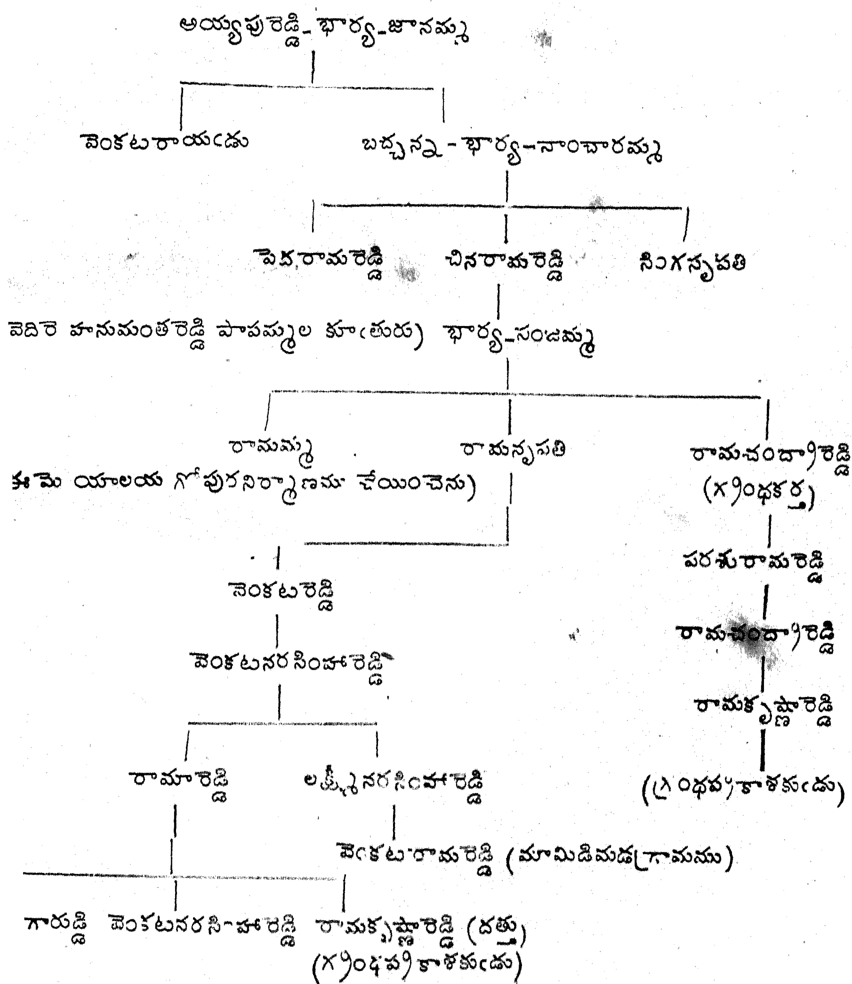
"ప్రాచీదిశాంగనాభాసురహస్తాబ్జ
కలితమాణిక్యకందుకం బనంగ"

ఈమున్నగు వర్ణనాభాగములు పరిశీలించుసహృదయుల కిది ప్రౌఢబంధ మనియుఁ గల్పనాచాతురీబంధుర మనియుఁ దోఁపక మానదు. కవిత సలక్షణ మై నిర్దుష్ట మై యలరారినది.

క్రీ. శ. ౧౯వ శతాబ్ది తొలిభాగములోనివాఁడును, అసఫు జాహీనవాబుల ప్రధానమంత్రిగాను నుండిన రాజాచందూలాల్ ఈకవి ప్రతిష్ఠించినవెంకటేశ్వరస్వామికి మహాపురము అనుగ్రామమును అగ్రహారముగా నీతనిపేర నిచ్చినట్లు భూదానపత్రము తెల్పుచున్నది. ఇది యితనికాలమున కాధారము. ఇతఁడు పరమోదారగుణోపేతుఁడు, పరయోగి, భాగవతోత్తముఁడు, పండితకవి, యని యిప్పటికిని బ్రఖ్యాతి గలదు.

ఈకవికి మనుమఁడు శ్రీరామచంద్రా రెడ్డి తనకు సంతతి లేనందున గ్రంథకర్తసోదరునిసంతతిలోనివాఁ డగు శ్రీరామకృష్ణా రెడ్డిని దత్తపుత్రునిగా స్వీకరించి తనరాజ్యమున కధిపతిగాఁ జేసెను. ఈదత్తపుత్రుఁ డీగ్రంథమునకుఁ బ్రకాశకుఁడు.

గ్రంథకర్త వంశవృక్షము

ఈపవిత్రమహాకావ్యమును శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు నాకడకుఁ దెచ్చి దీనిని సవరించి యచ్చు వేయింపుఁడని నన్నుఁ గోరిరి. ఈగ్రంథ మామూలాగ్రము తాళపత్రములలో వ్రాయఁబడి యుండెను. అచ్చు టచ్చుటఁ దాళపత్రములు శిథిలము లై యుండెను. వ్రాఁతలోఁ గూడఁ జాల తప్పు లుండెను. అస్ఫుటము లైన యక్షరములతోఁ గూడినయీ కావ్యమును జాగ్రత్తతోఁ బరిశీలించి పరిష్కరించి ముద్రణమున కిచ్చితిని. తెలంగాణములో నొకశతాబ్దికిఁ బూర్వ మవతరించిన యీ యుత్కృష్ట కావ్యమును బ్రకటింపఁ జేసి శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు తమపూర్వుల కీర్తిని దేశగౌరవమును బ్రకటించిన ధన్యజీవులు. ఆంధ్రులకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు.

చ॥ కవికులతల్లజుండు తెలంగాణము నేలినరామచంద్రభూ
ధవుఁ డసమానమోక్షఫలదం బగుకావ్యపుపంట నిచ్చె; ద
త్ప్రవిమలభాగధేయము నపారముగా నిఖిలాంధ్రలోక స
త్కవులకు బంచినట్టిసముదారునిపున్నెము నెన్న శక్యమే?

—కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి.

ఓమ్

ప్రథమాఽశ్వాసము

ఇష్టదేవతాస్తుతి.

శా॥ శ్రీమద్భూమితనూభవాకుచలసత్సిందూరపంకాంకితో
ద్దామస్ఫీతభుజాంతరుండు, రవిసంతానాబ్ధిరాకాసుధా
ధాముఁ, డుజ్జ్వలసుందరుండు, నతభక్తత్రాణమంగారుఁ, డా
రామస్వామ్యఽధిపుఁ డస్మదీప్సితములన్ రంజిల్లఁగా నీవుతన్. ౧.

చ॥ తనకు విభుండు రామవసుధాధవుఁ డౌట నిజం బటంచు నా
యనఘునిదోఃప్రతాపము దిగంతములన్ వెలయించుచో ర్కాచేఁ
గనకమహీధ్రచాపుఘనకార్ముకభంగ మొనర్పఁ జాలురా
ట్తనయ వరింతు నం చనినధారుణికన్యక మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. ౨

ఉ॥ అన్న దశాఽస్యుఁ గూల్చుటకు నై జనకాఽజ్ఞ నెపంబుఁ జేసి య
త్యున్నతిఁ గాన కేగునపు డుజ్జ్వలపాదుక లాశ్రయించి తా
మన్ననతో సపర్యలు సమంజసవృత్తినిఁ జేయుచున్న శాం
తు న్నతభక్తరక్షణరతున్ భరతు న్నిరతంబుఁ గొల్చెదన్. ౩.

శా॥ శ్రీరామాఽనుజమండలాంచితకరశ్రీశాలిఁ, గీర్తిచ్ఛటా
స్ఫారోదంచితలక్షణున్, దరణివంశహారిదినీరాట్ప్రభాశిన్,
శ్రీరామాఽనుజమండలాఽశ్రియలసచ్ఛృంగారగాత్రోజ్జ్వలున్,
శ్రీరామానుజుఁ డైనలక్ష్మణుని నే సేవింతు నశ్రాంతమున్. ౪.

మ॥ లవణోదగ్రమహోగ్రవిగ్రహనిరమ్లానాటవీవిస్ఫుర
ద్దవవైశ్వానరసన్నిభుండు, నతసంతానైకసంతానభూ
భవసంకాశుఁడు, రామచంద్రపదసద్భక్తిప్రమోదాంతరం
గవిలాసుం డగులక్ష్మణావరజు సుజ్ఞానాంబుధిన్ గొల్చెదన్. ౫.

సీ॥ కనుఱెప్ప వేసినంతనె కంధి లంఘించి,
నిన్ను గాంచి సువార్త విన్నవించె;
ఘనబలోద్ధత్యసంకలితుఁ డౌసుగ్రీవు
తోడ సఖ్యము నొనఁ గూడఁ జేసెఁ;
బాకాభియాతిజిద్భీకరశక్తిపీ
డితుఁ దైనతమ్ముని బ్రతుకఁ జేసె,
సాంపరాయోదగ్రశర్వరీచరకోటిఁ
బెనుముష్టిపోటులఁ బీఁచ మణఁచె;

తే॥గీ॥ ననుచు శ్రీరామభూమీంద్రుఁ డవనిజాత
తోడఁ జెప్పఁగ వినుచు సంతోషి యైన
యమితమతిమంతు, ఘనశాంతు, నతికృతాంతు,
నమలగుణవంతు, హనుమంతు నభినుతింతు. ౬.

కం॥ సుగ్రీవుఁడు, దళితారిచ
యూగ్రీవుఁడు, రావణాదియూరాభ్యక్షోద్వా
సగ్రీవుఁడు, శ్రీరాముని
కగ్రీవుఁడు మమ్ముఁ బ్రోచుఁ గారుణ్యమునన్. ౭.

కం॥ భీషణవైరిచమూవి
ద్వేషణు, హితబంధుమిత్రబృందావన సం

తోషణుఁ, ద్రయ్యంతార్థా
న్వేషణు గుణకలితహృద్విభీషణుఁ గొలుతున్. ౮.

మ॥ దురితోదగ్రనిశాటకోటితమసనిర్ఘాతాత్యుగ్రజంఝానిల
ద్వరశౌర్యోన్నతశౌర్యధుర్యుఁడు, లసద్వాలాగ్రవిక్షేపదు
ర్భరపాతోడుచయుండు, రామపదసద్భక్తిప్రమోదుండు, నా
హరివాహిన్యధిరాజు నంగదుని నే నాసక్తితోఁ గొల్చెదన్. ౯.

మ॥ ఘనసంఛన్నకుహూనిశోపమలసద్గాత్రుండు, క్ష్వేళాట్టహా
సనిశాటాధిపకామినీనికరభాస్వద్భ్రూణనిర్భేదనుం,
డినవంశార్ణవసోమరామచరణాబ్జేందిందిరప్రాయుఁ, డ
య్యనఘుప్రాభవుఁ డచ్ఛభల్లపతి మా కైశ్వర్య మిచ్చున్ గృపన్. ౧౦

మ॥ తనఫాలాక్షి బృహన్మరీచిమహితద్రాఘిష్ఠకీలాఽలిచే
తను భక్తవ్రజకిల్బిషౌఘమును నిర్దగ్ధంబుఁ గావించి పా
వనులన్ జేసినకీర్తిభూతికలనన్ వర్ష్మంబు వ్యాపించెనో
యన దేహద్యుతి మించుశంకరుఁడు మా కైశ్వర్య మిచ్చున్ గృపన్. ౧౧

సీ॥ ఏమాత హైమాద్రిజామాతసామేన
సామేన లియ్యశ్రీ మై సంతసించె;
నేకాంత విభునిచే నేకాంత మగుమంత్ర
మంత్రార్థసారభూమంబుఁ దెలిసె;
నేతల్లి మహితసాధ్వీతల్లజం బని
సర్వసర్వంసహాస్తవముఁ గాంచె;
నేరామ సుమనోమనోరాము శ్రీరాము
సన్నామ మేప్రొద్దు సన్నుతించె;

తే॥గీ॥ నీదృశామలగుణగేయ, మృదునిజాయ,
మహితమేచకరుచికాయ, మానసహాయ,
దళితరిపుమాయ, నతకల్పతరునికాయ,
సర్వమంగళ మాకు నైశ్వర్య మొసఁగు. ౧౨.

ఉ॥ ఎన్నఁడు లేనివింత యిది యే మొకొ శౌరికి నాభిపద్మమం
దున్నతిఁ జిన్నిబాలుఁ డొకఁ డుద్భవ మందెను, వీనిఁ జూచిరన్
గన్నులపండు వయ్యె నని కాండజవాసిని గారవింపఁగా
సన్నుతి కెక్కుకర్బురపిచండునిఁ గొల్చెద నిష్టసిద్ధికై. ౧౩.

ఉ॥ నేమముతోడఁ గొల్చెద వినిర్మలవిగ్రహనిర్జితాబ్ధిరు
ట్సామజ, సామజారి, సురసాలకిసాల, విశాలచంద్రికా,
హైమనగేంద్ర, చంద్ర, శర, హార, సరీసృపరాజ, హీర వా
గ్భామనుమత్కవిత్వము విభాసుర మొందఁగఁ జేయ నిత్యమున్. ౧౪.

చ॥ జనకభుజద్వయాగ్రములఁ జక్కఁగ నిల్చి తదుత్తమాంగమం
దునఁ గలవాహినీవిమలతోయములన్ దననీడఁ గాంచి నా
యనుజును మీఁదఁ బెట్టుకొనె నప్ప యటంచును దల్లితోడఁ జె
ప్పిన నగి బుజ్జగింపఁగను బ్రేమఁ జెలంగుగణేశుఁ గొల్చెదన్. ౧౫.

గురుస్తుతి.

ఉ॥ శ్రీమహిళేశపాదసరసీరుహభక్తుఁడు శేషయార్యుఁడున్
రామషడక్షరీమనుపరాయణధుర్యునిఁ జేసి మిక్కిలిన్,
బ్రేమఁ గవిత్వమున్ భువినిఁ బెద్దలు మెచ్చ రచింపఁ జేసె న
న్నామహనీయమూర్తికిని నంజలి మోడ్చెద నిష్టసిద్ధికై. ౧౬.

సుకవి స్తుతి.

సీ॥ రాజితాదిమకావ్యరచనావిలాసభా
సురుఁ డైనప్రాచేతసుని నుతించి,
భారతామ్నాదిపౌరాణకల్పనా
సురుచిరుఁ డైనవ్యాసునిఁ దలంచి,
వేదాంతశాస్త్రసంవేది ఘంటాంశసం
జాతు దేశికవర్యు సరసు నెంచి,
లాలితనాటకాలంకారనైపుణ్య
ఘనుఁ డైనకాళిదాసునకు మ్రొక్కి,

తే॥గీ॥ శబ్దశాసన, శ్రీనాథ, శంభుదాస,
సోమ, భాస్కర, తిక్కనసోమయాజి
ముఖ్యసుకవీశసంతానములకు మోద
మొదవ నంజలిఁ గావించి మదిఁ దలంచి, ౧౭

కుకవి నింద.

కం॥ దుర్దమకవితానిపుణక
పర్దులఁ బోడఁ గాంచి పిదపఁ బరుషరసను తా
దర్దురనిభకుకవుల కల
గర్దప్రియము మదీయకావ్యము చూడన్. ౧౮

వ. ఇట్లస్మదీయాభీష్టదేవతావందనంబును,బురాతనకవిస్తోత్రంబును, దుష్కవినిరాకరణంబునుఁ గావించి యమందానందసందోహకందళిత బంధబంధురం బగునొక్కమహాప్రబంధంబు రచియింపం బూని యేతత్కృతి

కన్యాకాలలాభంబునకు సర్వపురుషోత్తమాన్వేషణంబుఁ గావించి పొడఁ గానక క్షణోన్మీలితాక్షియుగళుండ నై కూర్కుఁ గని యున్నసమయంబున. ౧౯.

భగవత్సాక్షాత్కారము.

సీ॥ తనగాత్రధారాళధారాధరము చెంతఁ
దటిదంకురచ్ఛాయతరుణి మెఱయఁ;
దనభుజార్గళకల్పతరువేష్ట్యమాన స
ద్వల్లీవిధంబు కోదండ మమరఁ;
దనయుత్తమాంగమందున నగాగ్రోదయ
మహితాబ్జహితుభాతి మౌళి దనరఁ;
దనదివ్యముఖమహోత్పలవైరిఁ జంద్రికాఽఽ
వళిరీతిఁ జిఱునవ్వు గులుకుచుండ,

తే॥గీ॥ మణిగణోజ్జ్వలకేయూరమకరకుండ
లాఽదిభూషణభూషితుఁ డైనరాజ
ముఖ్యుఁ డొక్కఁడు వేంచేసి మోద మెసఁగ
నెదుట నిలుచుండి కృపతోడ నిట్టు లనియె. ౨౦.

కం॥ స్థిరముగ నలమేల్మంగా
పరిణయము రచించి మాకు భాసురభక్తిన్,
జరణముల సమర్పించిన
నురుతరబహుభాగ్యసుఖము లొదవును నీకున్. ౨౧.

తే॥గీ॥ అనుచు నానతి యిచ్చినయంతలోన
ధనము దొఱకిననిఱుపేదమనుజుకరణి

నలరి సీతాసమేతుఁ డయ్యనఘుఁ డౌటఁ
దెలిసి నుతియింపఁగా నేను దలఁచి యపుడు. ౨౨.

దండకము.

శ్రీమత్సుధాంభోధికన్యాంశసంజాతసీతాసతీదివ్యచేతస్సరోజాతమిత్రా! మహోద్దండచండోద్యదంహఃకదంబప్రవల్లీలవిత్రా! సుమిత్రాతనూజాదిసద్భ్రాతృవాత్సల్యసౌశీల్యనిత్యాభిరామా! రమాకామినీనాథ! తారేయభల్లూకరాడంజనానందనాద్యేకకీశాధిరాజన్యసంస్తూయమానప్రతాపోజ్జ్వలదీర్ఘబాహార్గళాత్యంతధామా! హిమాహార్యపుత్రీవరాత్యంతనైర్మల్యజాప్యనామా!హయగ్రీవరక్షశ్చరాధ్యక్షదుర్వారకాఠిన్యశారీరసంహారపాఠీనరాజాత్సవతారా! లసత్క్షీరవారాశిమగ్నస్థిరాధారణోద్ధారధౌరేయఘోల్యాధిరాజావతారా! క్షమాయోషిదక్షీణకక్షాంతచామీకరాక్షాద్భుతాఖర్వగర్వాపహారోన్నతస్తబ్ధరోమావతారా! క్షితివ్యోమపాతాళసంవాసకృచ్ఛేతసత్రాసదోర్వీర్యదుర్ధర్షహైరణ్యవక్షఃకవాటచ్ఛిదారంభగంభీరశుంభన్నఖవ్రాతదీప్యన్నృహర్యక్షదివ్యావతారా! స్ఫురత్సర్వదిఙ్మండలాంతైకపూర్ణీకృతభ్రాజితోదారదానాతివిఖ్యాతవైరోచనిద్యోతమానోత్తమాంగానుషంగానురంజన్మణీమంజుమంజీరసంజాత సంరావయోగీంద్ర హృత్పద్మసంశోభి పాదాబ్జకుబ్జావతారా! సదామందబందీకృతోదగ్రపౌలస్త్యసాహస్రబాహూల్లసత్కార్తవీర్యార్జునచ్ఛేదనాత్యంతధారాళధారాసముత్తుంగజృంభత్కుఠారోజ్జ్వలజ్జామదగ్న్యస్వరూపావతారా! స్వైరావణారోహణాద్యష్టదిక్పాలవిద్రావణాక్షుద్రనిర్నిద్రకౌదోర్ల్లసద్రావణాకుంభకంఠావళీలుంఠనోద్దామరామావతారా! నృశంసావతంసాతిహింసారిరంసాప్రశంసాంసకంసాదిదుర్వంశవంశాటవీదావకీలాకరాళాయమానానుజానూనసాహాయ్యఖేలన్మహోత్తాలతాలాంకముఖ్యావతారా! త్రిపూర్ధామసాధ్వీవ్రతాధ్వప్రవి

ధ్వంసనాజస్రరాద్ధాంతబుద్ధావతారా! కలిప్రేరితాఘౌఘకర్మవ్రజోపేతదుర్మా నుషాధీశశుష్కావళీతూలజంఝానమీరకల్కిభవ్యావతారా! మన స్సంభవానేకకోటీభ్రమానూనలావణ్యసమ్మోహనాకారలోకైకవీరా! మ ణిస్ఫారకోటీరకేయూరహారా! సువర్ణాద్రిధీరా! బుధాళిందమందార! శ్రీరా మచంద్రా! మదీయాపదుర్వీధరవ్రాతదేవేంద్ర! సత్కీర్తిసాంద్రా! నమస్తే; నమస్తే,నమస్తే; నమః. ౨౩.

కం॥ ఆచంద్రార్కస్థాయిగ
నీచంచద్గ్రంథ మెసఁగ నినకులనాథా!
ప్రాచేతసుఁ డొనరించిన
నీచరితముకరణిఁ బ్రోవు నిశ్చలకృపతోన్. ౨౪.

మ॥ అని యీరీతి నుతించినంతనె కృపాయత్తైకచిత్తంబుతో
ఘనగర్జాయితబంధురధ్వనుల నుత్కంఠుండునై సాదరం
బున నాచంద్రదినేంద్రతారకముగా మోదంబుతో నీకృతిన్
దనరన్ బ్రోచెద నంచుఁ బల్కి యతఁ డంతర్ధానుఁడైనంతటన్. ౨౫.

వ॥ జాగరూకుండనై లేచి నిలుచుండి యమందానందబాష్పాం బుధారాసందోహదిగ్ధగాత్రుండనై మదీయాప్తవిద్వద్బృందంబునను నేత త్స్వప్నప్రభావంబు వివరించిన వార లత్యంతసంతుష్టాంతరంగులై యి ట్లనిరి. ౨౬.

కవివంశావతరణము.

ఉ॥ నీమహనీయపూర్వకృతనిర్మలపుణ్యవిశేష మెట్టిదో?
యే మని చెప్ప వచ్చు జగదీశ్వరుఁ డారఘురాముదర్శనం

బీమహిా నీకుఁ గల్గె నిఁక నేమిటఁ దక్కువ? కావ్య మిప్పుడే
ప్రేమ రచింపు శ్రేయము లభించు”న టన్నది భాగ్యమే కదా! ౨౭.

చ॥ వినుము నరేంద్రచంద్ర! మును విక్రమధుర్యులు మీకులంబునన్
ఘనతరకీర్తిసంపదలు గల్గి ధరావలయంబు నేలుచున్
వినయము మీఱ దేవగణవిప్రపదాంబుజభక్తియుక్తులై
యనితరభోగభాగ్యమహిమాఢ్యు లనంగఁ జెలంగి రిద్ధరన్. ౨౮.

తే॥గీ॥ కాన భవదీయసంతతిక్రమము నెల్ల
వినుము వినిపించెదము నీకు విష్ణుమూర్తి
నిందుదుగ్ధాబ్ధిలోనఁ బరుండి నరుల
నొనరఁ గల్పించు నిచ్ఛచే నొక్కనాఁడు. ౨౯.

కం॥ తనముఖమున భూదేవుల
నను వొందఁగ భుజములందు నచలాధిపులన్
ఘను లగు వైశ్యుల నూరుల
నొనరన్ గల్పించి యంబుజోదరుఁ డంతన్. ౩౦.

కం॥ నారదముఖసంయమివర
ధీరులకును నంద రానిదివ్యామలప
త్సారసములయందును భా
గీరథి శూద్రుల సృజించి కృప నిట్లనియెన్. ౩౧.

చ॥ అమితదురంతకిల్బిషగణాళి దళింపఁగఁ జాలుసట్టియా
సుమహితజహ్నునందనికి సోదరులైతిరి కాన మీరు నై
గమముఁ బఠింపకున్న ననఘప్రణిధానవ్రతులౌదు రైన మ
ద్విమలపదాబ్జభక్తి మది విస్మృతి నొందక యుండఁగాఁ దగున్. ౩౨.

చ॥ అనుచు వచించినంతనె మహాద్భుతహర్షసముద్రమగ్నులై,
యనఘుయశోధురంధరులునై రి తదుజ్జ్వలవంశసంభవుల్
మనునిభకీర్తిమంతు లసమానగుణాఢ్యులు, వారిలోనఁ బెం
పొనరఁగఁ 'దూము' వంశమున నుద్భవమందెను 'నయ్య' నాఖ్యుఁడున్. 33.

సీ॥ లోచనశ్రవణరాడ్గోచరనైచికీ
దివ్యతేజస్స్ఫూర్తి ధిక్కరించి;
రాజరాజితమౌళి రాజహంసావళీ
ప్రథితకాంతిచ్ఛటల్ పరిహసించి,
కాండభృద్గంధర్వకాండవేదండపాం
డిమరమ్యదీప్తిపోడిమి యడంచి,
హైమభూభృత్సార్వభౌమసౌరద్రుమ
ప్రతిభావిభూతి తిరస్కరించి,
తే॥గీ॥ కాండభాండాంతరము నిండ నిండి వెండి
కొండపై నండ గొని చంద్రమండలంబు
బెండువడఁ గీర్తి వడసె నుద్దండమహిమ,
రిపుదళనహేతి 'యయ్యప్పరెడ్డి' నృపతి. 34.

శా॥ ఆరాజన్యుఁడు ధాత భారతినిఁ గల్యాణంబు నొ వైఖరిన్
నారీరత్నము 'జానమాంబికను' విన్నాణంబుగాఁ బెండ్లియై,
ధీరోదాత్తగుణోత్తరప్రథితవిస్తీర్ణప్రభావాఢ్యులా
మారాకారకుమారయుగ్మమును సంపన్నుండు గాంచెన్ దగన్. 35.

కం॥ ఆయిద్దరిలో 'వెంకట
రాయుఁడు' జ్యేష్ఠుండతండు రాడ్వినుతుండై,

శ్రేయోఽభివృద్ధిఁ గాంచెను;
నాయనయనుజుండు 'బచ్చ'నాఽఖ్యం దలరున్. ౩౬.

సీ॥ కువలయాధిపుఁ డౌటఁ గువలయాధిపుల ను
ద్దామయశోధురంధరత మించె,
గోపాలవరుఁ డౌట గోపాలవరులను
వరబుధావనవైభవమున మించె;
భూమిభృద్ఘనుఁ డౌట భూమిభృద్ఘనులను
హరిభక్తిపటుధైర్యగరిమ మించె;
ధారుణీశ్వరుఁ డౌట ధారుణీశ్వరులను
క్షమ సర్వమంగళాఽఽసక్తి మించె;
తే॥గీ॥ ననుచుఁ బార్థివనివహంబు వినుతి సేయ
భూమిఁ బాలించుచును మహాభోగ మందె,
రాజమాత్రుండె యారాజరాజ హేళి
భవ్యగుణపాళి బచ్చభూపాలమౌళి. ౩౭.

శా॥ పంచేషుప్రతిమానరూపుఁ డగునాబచ్చాచలాఽధీశుఁడున్,
నాంచారమ్మను బెండ్లి యాడి విలసన్నాగారిశౌర్యోద్ధతో
దంచద్దోర్యుగవిక్రమప్రకటవిఖ్యాతప్రభావాఽఢ్యులన్
గాంచెన్ గాంచనశైలధీరు లగుప్రజ్ఞావంతులన్ ముగ్గురన్. ౩౮.

తే॥గీ॥ వారియందును 'బెదరామ' ధారుణీశుఁ
"డరిధరాఽధీశవేదండవరచయాగ్ర
హరి" య టంచును బార్థివు లభినుతింప,
వసుధఁ బాలించెఁ బురుహూతవైభవమున. ౩౯.

ఉ॥ కూరిమి ముగ్గురందుఁ గడగొట్టు,ధరాసతిపుస్తెబొట్టు,బల్
ధీరతఁ బైఁడిగట్టు,మహిధీరులపాలిటివేల్పుచట్టు,శృం
గారమునన్ రతీశుతలకట్టు,మదోద్ధతశత్రుపాళికిన్
దీఱనికుత్తుకుట్టు,రవితేజుఁడు 'సింగ'నృపేంద్రుఁ డొప్పెఁడున్. ౪౦.

కం॥ మూర్తిత్రితయమునందును
నార్తత్రాణుండు నైనహరిపోలిక స
త్కీర్తిధురంధరుఁ డరిసమ
వర్తియు నగు 'చిన్నరామ' పార్థివుఁ డెసఁగున్. ౪౧.

మ॥ కదనక్షోణిని శత్రుసేనల బలాత్కారంబునన్ మూర్ధముల్
చదియన్ మోది నృపాగ్రణుల్ పొగడఁగా క్ష్మాదేవి కాహారమున్
ముద మొందంగ నొసర్చి రాజ్యము మహాపూజ్యంబుగా నేలె నె
మ్మదిలో నించుక శంక లేక నృపసన్మాన్యుండు విఖ్యాతిగన్. ౪౨.

సీ॥ ద్విజవరచక్రనీడజపంక్తిమిత్రుండు,
విద్వచ్చకోరాళిసద్విభుండు,
హితనీలకంఠసంహతిమేఘబృందంబు,
దీనబుధవ్రాతదేవసురభి,
మార్గణపికజాలమహితవసంతంబు,
శరణాగతకురంగశాద్వలంబు,
విలసదాశ్రితకీరఫలయుక్తవనపాళి,
సామంతనిర్జరసమితివజ్రి,

తే॥గీ॥ యేతదుజ్జ్వలగుణమణిజాతములకు
బరిణె యన మించె ధరణిలోఁ దరణికరణిఁ

గరుణ నిండినవరుణునిశరణ మనఁగఁ
జిన్నరామావనీపాలశేఖరుండు. ౪౩.

తే॥గీ॥ 'నెదిరె' వంశాబ్ధిపరిపూర్ణవిధుఁ డనంగ
నంగభవభంగసేవానుసంగతుండు
నైనహనుమంత రెడ్డిభార్యావతంస
'పాపమాంబకు' 'సంజమ్మ' ప్రభవ మందె. ౪౪.

ఉ॥ ఆమెను బెండ్లి యాడె విబుధాధిపజాలము మేలుమే లనన్
'దూము' కులోజ్జ్వలప్రథితదుగ్ధరుషధ్వజపూర్ణరుక్సుధా
ధాముఁడు చిన్నరామవసుధావరుఁ డర్మిలిఁ బద్మసూతి వా
గ్భామను బెండ్లి యాడుగతి భాసురలీల సుకీర్తిధుర్యుఁ డై ౪౫.

సీ॥ సకలజనంబుల నొకరీతిఁ జూచిన
జలజవాసిని కొంత సాటి వచ్చు;
మగనిశరీరంబు సగము సేయక యున్న
సర్వమంగళ కొంత సమము వచ్చు;
బహుభాషిణి యటన్న ప్రఖ్యాతి లేకున్న
భారతీసతి కొంత పాటి వచ్చు:
బహునాళ్లు ధవుఁ బాసి నహుషునిపురి నుండ
కున్నఁ బౌలోమి నీఁ డెన్న వచ్చు

తే॥గీ॥ సర్వసమురాలు, పతిమహోత్సాహవిహిత,
మితముగా మాట లాడును, బతినిఁ బాసి
యుండఁ జాలదు క్షణ మైన నురుగుణావ
లంబ యా'సంజమాంబ'తుల్యలు గలారె. ౪౬.

శా॥ ఆతన్వంగిమతల్లియందుఁ దొలిచూలబ్జంబునన్ విస్ఫుర
చ్చేతస్సంభవమాత పుట్టినగతిన్ జెల్వొంద 'రామమ్మ' వి
ఖ్యాతిన్ సంభవ మందె;నామెవెనుకన్ గంజారిభృత్సత్కృపా
జాతుం డయ్యెను 'రామ,భూరమణుఁ డంచత్కీర్తివిఖ్యాతుఁడై. ౪౭.

సీ॥ "తిరుమల,శ్రీరంగ"దివ్యయాత్రలఁ జేసెఁ;
దరుతటాకాదిసంతతు లొనర్చె;
నాళువారాదుల నలరి ప్రతిష్ఠించె;
నిరతాన్నదానంబుఁ బరఁగఁ జేసె;
నగ్రజన్ముల 'కగ్రహారంబు' లిప్పించెఁ;
బతిభక్తిచే మహాప్రబల యయ్యెఁ;
ద్విజకోటిచేత సద్యజనముల్ సేయించె;
హరిపదాంబుజభక్తి నిరతి మించెఁ;

తే॥గీ॥ బొసఁగ నత్తింటికిని దాను బుట్టినింటి
కమితసత్కీర్తి ఘటియించె నర్థిలోక
కోటిమందారతరువనవాటి, యైన
భవ్యగుణవల్లి 'రామమాంబా'మతల్లి. ౪౮.

సీ॥ తార్క్ష్యకేతనపదోత్తమపద్మములభక్తి
యుంచినాఁ; డఘులతల్ ద్రెంచినాఁడు;
"తిరుమల,శ్రీరంగ"దివ్యదేశములు సే
వించినాఁ;డుకీర్తిఁ బెంచినాఁడు;
హితసార్వభౌమసంతతిచేత మన్ననల్
గాంచినాఁ;డహితులఁ ద్రుంచినాఁడు;

ధరణీసురులపాలిసురమహీరుహ మనన్
మించినాఁ;డుర్విఁ బాలించినాఁడు;

తే॥గీ॥ మంచిరూపునఁ బంచేషు నొంచినాఁడు;
పంచమస్వరమున గాన మంచితముగ
విష్ణుసన్నిధిఁ బాడి మెప్పించినాఁడు;
ఎంచఁ దర మౌనె?'రామ'భూమీశుమహిమ. ౮౯.

సీ॥ కర్పూరధానసంకలితుఁ డాతండును;
గర్పూరదానసంకలితుఁ డితఁడు;
రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డాతండును;
రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డితఁడు;
శివధర్మవర్ధనశీలుఁ డాతండును;
శివధర్మవర్ధనశీలుఁ డితఁడు;
సలలితలక్షణసహితుఁ డాతండును,
సలలితలక్షణసహితుఁ డితఁడు,

తే॥గీ॥ భేద మింతైనఁ గలదె?యీపృథ్వి నెన్న
సరసగుణములచే సదృశతయె కాక
దాశరథి యైన 'శ్రీరామ' ధరణిపతికి
రసికుఁ డైనట్టియా'తూము''రామ'మణికి. ౯౦.

కం॥ వారిద్దరి కనుజుఁడ వై
ధారుణిసుతవిభునికృప నుదయ మై దివ్య
ద్వారముచే నుతిఁ గంటివి
సారగుణోదార! 'రామచంద్ర'నరేంద్రా! ౯౧.

ఉ॥ రాముని కర్పితంబుగ విరాజితదివ్యధునీతరంగవి
భ్రామణభావుకోచ్ఛ్రయవిభాసురవాక్కుసుమప్రబంధ మన్
దామముఁ గూర్చి భక్తిపరతంత్రమనీషుఁడ వై యొసంగుమీ
యామహితాత్ముఁ డిచ్చును మహాద్భుతసంపద లిష్టసిద్ధిగాన్. ౧౨.

వ॥ అనిన నిటలతటఘటితాంజలిపుటుండ నై యి ట్లంటి. ౧౩.

ఉ॥ చిల్కకుఁ దానె మాటజిగి జిల్కఁగ నేర్పిన ముద్దుముద్దులున్
గుల్కఁగఁ జిల్క వల్కిన నగున్, విబుధోక్తిలసత్సుధాకణం
బొల్కఁగ నారగించి ముద మొప్పఁగఁ గావ్యము నేను నట్టులే
పల్కెద గారవించుఁడి యపారకృపన్ నను విద్వదగ్రణుల్! ౧౪.

కం॥ అనినన్ విని మీవంశజు
లనయం బీరీతి సాత్వికామలమతులే
కనుకన్ నీ వావిధమున
వినయము గలవాఁడ వనఘ!విరచింపు కృతిన్. ౧౫.

వ॥ అని యాన తిచ్చువిద్వద్భాసురవాగ్ఱితవాక్సుధాధారాపూర పూరితపారావారోత్తుంగరంగద్గంభీరాభంగతరంగజాల విశాలడోలికల నుయ్యేల లూగి మహానందకందళితాంతరంగుండ నై వారలకు బహువారంబు సాష్టాంగనమస్కారంబు లాచరించి తదనుమతిపరికారంబున, ౧౬.

కృతిసహాయకస్మృతి.

కం॥ భృంగజ్యాంచితరూపా-
భంగురపాండిత్యకావ్యభాసురగంగా

భంగస్ఫుర "దుక్కుల శ్రీ
రంగార్య" సహాయమునను రాజితమతి నై 28

కృతిపతి స్తుతి.

సీ॥ శ్రీధరాకన్యకాచిత్తమానసహంస!
హంసకులాబ్ధితారాధిరాజ!
రాజరాజవిమానరాజాంతరవిహార!
హారకిరీటకేయూరభరణ!
రణధైర్యధౌరేయచణదైత్యసంహార!
హారాయితాహిస్తుతాబ్జపాద!
పాదపసప్తకభేదనదోస్సార!
సారంగదనుజవిశసనధీర!

తే॥ గీ॥ ధీరజనచిత్తసారసోదారసూర!
సూరనందనముఖకపిస్తోత్రమహిత!
హితనృపవ్రాతసంతతావృతనికేత!
కేతనోజ్జ్వలసాకేతజాత! రామ! 29

సీ॥ కనదనర్ఘానంతకల్యాణగుణధామ!
రఘుకులాంభోనిధిరమ్యసోమ!
శరనిధీషుధిసతీసన్నుతప్రియనామ!
శతకోటిజలజాప్తసదృశధామ!
చటులవిభావరీచరవాహినీభీమ!
పటుశౌర్యనిర్జితపరశురామ!
పృథుతరప్రావృట్కృపీటధరశ్యామ!
నతజనవ్రాతదుష్కృతవిరామ!

తే॥ గీ॥ యమితసౌందర్యవిజితసహస్రకామ!
మానినీకృతపాషాణమానిభామ!
భవ్యసాకేతపురవరదివ్యధామ!
రావణోదగ్రగోత్రసుత్రామ! రామ!

షష్ఠ్యంతములు.

కం॥ ఏతాదృశగుణఖనికిని,
వాతాశనచక్రరాజవరతల్పునకున్,
సీతాఽఽతతచేతఃకం-
జాతామలరామనామషట్చరణునకున్,

కం॥ పాటచ్చరఖేటకరిపు
పాటనభుజశౌర్యధుర్యపార్థివపతికిన్,
హాటకమయశాటికిని, ని
శాఽటజహాజూటసన్నుతామలధనికిన్,

కం॥ దర్వీకరగర్వోద్ధతి
సర్వాపహశౌర్యధుర్యనిపుణౌర్వునకున్,
ఔర్వాంబకగీర్వల్లభ
పూర్వామరవైరిరాజపూజితనిధికిన్,

కం॥ భర్గేష్వాసధ్వంసా
నర్గళబాహాఽర్గళునకు, నరఖాదనరా
డ్వర్గామితదుర్దమతర
దుర్గర్వనిరాసశౌర్యదోస్సారునకున్,

కం॥ రామునకున్, శతరవినిభ
ధామునకున్, నీలనీరదశ్యామునకున్,
సోమస్తుతనామునకున్,
హేమాంబరకలితదేహనృపసోమునకున్, ౬౪

కథా ప్రారంభము.

వ॥ అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన 'యలమేలుమంగాపరిణ
యం' బనుమహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. ౬౫

తే॥గీ॥ శౌనకాఽదితాపసలోకసార్వభౌమ
రాజి యొకనాఁడు నైమిశారణ్యమునను,
సత్రయాగంబు సలుపుచుఁ బత్రిరథుని
కథలు విను వేడ్క సూతుమొగంబు సూచి, ౬౬

కం॥ సూతా! మేధాజితభవ
సూతా! హరిపాదభక్తిసురుచిరచిత్తో
పేతా! పటుకిల్బిషచయ
జేతా! భగవత్కథావిశేషసమేతా!, ౬౭

మ॥ మును నీ వబ్జసుదర్శనాంచితకరాంభోజాతుచారిత్రముల్
వినిపింపన్ విని సంతసించితిమి; యీవిశ్వంభరామధ్యమం
బున నేతత్కలియందు రాజవరులన్ బుణ్యాఽత్ము లెవ్వారలో?
వినఁగా వేడుక యయ్యె; వారిచరితల్ విన్పింపు విఖ్యాతిగన్. ౬౮

మ॥ అనుచున్ వేఁడిన, రోమహర్షణి మహాఽహ్లాదాంతరంగుండు నై
వినతాజధ్వజుపాదపద్మములకున్ వేమాఱు స్వాంతంబునం

దు నమస్కారము లాచరించి మునిసందోహంబులన్ జూచి తా
వినయం బొప్పఁగ వారి కిట్టు లనియెన్ విభ్రాజితప్రౌఢిమన్. ౬౯

నారదుండు కైలాసంబున కేగుట

ఉ॥ రాజితరాజమౌళిసురరాజముఖామరులున్ నుతింప వి
భ్రాజితకాద్రవేయచయరాడ్వలయాంగదహారయుక్తుఁడై
రాజతశైలమందు నగరాజసుతార్ధశరీరుఁడై పరి
వ్రాజకలోక మెల్లఁ గొలువన్ గొలువై యట నుండునత్తఱిన్. ౭౦.

సీ॥ తర్జనీనిర్ధూతతంత్రీవితానసం
జాతనారాయణశబ్ద మెసఁగ,
సకలాపగాపుణ్యజలపూర్ణసౌవర్ణ
నవరత్నయుతకమండలువు సెలఁగ,
దేహావదాతదీధితిచంద్రికావళి
విస్తృతధ్వాంతంబు విరియఁ జేయ,
సలలితకాషాయశాటీస్ఫురత్కాంతి
మిహిరరత్నమునకు మెఱుఁగొసంగ,

తే॥గీ॥ వీణ వాయింపుచును మహావేగముగను
గగనముననుండి వేంచేసె గరళకంఠు
కొలువుకూటంబునకు మునుల్ గొలుచు చుండ
నారదుండు రుగ్జితశరన్నారదుండు ౭౧.

కం॥ వచ్చినసంయమిఁ గనుఁగొని
మచ్చికతో శంకరుండు మంజులఫణితిన్,

వచ్చితి వెచ్చటనుండియొ,
చెచ్చెర నది దెల్పు మయ్య! చిత్రం బలరన్, ౨౨.

మ॥ అనినన్, నారదుఁ డబ్జమాళికిని సాష్టాంగప్రణామంబు లిం
పెనయన్ జేసిన గారవించి, మఱి నీ విన్నాళ్లు లెం దుండితో?
వనజాతాసన కేశవుల్ మఱియుఁ దత్పుత్రుల్ సుఖం బుండిరే?
వినిపింపం దగు విష్టపంబుల మతేవింతల్ గనుంగొంటివో? ౨౩.

నారదుండు పరమేశ్వరుని స్తుతించుట

వ॥ అనిన నారదుండు, ౨౪.

కం॥ శంబరధరధర! శుంభ
చ్ఛంబరధరకరసరోజ! శశ్వత్త్రిధునీ
శంబరధర! గళరుగ్జిత
శంబరధర! దృక్ప్రచిహతశంబరమథనా! ౨౫.

కం॥ బుధభీపాదత్రిపురాసుర
మథనోత్సవసమయశౌర్యమండితవిలస
ద్విధిశరధిశరధిశయనా
రథిశరధినిశాతబాణరథకృతవసుధా! ౨౬.

సీ॥ అలికదృగ్భవలసద్ధవ్యవాహనవిద
గ్ధాంబుజాతాస్త్ర! జోహారు నీకు;
కమలరుడ్విట్స్ఫురద్రమణీయభవ్యకో
టీరసంకలిత! జోహారు నీకు;
పవనభుక్పరివృఢప్రత్యగ్రలావణ్య
హారకేయూర! జోహారు నీకు;

హిమకుభృద్వృతభిత్సుమహితకన్యామ
హాసతీభర్త!జోహారు నీకు;

తే॥గీ॥ సింధురాణ్మేఖలాహారశ్శేఖరాగ
మాబ్జభవసాగరానంతహైమచేల
రథసఃసుత్తుంగకోదండరథ్యనిచయ
సారథీషుధిజ్యేష!జోహారు నీకు. ౭౭.

చ॥ హర!ధరరాజచాపధర!హైమధరాధరరాజనందనీ
వర!పరవీరవారహర!వారణదైత్యనివారవీరశం
బర!కరశంబరోద్భవవిభాసుర!శంబరలోచనేట్ప్రియం
కర!శరభిన్నపూస్త్రితయకర్బుర!శంకర!నిన్ను గొల్చెదన్. ౭౮.

తే॥గీ॥ అనుచు నుతియించి యిటులు న న్నడుగ నేల?
కమలభవకేశవులు నీవె కావె? దేవ!
దేవదేవేశ!శంకర!దివ్యమూర్తి!
శివ!మహాదేవ!నే నేమి చెప్పఁగలను? ౭౯.

ఉ॥ ఐన మహానుభావ!విను మబ్జభవాండము నెల్ల నీకృపన్
నేను జరించి దైత్యహారు నీరజనాభు రమేశుఁ గేశవున్
దీనశరణ్యు నిత్యు ఘనతేజునిఁ జూడ వికుంఠధామమున్
గానము సేయుచున్ జనితిఁ గాని యతం డట లేఁడు శంకరా! ౮౦.

క॥ ఇచ్చట లేఁ డచ్యుతుఁ డని
యచ్చట నే జనుల నడుగ నంతట వా "రా
ముచ్చట యేమో!హరి తా
నెచ్చటి కేగెనొ!యెఱుంగ మే" మని రీశా! ౮౧

సీ॥ గరుడవిష్వక్సేనకాద్రవేయాధిరా
జన్యప్రముఖభక్తజనము లెల్ల,
భార్గవీసహితుఁడై భగవంతుఁ డెచటికో
మనలను వంచించి చనెని దేమొ!
"మెన్నిభంగుల మిమ్ము నెడఁబాయ"ననువాఁడు
నేఁ డేలకో విడనాడి పోయె!,
స్వామికార్యంబున నే మైన నేరంబు
గావించితిమొ! యేమికారణంబొ!,

తే॥గీ॥ లేక గజరాజువలెనె భూలోకమందు
భక్తు లెవ రైన విష్ణు నాసక్తితోడఁ
బ్రేమ రక్షింప రమ్మని పిలువఁ దడవె
పోయెఁ గాఁబోలు నని వారు పోయి రభవ! ౮౨.

వ॥ కావున వైకుంఠంబున దానవాకుంఠకంఠలుంఠనావారశ్లాఘ్యైశ్వర్యశౌర్య
ధుర్యుం డగు శ్రీమన్నారాయణుండు లేఁడు గావున జంఝామారుచ్చలితదీ
పకళికవోలె మదీయస్వాంతంబు చలియించుచున్నయది; తద్వృత్తాంతం
బరయుటకై భవత్సన్నిధానంబున కేతెంచితి నని నారదుండు మఱియు ని
ట్లనియె. ౮౩.

కం॥ "భువి హరిరూపము శివుఁడున్
శివరూపము హరియు నౌట సిద్ధం" బనుచున్,
వివరింపవె! శ్రుతిమాతయు
భవ! భేదము మీకుఁ గలదె! పరికింపంగన్. ౮౪,

కం॥ శంకర!నతరాక్షససుర
శంకర!సమదోగ్రసామజనిశాఽటవినా
శంకర! తెల్పవె!మాకుఁ
శంకరహితముగను మావశంకర!దయతోఁ. ౮౪,

తే॥గీ॥ అనుచు వేఁడినసురమౌనివినుతి మెచ్చి
పరమశివుఁ డనె హరిమాయ లరయ వశమె.
మైన వివరింతుఁ దెలిసినయంత నీకు
సావధానుండ వై విను సంయమీంద్ర! ౮౫.

పుర వర్ణనము.

ఉ॥ మానవతీపురంబు విధుమండలచుంబితగోపురంబు,శ్రీ
మానవతీలలామ కసమానము నై తగుకాపురంబు,క్ష్మా
మానినిపాదపద్మవలమానవిభాసురనూపురం బనన్
మానవనాథపుంగవసమన్విత మై చెలు వొందు ధాత్రిలోన్ ౮౬.

సీ॥ రమ్యాచిరత్నసద్రత్నచిత్రీకృతో
త్తాలసాలోత్కీర్ణ తారకంబు,
చంద్రశాలానటచ్చంద్రాననాగాన
వివశితగంధర్వయువతిచయము,
సౌధోపరిస్ఫురచ్ఛాతకుంభోదగ్ర
కుంభశుంభితరవిజృంభితంబు,
సద్ధ్వజాగ్రనిబద్ధశాటికోద్భవవాత
శమితామరీరతిశ్రాంతిభరము,

తే॥గీ॥ నవనిధానాస్పదోజ్జ్వలభవన మగుచు
ధనదువీటికి సమ మని యనఁగ వచ్చుఁ
బృథులవైభవవిహసితభిదురపాణి
దివ్యనగరంబు మానవతీపురంబు. ౮౭.

తే॥గీ॥ స్వర్ణకలధౌతమయచిత్రవర్ణభిత్తి
చయముతో నొప్పునప్పురిసౌధరాజి
హేమభూధరరజతనగేంద్రయుగము
పురముఁ గన వచ్చి నిల్చినకరణిఁ దనరు. ౮౮.

అగడ్త

కం॥ అప్పురిపరిఖాగాధతఁ
జెప్పిన బలిచక్రవర్తి చెప్పఁగ వచ్చున్
దప్పిన గప్పిన శేషుఁడె
చెప్పఁగ వలెఁ గాని యొరులు చెప్పఁగఁ గలరా?

విప్రులు

కం॥ వేధోగాద్వైధితస
న్మేధాపాథోధు లచటిమేదినిదేవుల్,
సాధారణు లని ధారుణి
సాధూత్తమ! వారి సనఁగ శక్తులు గలరే? ౯౦.

రాజులు

(రాజ, సూర్య, చంద్ర, హంసలకు శ్లేషము)

సీ॥ కమలాకరానందకరమహోన్నతవైభ
వాంచితసంపద నతిశయించి,

భాసురానంతసత్పదవీవిహారవై
చక్షణ్యామహిమచే సంతసించి,
సలలితద్విజచక్రసన్మానితప్రభూ
తాస్తోకవిఖ్యాతి నలరు చుండి,
కీర్తిసంతానసంవర్తనభోగవి
స్ఫురణప్రభాభూతిఁ బొల్పు మీఱి,

తే॥గీ॥ రాజహంససమానవిరాజమాన
రాజహంసగణంబు తదమ్యనగర
రాజమార్గంబులన్ వలరాజు లనఁగ
సంచరించుచు నుందురు సరభసమున. ౯౧.

వైశ్యులు

కం॥ దక్షత నరయక యాదిమ
భిక్షునికడ ధనము దాచఁ బెట్టుచు నతనిన్
రక్షింపు మనుచుఁ గొల్చెడు
యక్షేశునిభాగ్య మెంత!యందురు వైశ్యుల్. ౯౨.

శూద్రులు

కం॥ హలవిద్యాకౌశలదృఢ
బలభద్రవినిర్జితైకబలభద్రులు శ్రీ
లలనామణివరభక్తిన్
జెలఁగుదు రచ్చోట శూద్రశేఖరు లెలమిన్. ౯౩.

రథములు

కం॥ తుంగధ్వజశాఖాపట
రంగత్పత్రములు గల్గి రథసంచయముల్
జంగమహరిచందనముల
భంగినిఁ దనరారుఁ బురి నభంగురమహిమన్. ౯౪.

గజములు.

మ॥ స్ఫురదుత్తుంగచరన్మహీధ్రనికరంబున్ బోలుమన్మత్తభీ
కరశుండాలసమూహ మప్పురమునన్ గన్పట్టు, వర్షాగమో
త్కరధారాధరబంధురధ్వనుల నుద్ఘాటించునిస్తంద్రని
ష్ఠురఘీంకారములన్ నృపారిహృదయక్షోభంబుఁ గావింపుచున్. ౯౫

హయములు.

క॥ ఆజానేయము లరుణుని
వాజిసమూహముల, గంధవహుఁ డెక్కెడుబల్
తేజీల నపహసించు, వి
రాజితరంహమున నప్పురవతంసమునన్. ౯౬

వీరభటులు

కం॥ భటులున్ రిపుకోటికి యమ
భటులున్ మహానీయశౌర్యబాహుబలమహో
నటులున్ జటులాస్త్రౌకా
ర్భటులున్ నిజరాజకార్యపటు లుద్భటులున్. ౯౭

పుష్పలావికలు.

సీ॥ అండజయాన! పీదండఁ గోరితి నన;
తగినంత వెల యిచ్చి దండఁ గొనుము?
బటువు లౌ యీపూలబంతు లెంతటి వన్న;
వలసినఁ గొల లేనివిలువ లివ్వి;
హార మిం పవుఁ, బుష్పహార మెత్తు మటన్న;
నిచ్చ గల్గినఁ బైక మిచ్చి చూడు;
పరువ మెప్పుడు? దీని తెఱఁగుఁల్పు మటన్న,
రాత్రిజామున మహారమ్య మగును,

తే॥ గీ॥ ననుచు సర్వోక్తులను బువ్వు లమ్ము చెలులు
విటమనోభేదిమన్మథోత్కటశరోరు
భారములఁ బూనుమదమత్తభద్రగజము
లనఁగ నలరుదు రవ్వీట నతులగతుల. ౯౮

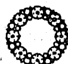
ఆశ్వాసాంతము.

ఉ॥ భాస్కరవంశసాగరశుభచ్ఛవిరాజవిరాజమానస
న్మస్కరిలోకసంచయసుమానసవాసనవాసనైకసో
పస్కరదేవచక్రపరిపాలనధీరనధీరకోకతే
జస్కరకోటిభాస్కరవిశాలసుధావసుధామధుస్వరా! ౯౯

మాలిని॥ జలనిధిమదశోషా! జానకీస్వాంతతోషా!
సలలితశుచిపూషా! సంయమీంద్రైకవేషా!
విలసితనుతభాషా! విచ్యుతాశేషదోషా!
బలరిపుమణిభూషా! భవ్యపర్యంకశేషా! ౧౦౦

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రపదారవిందమరందరసాస్వాదన
'తూము'వంశపయఃపారావార రాకాసుధాకర రామ
క్ష్మాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రతాక్షీణాంధ్ర
గీర్వాణచణ రామచంద్రావనీపాలవిర
చిత శ్రీమదలమేలుమంగా
పరిణయంబనుమహా
ప్రబంధంబు
నందు

ప్రథమాశ్వాసము.

ఓం

ద్వితీయాఽశ్వాసము.

కం॥ శ్రీసీతాహృదయాంబుజ
భాసురభసలోపమానభవ్యశరీరా!
వాసవముఖసురసన్నుత
దాసజనాంభోధిసోమ! దశరథరామా! ౧

తే॥గీ॥ అవధరింపుమ! యాపురి కధిపుఁ డెవ్వఁ
డనుచు వివరించె నారదమునికి భవుఁడు,
తెలియ నది మాకు వివరించు ధీసమేత!
సూత! మేధావిజితవారిజాతజాత! ౨

కం॥ అనుచుఁ శౌనకుఁ డడిగినఁ
గనుఁగొని సూతుండు పారికాంక్షీశ్వరుతోఁ
గనకకుభృత్కోదండుఁడు
వినిపించిన తెఱఁగు మీరు వినుఁ డని పలికెన్. ౩

సీ॥ ఆజానుదీర్ఘబాహాఽర్గళయుగళుండు,
ముఖవినిర్జితశరత్పూర్ణవిధుఁడు,
వితతవిస్ఫుటలసచ్ఛతపత్రనేత్రుండు,
రమణీయకుందకోరకరదుండు,
దక్షిణాఽవర్తసుందరతరగ్రీవుండు,
హర్యక్షరాజమధ్యస్థలుండు,
సురధునీసైకతస్ఫురదురుజఘనుండు,
కందర్పతూణజంఘాద్వయుండు,

తే॥గీ॥ రాజ, నలరాజ, రతిరాజ, రాజరాజ–
తనయ, సురరాజనందనోత్కరవిరాజ
మానలావణ్యవిహసనమహితసుంద
రాంగవిభవుండు తూమురామావనిపుఁడు, ४

సీ॥ రాజితానంతసామ్రాజ్యభోగమువాఁడు,
ప్రద్యుమ్నభవ్యరూపంబువాఁడు,
సతతధర్మప్రౌఢి నతిశయించినవాఁడు,
బహుశాస్త్రనిపుణుఁడై పరఁగువాఁడు,
పరదానకృతనిరంతరచింత గలవాఁడు,
లలితాభిరామాఖ్యఁ జెలఁగువాఁడు,
విలసితాశాజయకలితశౌర్యమువాఁడు,
భద్రసంతానసంపత్తివాఁడు,

తే॥గీ॥ అచ్యుతానర్ఘ్యపదభక్తి నలరువాఁడు,
రమ్యసాకేత మేలుశ్రీరాముపగిది,
దివ్యతర మైన 'మానవతీ'పురంబు
నేలుచును దూమురామభూపాలుఁ డలరు.

కం॥ నీతో డాయనగానము
నీతోడనె సమఃము వచ్చు నిశ్చయము సుమీ!
నాతోడ నైన సమమే
నీతోడ నబద్ధ మాడ నిర్మలచరితా! ౬

శా॥ ఆరాజాగ్రణి సేయుగానమున నత్యానందచేతస్కు లై
తారామార్గమునన్ విమానచరకాంతారత్నముల్ సొక్కి యా

రారా! గానము లిట్టు లుండ వలగా! తూకిన్నరీగానముల్
మూటా! దీనికి నంచు నెంచుదురు పల్కా్రె అంత విభ్రాంతులై. ౭

తే॥గీ॥ రామభూపాలకుఁడు సేయురాగమహిమ
శంఖనిర్గతవైణికస్వనము గనుకఁ
జిత్రమై తోఁచె; ధరణిలో శిఖి,తురంగ, ౮
గజ, పిక, క్రౌంచ, ధే, న్వజాగణము సాక్కె.

సీ॥ కలనైనఁ బరకామినులగోష్ఠిఁ దలఁచఁడు;
గురుభక్తి నిరతంబు మఱవ కుండు;
మఱచియే ననృతంపుమాట నోటికి రాదు;
హితులపైఁ గోప మేయెడను లేదు;
శాత్రవుండైనను శరణన్న రక్షించుఁ;
బక్షపాతము లేక ప్రజలఁ బ్రోచుఁ;
బృథ్వీసురులఁ గన్న భృత్యునివలె నుండుఁ;
గరుణ గల్గినవాఁడు;కపటి గాఁడు,

తే॥గీ॥ సకలరాజాధిరాజసంస్తవ్యదివ్య
నిస్తులాస్తోకకీర్తిప్రశస్తుఁడైన
రామపూభూపాలుసద్గుణరాజివినుతి
పలుప నెవ్వరివశ మయ్య! సంయమీంద్ర! ౯

కం॥ చందురునెద గందఁగ హరి
చందన మాకులపడంగ సౌరద్వీపముఁ
మందగతి నొందఁ జేసెను
సుందరుఁ డగు రామభూపుసురుచిరయశముల్ ౧౦

తే॥గీ॥ భూమిఁ గోపల నాపుణ్యపురుషవరుని
దర్శనంబు ఘటించినధన్యతరుల
పుణ్య మింత తని గణుతించి పొగడ వశమె?
బ్రహ్మ కైనను ద్విసహస్రరసను కైన ౧౧

కం॥ కృష్ణా! యని మాటాడును;
గృష్ణా! యని యెవరి నైనఁ గృపతోఁ బిలుచుం;
గృష్ణా! యని నడుచును; హరి!
కృష్ణా! యను సుమ్మి! మదినిఁ గేవలభక్తిన్ ౧౨

కం॥ 'హరి! హరి!' యనుసద్వాక్యము
మఱవఁడు కల నైనఁ గాని మానీశ్వర! భూ
వరుమహిమ యెంత తెల్పుదు
హరి! హరి! హరి! యతనిభక్తి హరికే తెలియున్ ౧

చ॥ చిన్నతనాన నైన సరసీరుహనాభ! రమేశ! కృష్ణ! యో
పన్నగరాజతల్ప! సురపాలన! శౌరి! ముకుంద! రంగ! యా
పన్నజనాఽర్తివార! యని పల్మఱుఁ గీర్తన సేయుఁ గాని తా
నెన్నఁడు నాడఁ బోఁడు సరియీఁడులపిల్లలతోడ నారదా! ౧

చ॥ ప్రతిదిన మివ్విధంబున నృపాలశిఖామణి భక్తియుక్తుఁడై
యతికుతుకంబునన్ హరిపదాంబుజముల్ మది నిల్పి రాజ్యమున్
సతిసుతసోదరాఽదిసుఖసంతతు లెల్ల నిమిత్తమాత్రమే
సతతము సల్పు చుండు మునిచంద్ర! యతండు నరేంద్రమాత్రుఁడై ౧౫

వ॥ మఱియు నివ్విధంబున నారాజహంసోత్తంసుండు నిజపదారవిందా
మందధ్యానానందపారవశ్యంబున నుండుట గోవిందుండు దెలిసి ప్రహ్లాదాంబరీ

పార్జునశుకశౌనకవ్యాసపరాశరాఽదిపరమభాగవతశిఖామణులతోడ న మానుసం త్రైనయుత్తమశ్లోకుం డని యతనికిఁ దనదర్శనం బొసంగి యప్పర మపవిత్రునిచేత సపర్యలు గైకొన వలయు నని మనంబున విచారించి యున్నసమయంబున సింధురాజకన్యాలలామంబు నిజనాథుం డగుపురుషో త్తము నుపలక్షించియి ట్లనియె. ౧౬

కం|| ఏతత్కలియుగమందున,
భూతలమున సకలజనులు పుణ్యవిహీనుల్,
పాతకు, లఘుయుక్తులు నాఁ
జేతను లేరీతి నిన్నుఁ జేరెద? రనఘా! ౧౭

శా|| స్వామీ! నిన్ను జనావనుం, డని జనుల్ వర్ణింతు రెల్లప్పు; డే
నామాటల్ విని సంతసింపుదుఁ గదా! యశ్రాంత మాత్మేశ్వరా!
నామా టించుక చిత్తగించి భువి నీనామంబు సార్థంబు గాఁ
బ్రేమన్ వారలఁ బ్రోవఁగాఁ దగును గుంభిస్వామిసంరక్షకా! ౧౮

వ|| అనినన్ బురుషోత్తముం డి ట్లనియె ౧౯

కం|| బాలిక! బహుకిల్బిషజం
బాలకదంబమున మునుఁగుపాపపుజనులన్.
బాలింపఁ దగునె? విధుశా
బాలిక! యిది తెలియ వలదె? యలఘుమనీషన్ ౨౦

ఉ|| నా విని పద్మగేహిని జనార్దన! నీ విటు లాడఁ జెల్లునా?
దేవరచిత్త; మీజనులది క్కిఁక నెవ్వరు? మీరు గాక; నా
భావముఁ జూత మం చిటులఁ బల్కెద రింతియె కాని; దీనులన్
బ్రోవక మీకు దీనజనపోషణకీర్తి యిఁ కెట్లు నిల్చెడిన్ ౨౧

చ|| అనిన మురాంతకుండు "వికచాంబుజనేత్ర! పురాకృతంబు లీ
జనులు భుజింప కూరకయె సత్పద మెవ్విధిఁ జేర వచ్చు; నా
రనిశము జేయుచుండెడుమహాద్భుతపాపము లింక నేరి కా
ననుభవ మొందఁగా; భువి ననర్హులు రక్షణపాత్రు లౌదురే?" ౨౨

వ|| అనిన రమాదేవి యిట్లనియె ౨౩

తే||గీ|| 'పతితపావన' బిరుదాంకవితతకీర్తి
గలుగుమహనీయమూర్తివి కమలనాభ!
పతితజనముల రక్షించి భద్రముగను
గీర్తి దక్కించు ఫణిచక్రవర్తిశయన! ౨౪

వ|| అనినరమాదేవిపలుకు లాకర్ణించి శ్రీమన్నారాయణుండు భక్తవత్స లుండు గావున నిజభక్తుం డగురామభూపాలునకుఁ దనదర్శనం బొసంగు టకై భూలోకంబున కరుగం దలంచి 'నన్ను బరుషవాక్యంబు లాడెద' వని నెపంబుఁ గల్పించుకొని కోపంబున క్షీరపారావారకన్యకామణి యగునిందిరాదేవిముఖారవిందం బవలోకించి యిట్లనియె. ౨౫

కం|| మగువా! నన్నిటు లాడఁ
దగవా? యిఁక నిందు నుండఁ దగ దని హరి తా
జిగిబంగరుదుప్పటిఁ జ
క్కఁగఁ దాలిచి పాన్పు డిగ్గి కడుకోపముతోన్. -

మ|| చనె వైకుంఠముఁ బాసి కేశవుఁడు చంచత్సామజాధీశ్వరా
వనకార్యార్థముఁ బోవునట్టులె, లసద్వాతూలవిభ్రాజితై
కనిరాఘాటమహాజవిలంబితగతిన్ గంజాక్షి కంజాతగే
హిని నాథా!నను బాసి పోవఁ దగ దం చెంతేనిఁ బ్రార్థించినన్. ౨౭

మ॥ పురిలో నెవ్వరుఁ జూడకుండ హరి సంఫుల్లాబ్జనేత్రుండు వి
స్ఫురదత్యంతదయారసామృతకిరచ్ఛోభా౽మలాపాంగుఁ డీ
ధరణీభాగమునందుఁ గల్గుజనసంతానంబులన్ బ్రోవఁగాఁ
బరమోత్సాహమనీషుఁ డై చనె జగత్త్రాణాతివేగంబునన్. ౨౮

చ॥ చని చని కాంచె ముందట మసారమణీరమణీయకాంతియున్
ఘనతరచంద్రకాంతమణికాంతి, కళిందభవాభ్రగంగ లిం
పెనసి నగాగ్రమందుఁ బ్రవహించెనొ యన్నవిధాన నుండునం
జనగిరిరాజ మంతటను శౌరిమహాద్భుతమానసాబ్జుఁ డై. ౨౯

సీ॥ పటుతరోద్ధతధైర్యభర మెల్ల దిగ నాడి
యాదిభిక్షునిముష్టి నణఁగ కున్నఁ;
గలశపాథోధిలోఁ గవ్వంబువిధమునఁ
బలుమారుఁ దిరుగుచు వడక యున్న;
రాక్షసాధిపుచేత నక్షీణగరిమంబు
వదలక మొదలేమి కదల కున్న,
నొకపాటి విప్రా౽జ్ఞ నకలంకవిస్ఫుర
ద్బలము దూలుచు నేలఁ బడక యున్న;

తే॥గీ॥ సమరశైలంబు, మందరాహార్యమౌళి,
రజతశైలంబు, వింధ్యాద్రిరాజమున్న,
సాటి యన వచ్చు నంజనాచలముతోడ
ననుచు నికటంబునకు వచ్చె నచ్యుతుండు. ౩౦

తే॥గీ॥ వచ్చి యచ్చటిశృంగారవనము చెంతఁ
గాంచె విస్ఫుటకాంచనకమలషండ

మండితాభంగభంగసత్కాండపూర
భూరిపద్మాకరము దేవపూజ్యుఁ డెదుట. ౩౧

ం|| ఆసరసీనికటంబున
భాసురసహకార, పనస, పాటల, విలస
త్కేసరకుంజాంతమున సు
ఖాసీనుం డై తలంచె నంబుధితనయన్. ౩౨

|| కలకంఠనికరసత్కలకంఠ రావముల్
కలకంఠి యొనరించుగాన మేమొ!;
కనకపుష్పౌన్నత్యకనకసద్యుతిఁ గాంచి
కనకాంగిమేనిసత్కాంతి యేమొ!;
కాదంబవిస్ఫురత్కాదంబగమనముల్
కాదంబగామినీగమన మేమొ!;
శుకకులాంగనలప్రాంశుకలోక్తు లాలించి
శుకవాణి వలికెడిసూక్తు లేమొ!;

తే||గీ|| యంచు నెంచుచు దిక్కు లాలించి కాంచి
కాంచనాంగి య టంచుఁ బొ ల్పొంచి యెంచి,
పంచబాణునిపాలు గావించి తంచుఁ
గించిదున్మీలితాక్షుఁ డై కేశవుండు. ౩౩

ఉ|| హా రమ! మద్భుజాంతరవిహార! మహాధిక మయ్యె నేమె నా
నేర మె? నన్ను నేటికి వనీరమపా లొనరించి తింతని
స్సారమ? దీని కింతటివిచారమ? నాయెడఁ గోప మింతవి
స్తారమ? మత్తపఃఫలసుసారమ! వాగ్జితదివ్యకీరమా! ౩౪

కం॥ అని తనచెంతనె యొకశుక
మును గన్గొని వినయమునను మ్రొక్కుచు శుకమా!
వనజాలయ యెం దున్నను
జని తోడ్కొని రమ్ము పొమ్ము సదమలకృపతోన్. ౩౫

కం॥ సహకారులఫలభంగము
మహిలో నొసరించువాఁడు మఱియొకరికిఁ దా
సహకారం బొనరించునె?
యహహా! నీగుణముఁ దెలియ కంటిని శుకమా! ౩౬

కం॥ మొక మెత్తి సేయ నేటికి?
శుకమా! మొక మోట లేక సూనాస్త్రునిసా
యకబాధ కోర్వఁ జాలక
యకలంకాబ్జాననఁ దె మ్మ టన్నందులకే! ౩౭

కం॥ ఇట నుండఁ దగదు మారుని
పటుతరబలచయము గలదు; పర్వతగుహలో
నెట నైన నుందు నని హరి
యటఁ జని శైలాధిరోహ మారంభించెన్. ౩౮

శా॥ శృంగాభంగపతఝ్ఝరీతటనటచ్ఛృంగారగాంగేయరు
గ్రంగత్పత్రవిభాసురాంచలకనత్కాదంబకాదంబినీ
తుంగామ్రేడితరావసాధ్వసచలద్రోలంబఝుంకారస
త్సంగీతంబుల నాలకించుచుఁ జనెన్ సోపానమార్గంబునన్. ౩౯

సీ॥ గాత్రోల్లసద్ఘనాఘనదీప్తిఁ గాంచి బ
ర్హిసమూహముల్ పరుఁ గెత్తి యాడఁ;

జరణారుణాఽక్రాంతసోపానవిధుశిలల్
పద్మరాగాఽయితప్రభల నెసఁగ,
నకలంకముఖసరోజారాతి నీక్షించి
మునిచకోరాఽళి సమ్మోద మందఁ,
దతచితంబాఽవృతోత్కటపీతకౌశేయ
కనకాఽభ మొగి మెల్లఁ గప్పుకొనఁగ,

గీ॥ గండ, భేరుండ, వేదండ, పుండరీక
- కాండసంచారవిలస దాఖండలాతి
చండదోర్దండమండితోద్దండభిదుర
ఖండితోదగ్రసానువుల్ గాంచి చనుచు. ౮౦

భీకరాదభ్రదర్వీకరోజ్జ్వలఫణా
మణిగణదీపికల్ మంచుచోట,
భిల్లసాధ్వీహస్తభల్లనిర్భిన్నమ
స్కరగళన్ముక్తాఽఽళి గల్గుచోటఁ;
జంద్రాఽఽతపక్రాంతచంద్రోపలస్రవ
జ్ఝరవారితుంపురుల్ దొరఁగుచోట;
మల్లికాతల్లజోత్ఫుల్లసూనవితాన
వరమరందరసంబు గురియుచోటఁ;

గీ॥ కీరపిక శారికోదారవారహారి
భూరిసారంగనికరఝుంకారసార
చారువిస్తారగానముల్ మీఱుచోట;
నొక్కగుహఁ గాంచె శౌరి మహోన్నతముగ. ౮౧

ఉ|| ఆమహనీయదివ్యగుహ యంబుజమిత్రశశాంకపావకో
ద్దామమరీచులున్ జొరక దైవశిఖామణివాసమే కదా!
యామహనీయదివ్యగుహ యట్టులె మిత్రశశాంకపావకో
ద్దామమరీచులుఁ జొరక దైవశిఖామణివాసయోగ్యమా, ౪౨

కం|| ఆఘనతరగిరిగుహలో
మేఘాంచితదివ్యగాత్రమేచకరుచి,భ
క్తాఘౌఘప్రధ్వంసుఁ, డ
మోఘస్వర్ణాంబరుండు ముదమునఁ జొచ్చెన్. ౪౩

వ|| ఆసమయంబున ౪౪

కం|| అజముల మేఁపుచు నిద్దరు
వ్రజతిలకులు హరినిఁ జూచి వసుధారమణీ
ధ్రజనీకరుతోఁ దెలుపన్.
నిజశక్తిన్ వారు సనిరి నిజపురమునకున్. ౪౫

కం|| అని శంభుఁడు సెప్పిన విని
మునివరుఁ డి ట్లనియె "దేవ! మురరిపుఁడు రమా
వనితను వైకుంఠంబున
ననిచిన నాదేవి యెంటి నుండెనె? చెపుమా!". ౪౬

వ|| అనిన శంభుం డి ట్లనియె. ౪౭

చ|| తనపయి లేనిపోని దొకతప్పు ఘటించి ఖగాధిరాజవా
హనుఁడు మహోగ్రకోపమున హా! యెట కేగెనొ? యంచు నిందిరా
వనజదళాక్షి దర్పకనవప్రదరాజిలికిఁ జిక్కి సొక్కఁగా
ఘననిభవేణివేత్రధరకాంత మొదల్గలచాన లత్తఱిన్. ౪౮

ం॥ అమ్మా! నీ విటు లశ్రులు
గ్రమ్మఁగ మా టాడ వేమికారణమో? మా
యమ్మా! నిను బ్రతిమాలెద
మమ్మా! మాతోడఁ దెల్పు మమ్మా! కొమ్మా!. ౪౯

శా॥ అనుచున్ సూత్రవతీసఖీమణియు నయ్యంభోజసంకాశలో
చననేత్రాంతరనిర్గతాశ్రుకణముల్ సంవ్యానచేలాంచలం
బునఁ బోనొత్తి "యి దేల? నమ్మ! యిటులన్ బూఁబోణి! చింతింపఁగాఁ
జనునే? శౌరియు లేఁడతండు సనె నేచక్కిన్? దగన్ దెల్పుమా!" ౫౦

వ॥ అనిన రమాదేవి యి ట్లనియె. ౫౧

సీ॥ వినరమ్మ! చెలులార! వనజనాభునితోడ
మనవిగా నే నన్నమాట లిపుడు,
మనుజు లెల్లరు మందమతులు దుష్కర్ములు
పుణ్యహీనులు నల్పబుద్ధియుతులు,
దురభిమానులు పరదూషణాతత్పరు
లనృతవాదులు కుత్సితాఽత్మకులును,
పరధనాఽసక్తులు గురుభక్తిరహితులు
ధరణీసురాహితకరులు నైన

తే॥ గీ॥ వీర లేరీతి నీపాదసారసముల
సన్నిధికిఁ జేరఁగా వచ్చు? సరసిజాక్ష!
పతితపావనకీర్తి నీపట్లఁ గలదు
వంచనము లేక వారి రక్షించు మనఘ!. ౫౨

మ॥ అని నేఁ బల్కినయంతలోఁ హరి తా నత్యంతకోపంబునన్
"వనితా! దుర్భరపాపకర్మరత జనవ్రాతంబులన్ బ్రోవ లే"
దని, నన్ "యుష్మదనర్ఘ్యపావనయశం బశ్రాంత మె ట్లుండునో!
యనుచున్ హేళనమాట లాడెదవు నీ కర్హంబె" యంచున్ జనెన్. ౫౩

ఉ॥ అప్పటినుండి నామనసునందలియారట మేమి సెప్ప నో
యప్ప! యి దేమిచిత్రము పికాళిశుకాళిమరాళికూఁత నా
కెప్పటియట్ల వీనులకు నింపు ఘటింపదు; శూలజాలముల్
గప్పున గుచ్చినట్లు యగుఁ; గాలవిపర్యయ! మేమి సేయుదున్. ౫౪

మ॥ సఖియా! శౌరిని బాసి యిందు నిలువన్ శక్యంబు గా దమ్మ! యీ
నిఖిలాశాంతబహిఃప్రదేశములఁ దానే యున్నవాఁ; డైనే నా
మఖవిద్వేషివిరించిదేవపతిసన్మౌనీంద్రసంఘంబు ల
య్యఖిలాధ్యక్షుఁ గనంగ లే రనిన, నేనా! చూచుటల్ మానినీ!. ౫౫

శా॥ ఆలావణ్యము నాతనూవిలసనం బాసుందరాకార మా
లాలిత్యంబును నామనోజ్ఞతయు నాతౌల్యప్రభాభూతి యా
హేలాప్రౌఢిమ యావయోవిభవ మాహృద్యప్రభావంబు నో
బాలారత్నములార! చూడక తరంబా! నిల్వఁగా నిచ్చటన్. ౫౬

తే॥ గీ॥ ఐనఁ జెలులార! ధరణిలో నరసి చూత
మనుచు దిగ్గున లేచి కక్ష్యాంతరములు
గడచి తడఁబడునడుపుల జడధికన్య
వెడలెఁ దనవెంటఁ బడఁతులు నడిచి రాఁగ. ౫౭

మ॥ గంధేభేంద్రసమానయాన చనుచోఁ గాంతారమార్గంబులన్
గంధోత్తుంగలవంగలుంగకదళీఖర్జూరమాకందస

ద్బంధూకాదికుజాతజాతముల నిస్తంద్రోగ్రహార్యక్షముల్
గంధర్వైణాతరక్షుపోత్రిచయముల్ గన్పించఁగా నత్తఱిన్. ౯౮

సీ॥ సారంగవరదునిజాడఁ దెల్పుఁ డటంచు,
సారంగముల చెంతఁ జేరఁ బోవుఁ;
బున్నాగశయనుఁ డెం దున్నాఁడు? చెప్పుఁ డంచుఁ,
బున్నాగగణములపొంత కేగుఁ;
బుంసింహరూపునిపొలుపుఁ జూపుఁ డటంచుఁ,
బుంసింహముల జూసి పొగడఁ జనును;
సౌకర్యవేషుఁడు చనినచో ట్పెది యంచు,
సౌకర్యనివహంబుచక్కిఁ గరుగు;

తే॥ గీ॥ శంబరద్వేషిజనకుఁ డేసదనమందుఁ
గలుగు నని శంబరాహితాఽవళినిఁ బలుకు;
మేర లేనట్టివెతలచే సారసాక్షి
పృథులమృగముల నడుగును బెదరి చనఁగ. ౯౯

సీ॥ ఘనసారతరులార! చూచినఁ జెప్పరే!
ఘనసారరుచిదేహకాంతివాని,
సురసాలతరులార! కనుఁగొన్నఁ జెప్పరే!
సురసాలసుమదామగరిమవానిఁ,
గాంచనతరులార! కాంచినఁ జెప్పరే!
కాంచనాంశుకసజ్జఘనమువానిఁ;
బున్నాగతరులార! పొడఁగన్నఁ జెప్పరే!
పున్నాగవరదుఁ డైడై యున్నవానిఁ;

తే॥ గీ॥ గుందతరులార! చెప్పరే! కుందరదనుఁ
డెందుఁ బోయెనో? యంచు రాకేందువదన
మందగతితోడఁ గాంతారమందు వెదకి
యెందుఁ గానక మదిఁ జింత నొంది యుండె. ౬౦

గ్రీష్మర్తు వర్ణనము.

కం॥ ఆసమయంబున గ్రీష్మం
బాసన్నం బైన జనుల కతిభీకర మై
వేసట నొనరించుచు భువి
భాసురభీష్మాకృతంబు ప్రాప్తం బయ్యెన్. ౬౧

సీ॥ అర్యమగార్హపత్యాగ్నిహోత్రాహుతి,
మార్గమస్తకశైలదుర్గమపవి,
శర్వరీయామఘనాసనిశాతదాత్రంబు,
బధిరీకృతానేకపథికచయము,
దవగంధవహాసుహృజ్జవనకృద్ధమనిక,
సంక్షోభితాఖిలజ్యాతలంబు,
శోషితాశేషసదోషధివాత్రంబు,
కాసారజీవనగ్రాసవిహృతి,

తే॥ గీ॥ చైనమానాభిసంవృద్ధిదానకరము,
ఘర్మసలిలోద్భవాస్తోకకారణంబు,
సకలజనతాపకరము నై జగతియందు
భీష్మరూపక మగుచు నాగ్రీష్మ మలరె. ౬౨

శా॥ ఆవేళన్ సరసీరుహాలయ సఖీశ్యామాళి వెన్వెంట రా
దేవోత్తంసశిఖామణిన్ వెదకుచోఁ ద్విడ్ధామరుగ్వ్యాప్తిచేఁ
దోవన్ బోవఁగ లేక యొక్కలలితేందుగ్రావవేదీస్థలిన్
భావోద్భూతవిషాదవేదనల నీపచ్ఛాయ నున్నంతటన్. ౬౩

వర్షర్తు వర్ణనము

కం॥ కర్షకజనహర్షక మై
వర్షాకాలంబు వచ్చె వనాళిహ్లాదో
త్కర్షంబుగఁ జాతకఖగ
తర్షంబుగ సకలజంతుతాపం బారన్. ౬౪

సీ॥ మహనీయగర్జలు మర్దళధ్వనులుగా,
దర్దురారావముల్ తాళములుగఁ,
జంచరీకధ్వనుల్ సరసరాగములుగాఁ,
జటుఝిల్లిరవము లుపాంగములుగఁ,
గలితశంపాలతల్ కరదీపికలు గాఁగ,
భవ్యమేఘములు నేపథ్యములుగఁ,
గంకణధ్వానముల్ కంకణస్వనములుగా,
ఘ్నారుహంబులు చూచుజనులుగాఁగఁ,

తే॥ గీ॥ బ్రావృడాగమనర్తకప్రౌఢిఁ దోకఁడు
ధరణిభృన్మౌళిరాజసంస్థానమందు
బర్హిణీవేశకాంతల నర్హ మైన
నాట్య మొనరింపఁ జేసె నానందముగను.

సీ॥ అది కేశవునిగాత్రమా! కాదు, ఘనఘనా
ఘననీలబంధుర కాంతి గాని;
అది విష్ణుకరశార్ఙ్గమా! కాదు, దేవరా
డ్దివ్యకార్ముకలసద్దీప్తి గాని;
అది మాధవాంబరంబా! కాదు, రమణీయ
తరభాసురేరమ్మదంబు గాని;
అది శౌరివాగ్రవంబా! కాదు, సుమహిత
గంభీరజలధరగర్జ గాని,

తే॥ గీ॥ యెంత భ్రమసితి నిపుడు నే స్వాంతమందుఁ
గాంతుఁ డేమొ యటంచు నో కాంతలార!
కంతుఁ డొనరించుమాయ లీకాంతు లనుచుఁ
జింత సేయుచు నిందిరాకాంత సనఁగ. ౬౬

శరదృతు వర్ణనము

కం॥ శరదాగమ మేతెంచెను
సరసీరుహషండతపము సఫలతఁ జెందన్,
బరమేష్ఠ్యశ్వము లలరఁగ
హరిణాంకగభస్తినివహ మతిధవళము గాన్. ౬౭

సీ॥ బిడ్డ గావున నబ్ధి ప్రేమతో లక్ష్మికిఁ
బంపినముత్యాలజంపు లనఁగ;
దల్లి కాల్నడఁ బోవఁ దగ దంచు విధి పంప
నభ్రవీథిని వచ్చుహంస లనఁగ;

దొరసాని యడవులఁ దిరుగఁగాఁ గని యిందుఁ
డడుగులఁ బరిపించుమడుగు లనఁగ;
గగనభారతి రమాకాంతకు నీడగా
నిడినట్టివెలిపట్టుగొడుగు లనఁగ,

గీ॥ నబ్ధిజాతకు నమృతాశనాబ్జపాణు
లంబరంబున నిలుచుండి యలర వీచు
చామరంబులో! యన నొప్పె శారదాగ
మాచ్ఛధారాధరాఽవళి యరుదు గాఁగ. ౬౮

॥ ఆశరదాగమవేళల
నాశరహరు వెదకి యలసి యబ్జాఽకరమం
దాశరజశయ కని వయ
స్యాశరజాఽననలు గొలువ నచ్చట నిలిచెన్. ౬౯

వరశరదాగమం బనెడివైరినృపాలునిరాజ్యభోగ మే
నరవడి నాక్రమింతు నని యుగ్రహిమాఽగమరాజవరాళి దా
నరుదుగ హైమబైందవశరాఽళి వెసన్ దొరఁగించి వేగమే
తరిమెనఁ బోయెనో! యనువిధంబున శారదకాల మేగినన్. ౭౦

హేమంత వర్ణనము.

అంతట హేమంతము బల
వంతం బై ముక్తకాంతవనితావిలస
త్స్వాంతాంతరరోషాంచ
ద్ధ్వాంతత్విడ్ధామకాంతివైఖరి మించెన్. ౭౧

తే॥ గీ॥ అద్దినంబునందు నర్యముం డతివేగఁ
జరమధరణీధరముచాటు కేగు,
నగ్ని వృద్ధజనులయందఁ గుంపట్లలో
నణఁగెఁ జలికి వెఱచి యనఁగ నొప్పె. ౭౨

ఉ॥ ఆసమయంబునందు శిశిరాఽగమ మైన, రమావధూటి త
ద్వాసముఁ బాసి కేశవుఁడు వచ్చినజాడనె వచ్చి వచ్చి త
న్మాసయుగాంత వేళ కసమానసఖీకువలాధి రాణ్ముఖుల్
వేసట లేక తోడఁ జన వేగమె యంజనశైల మంతటన్. 23

మ॥ కని చేరం జని యందు ముందు ఘనసక్రిధ్వంసుఁ డున్నట్టియా
వనజాతాఽకర మాకమారమణి చెల్వం బొప్పఁగాఁ జూచి యా
వనసౌరభ్యము లీవనప్రియశుక వ్రాతంబు లిం పొందఁగాఁ
గనిపించెన్ మన మిందె యుంద మని సంకల్పించి యున్నంతటన్. ౭౪

సీ॥ నటదర్జునాపాంగపటుపింఛరింఛోళి
జాతవాతాఽశ శరసర్పచయము;
స్తంబేరమస్తనంధయగండ కండూతి
హరణనఖాగ్రి గార్యక్షగణము;
సారంగశాబకసముదాయ చుంబన
దుర్భరోదగ్రశార్దూలవితతి;
చాంపేయసుమరసాఽస్వాదనాఽహ్లాదైక
తుందిలపుష్పలిడ్బృందములును,

తే॥ గీ॥ గోచరం బైన నిందిరాకువలయాక్షి
చూచి యిది యేమిచిత్రమో! సుదతులార!

భాసురం బైనయీమహాపర్వతమున
నీరజాక్షుండు గలఁ డంచు నిశ్చయించె. ౨౫

వసంత వర్ణనము.

చ|| అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలకో
త్కలితవనాంతకాంతపరికల్పితకుంజనిశాంతకాముకీ
లలితరతాంతఘర్మసలిలవ్రజసంతతవారణోజ్జ్వల
న్మలయసమీరకీరపికమాధుకరాదివిహారహృద్య మై. ౨౬

చ|| పెనిమిటి వచ్చె నంచు మురిపెంబు మనంబున సందడింపఁగా
వనవసజాక్షి శోణమణివజ్రవిభూషణభూషితాంగి యై
తనరె నటన్న చందమున ధారుణికుద్భిజ మొప్పె నెల్లెడన్
వినుతసుమాకరాగమనవేళఁ గిసప్రసవాభిరామ మై. ౨౭

వ|| మఱియు నవ్వసంతంబు వేదాంతంబురీతి శుకముఖవిప్రయోగానందం బై, వైకుంఠంబువిధంబున మధుసూదనహృదయాభిరామం బై, కైలాసంబుచెలువునఁ గాలకంఠవిహారోద్భాసితం బై, త్రిదివంబుభాతి సుమనోవితానమహోల్లాసకరం బై, సూర్యమండలంబురీతి ఛాయాసమన్వితం బై, పరిపూర్ణరాకానిశీథినిచందంబున ద్విజరాజవిరాజమానం బై, దేవతాసమూహంబుచాడ్పున సరసామృతాహారం బై, దుర్మార్గరాజప్రపంచంబువోలె సుజాతికుజాతితిరస్కారాహ్లాదకరం బై, వేశ్యాజనమందిరంబుతేవను బల్లవతల్లజసల్లలితం బై, గ్రీష్మర్తుకరణి మిథునసంక్రాంతివిభాసురం బై, ప్రావృడాగమంబుతీరునఁ బుష్కరసమృద్ధం బై, శరత్కాలంబుపోలిక శుక్లపక్షాధీశ్వరకళామోదకారణం బై, హేమంతంబులీల సమాలింగితతనువల్లీజాలం బై, శైశిర

సమయంబుపొంకంబున సమశీతోష్ణకలితస్త్రైణస్తనాంతరోద్భాసితం బై ప్రకాశించె; నాసమయంబున మారవికారశ్రాంతస్వాంత యై యున్న యిందిరాదేవిముఖారవిందంబు బరికించి సూత్రవతీవయస్యాశిరోరత్నం బి ట్లనియె. ౭౮

సీ॥ సుమనోవితానంబు శోభాగరిమ గాంచె;
ధరణిజాతచయంబు దనరు చుండె;
సవనఫలప్రాప్తి సద్ద్విజాళికిఁ గల్గె;
శుకభరద్వాజప్రచురము నయ్యె;
మిత్త్రవిభూతి సమృద్ధ మై చెలు వొందెఁ;
బ్రద్యుమ్నకాండసంపత్తి గల్గెఁ;
సురభి మేప్రొద్దు సంశోభితం బై యొప్పెఁ;
బ్రతిదినసంపత్తి బహుళ మయ్యెఁ;

తే॥ గీ॥ బరఁగ భూమి పరాగబంధురము నయ్యె,
వింత గద! యమ్మ! యిదియంత దంతిగమన!
మాధవాగమనవిశేషమహిమరీతి
మాధవాగమనవిశేషమహిమ దనరె. ౭

మ॥ అనినన్ సూత్రవతీముఖాంబుజము సయ్యంభోరుహావాస గ
న్గొని యోహో! యిపు డింద నీ వెటులఁ గన్గొన్నావో కానీ! సఖీ!
వినవే! వీఁడు సజాతి నైరి భవవిద్వేష్యస్త్రనిర్మాతయున్
ఘనపాంథప్రకరప్రహర్తి తగునే. గర్హ్యాత్ము వర్ణింపఁగన్?. ౮

చ॥ విధుముఖి! యేమి చెప్ప? నరవిందదళాయతనేత్రుఁ డిమ్మహిన్
మధుని వధించినాఁ డనినమా టది మిథ్య; నిజంబ యేని, నీ

...నుండి వచ్చె? బహుమాయలు కల్పన సేసి నన్ను మ
కప్పగించి చనె మాధవుఁ డమ్మరో! యేమి సేయుదుర్. ౮౧

మన్మథ దూషణము.

చెలియా! మదనుం
డై వచ్చె నేమొ! యహహా! యిదె నా
పరఁగెఁ జెలఁగెర్ ద
...బలనికరసింహనాదార్భటులర్. ౮౨

...ప్పడు ముక్కుకొన నుండు ఘోటక
మెక్కి స్వబలముకం ట్లెత్తి సేయుఁ;
మేమన? గంట్లమారినిఁ బూని
గుఱు తైనమధుపాయిగుణముచేత
బాణముల్ వెస నేయఁ దొడఁగెను;
దోడు మామను గురుద్రోహిఁ గూడి;
మాశసఖుఁడు నదుగో! చూడఁగ వచ్చె;
మీరు నూడరె! మంటమారి మాట;

...కె ట్లోర్తు సాంకవామోదగాత్రి!
...! గజయాన! కాంచనధామ! హంస
విధుంతుదరోమాళి! కాలభుజగ
హారు నైనఁ గొలువరే! వెలఁదులార! ౮3

! యే మనంబు? ననపాయిని యంచు నొకప్పు డైన ము
...కే భుజాంతరము హొంద శిలాయతపీఠమందు నన్

దామరసాక్షుఁ డంకమువిధంబునఁ జేరిచి; నిర్దయాఽత్ముఁ డై
కామశరాగ్నిలో నిపుడు గ్రుక్కఁగ నైచె నటంచు నత్తఱిన్. ౧౭౪

మ॥ సరసీజారిశిలాతలంబున రమాసాధ్వీలలామంబు దాఁ
దరుణాంభోరుహతల్పమం దమితసౌందర్యాంగమున్ జేర్చి శ్రీ
హరి కే నెంతటిభార మైతినో! సఖీ! హా! యంచుఁ బల్కెన్ వడిన్
స్మరపుండ్రేక్షుమహోగ్రకార్ముకకనజ్జ్యాజాతనాదాఽర్భటిన్. ౧౭౫

మ॥ తల యూఁచున్; నగుఁ; గన్ను మూయుఁ; దెఱచున్; దబ్బిబ్బు మాటాడు
మే నలయన్ సోలు; బిరాన లేచు; జలదశ్యామాభిరామాంగునిన్
దలఁచున్; జెక్కిఁటఁ జేయి సేర్చు; మది సంతాపంబు రెట్టింపఁ గ
న్నుల నీరున్ దొరఁగించుచున్ విగతసంతోషంబుతో నుండినన్. ౧౭౬

సాయంకాల వర్ణనము.

వ॥ అపు డహిమాంశుఁ డస్తగిరి నందెఁ బయోనిధిరాజకన్యకా
చపలమృగాక్షి మన్మథనిశాతశరాగ్నికిఁ దాళఁ జాల క
ట్లపగతమోద యై పొరలునారట మంతయుఁ జూడ లేక తా
నపరదిశానగేంద్రమున కావలి దిక్కున కేగునో! యనన్. ౧౭౭

సీ॥ చరమసర్వంసహాధరశిఖాఽగ్రంబునఁ
బుష్పితకింశుకభూజ మనఁగ;
నపరదిగ్జాతలపనాకటీతటో
ద్భాసురకౌసుంభపట మనంగ,
సమదైంద్రిమర్దితచటులనభోదైత్య
తనునిర్గళద్రక్తధార లనఁగ,

సూనబాణరణప్రయాణవేళారతి
కిరదక్షతారుణఘృణు లనంగఁ,

తే॥ గీ॥ గాలదుర్భరమత్తశుండాలశుంభ
దమితకుంభస్థలాంతరవిమలఘుసృణ
మసృణరమణీయదీధితిమహిమ యనఁగ
సాంధ్యరాగంబు దనరె నిస్తంద్రగరిమ. ౮౮

చ॥ సనుయశృపీటభృచ్ఛబరి సాంధ్యమహోజ్జ్వలరాగవహ్నిపై
నమరఁగఁ బేలగింజ లప్డు డాకస మన్ బెనుమంగలంబునన్
బ్రిమద మెసంగ వేఁచిన నపారముగా నవి చిల్లెనో! యనన్
గ్రమమునఁ జీఁకటుల్ బెరసి గ్రక్కునఁ జుక్కలు మొల్చె నెల్లడన్. ౮౯

సీ॥ సురపథోదగ్రవిస్ఫురదమృతాశన
క్షోణిరుట్ఛాఖాఽగ్రసూన మనఁగఁ,
ప్రాచీదిశాఽంగనాభాసురహస్తాబ్జ
కలితమౌక్తికకందుకం బనంగఁ,
గీరనాసీరార్వధారుణీశోత్క్షిప్త
భాసురశ్వేతాఽతపత్ర మనఁగ,
క్షణదాఽర్యమకుమారికామధ్యమోదగ్ర
మండితడిండీరఖండ మనఁగఁ,

తే॥ గీ॥ బాండురద్యుతినిర్జితకుండలీంద్ర
కాండజోద్భవకాండేంద్రతుండికాఽండ
పుండరీకాండజాధీశతుండచంద్ర
మండలం బొప్పెఁ దూరుపుకొండమీఁద.

ఉ॥ దారచయంబుతో మిగులఁ దామసి యామిని యంచుఁ గోపి నై
సారసశాత్రవుండు కరజాలముల్ వడి సాచి త్రోచినన్
దీఱనిసిగ్గుతోడ జగతీజముఛాయల డాగెనో! యనన్
ధారుణి వెన్నెలల్ నిగిడి దవ్వుల నీడలు సాఁగె నంతటన్. ౯౧

చ॥ కదళిసుమచ్ఛదాచ్ఛచషకంబుల నిండినకౌముదీసురన్
ముద మొదవంగఁ గ్రోలి పరపూర్తినిఁ జెంది చకోరదంపతుల్
మదమున నుల్లసిల్లి స్మరమార్గణయుద్ధసముద్ధతంబులై
యెద లెద లంటఁగా నదిమి యింపు జనింప సుఖింపుచుండుచోన్. ౯౨

సీ॥ తగని తాపముఁ బెంచుతొగజేని నిందించు;
నిందించి కన్నుల నీరు నించుఁ;
జలచంచుసంచయ మలరించు తెలివెన్నె
లలు గాంచుఁ; గాంచి తా నలమలించుఁ;
దను ముంచుకొను మోహమున మించువలిమంచు
గనిపించుఁ; గనిపించినను గృశించుఁ;
బతి యంచుఁ దననీడఁ బరికించుఁ; బరికించి
కా దంచు విరహాగ్నిఁ గలవరించు,
తే॥ గీ॥ నించువిల్తుఁడు కోపించి పంచశరము
లెంచి పొంచుచుఁ దనమేన నించె నంచుఁ
బలువరించు; నయో! యంచుఁ బరితపించుఁ;
గాంతునిఁ దొలంగి యొక్కజక్కవలతొఱంగి. ౯౩

మ॥ తొగజేఁ డన్ఘనసమాంత్రికుండు తుహినస్తోమామితద్రప్సముల్
జగతిన్ రాల్పఁ జకోరవారరుతి విస్తారోగ్రమంత్రాళిచే

జగదావేశనిశాపిశాచనికరోచ్చాటక్రియాధుర్యుఁ డై
తగఁ బ్రైపై కెగ నూఁదుభస్మమన నంతన్ జ్యోత్స్న వ్యాపించినన్. ౬౪

కం॥ ఆవెన్నెలలో నిందిర
భావజసంతాపతప్తభావము గలదై
జీవనజాతారినిఁ గని
జీవంజీవారి యనుచుఁ జెలితో ననినన్ ౬౫

తే॥ గీ॥ వేత్రధరకాంత విని హరిత్పత్రితురగ
పత్రచయబాధకీశతపత్రపత్ర
నేత్ర కువలయమిత్రుని మిత్రుఁ డనుచుఁ
జిత్రముగఁ బల్కె నిఁక నేమి సేతు? ననుచు. ౬౬

కం॥ చూ[illegible]మ్మా! యీతఁడు నీ
తోడను జనియించినట్టితుహినాంశుఁడె కా!
వీఁ డేల భాస్కరుం డగు;
నీడజసైంధవులకొమ్మ! నీతో డమ్మా! ౬౭

చంద్ర దూషణము

మ॥ అనినన్ జూపుల్ చంద్రుపై నిలిపి తా నత్యంతకోపంబునన్
విపరా! యోరి! కళంకి! శంకరుఁడు నీవృత్తంబు విస్పష్ట మా
టను నిస్సర్థము సేసి మోట గలసీటన్ ద్రోచె; నేఁ డెట్టులీ
ఘనమార్గంబున మించినాఁడవో? వియోగప్రాప్తి కేమం చనన్, ౬౮

కం॥ ఓరాకారజనీచర!
నీరాకకు జాలు గరఁగి నీ రౌఁ గద! నే

నేరీతి నోర్వ వచ్చును?
మే లౌ రా? యనుజ నేఁచ మిత్రద్రోహీ! ౯౯

క॥ అంకముగా మునుపే యొక
రం కుండఁగ గురునిసతిని రమియించినబల్
రం కొక్కటి గలిగెను; నీ
కింకా రం కేల సతుల నేఁచఁ గళంకీ! ౧౦౦.

చ॥ జగతిఁ గలట్టిపద్మినులసంపదఁ జూఱలు పుచ్చుదొంగ వం
చుఁ గద! యినుండు నీఘనవసుప్రకరంబు హరించి యుగ్రుఁ డై
పగలఁ గలంపఁ బూని నిను బట్టెద నం చని వెంట నంటఁగా
నగపడ కభ్రవీధి నిశలందుఁ జరించెద వౌర! చంద్రమా! ౧౦౧

మన్మథ దూషణము.

క॥ అంతట నిల్వక పటుతర
చింతాసంతాపతప్తచిత్తం గల దై
కంతుని నుద్దేశించి దు
రంతామర్షంబుతోడ రమ యి ట్లనియెన్. ౧౦౨

క॥ ఓరీ! మారా! యేరా!
మేరా? యీరీతి నేఁచ; మిము మేలుమా? నీ
గారాబ మాఱ; తల్లికి
నేరం బొనరించువారు నీ కై పోరా? ౧౦౩

సీ॥ మహితకర్మగుణంబు మలినత్వమును జెందెఁ;
బటుతరాశ్వము చపల్ పట్టి పోయె;

మే లైనబాణముల్ మేదినిపై వ్రాలె;
నంద మాస్యందసం బగ్నిఁ గలిసె;
ఘనుఁ డైనచెలికాఁడు కాంతారములఁ దూఱె;
మేనమా మగువాఁడు మింటఁ గలిసె;
నధిక మా కేతనం బబ్ధినీటను గూలె;
బలము తల్లిని దండ్రిఁ బాసి చనియె;

తే॥ గీ॥ భర్గదృగ్జాతదుర్గమానర్గళాగ్ని
నిర్గతాత్యుగ్ర కీలాప్రవర్గములను
గూలి యేరీతి బ్రతికితో? మేలు మేలు!
విమలసుమచాప! విస్ఫుటకమలరూప! ౧౦౪

సీ॥ ఒకటి రెండొ నరించుయోధు లుందురు గాని,
రెండొండు సేయుకోదండి గలఁడె!
క్రూరనారాచభృచ్ఛూరు లుందురు గాని,
వారిజనారాచధారి గలఁడె!
దృఢవాహినీపరివృఢులు నుందురు గాని,
పరభృతభటచయప్రభువు గలఁడె!
విలసితావయవసంకలితు లుందురు గాని,
ఘనతరాంగవిహీనజనుఁడు గలఁడె!

తే॥ గీ॥ యిట్లు వింతలు పెక్కు నీపట్లఁ గల్గె;
ధర వియోగుల నేఁచెడిధర్మశాలి?
భళిర! విపరీతశౌర్యసంకలితధీర!
శుకకులాధ్యక్షకంఖాణ! సూనబాణ! ౧౦౫

చ|| హరనిటలాంబకోదితమహోద్భుతకీలికరాళకీలలన్
దొరలి శరీరముఁన్ విడిచి తోయ్యలులన్ మిడికించ భూత మై
తిరిగి 'యనంగ' నామమునఁ దేజము నొందితి;వే మనందు నిన్,
గరితల నేఁచ హేతువు దగన్ రతిమంగళసూత్రశక్తి యా. ౧౦౬

చ|| అనిలునిఁ బ్రాణ మైనహితుఁ డంచు మనంబున నమ్మినావు గా!
నిను బొలియించునాఁడు హరనేత్రకృశానుకరాళకీలకున్
బనివడి తోడు వోయి నిను భస్మము సేసినపాపకర్ము నే
యనువున నమ్మినావొ? వనజాంబక! నీ కది యెట్లు సహ్యమో! ౧౦౭

సీ|| వీఁడె కా! నీమహాబాడబేద్ధాసంబు
తొడిఁబడఁ బుడమిలో నడఁగఁ జేసె;
వీఁడె కా! నీశాతవిశిఖసందోహంబుఁ
జెలరేఁగి మంటిలోఁ గలిపి వేసె;
వీఁడె కా! నిను గూల్చువృషభధ్వజునికంటి
మంటతో డై నిన్ను మడియఁ జేసె;
వీఁడె కా! నిమూమనూమున కాహార
భూంతుఁ డై యతనిని బొలియఁ జూచె;
తే|| గీ|| వీఁడు హితశాత్రవుఁడు నీకు వీని నమ్మి
యున్న దెల్లను గ్రూరు లొపన్నగముల
నోటిఫలముల కాశించుపాటి యగును;
దెలిసి వర్తించు మిఁక నైన జలజబాణ! ౧౦౮

చ|| చెలఁగి హయంబు కార్ముకముఁ జీల్చెఁ; భటాళి కృపాణజాలముల్
గళగళ మ్రింగె; మార్వి విశిఖవ్రజసారముఁ బీల్చెఁ; మామ నిన్

బాలియఁగఁ జేయువైరితలపు వ్వాయి మించె, వినిర్గతాంగ! యే
చెలువునఁ గూర్చికొంటివో! విశేషముగా గృహకృత్యవైరులన్. ౧౦౯

తే|| గీ|| అంతలో సూత్రవతి సూచి కాంత! యింత
రంతు సేయంగఁ దగునఁటే! కాంతలకును;
జింత సేయకు; వచ్చు నీకాంతుఁ డనిన;
మారు దూఱక వేసారి యూరకుండె. ౧౧౦

ఆశ్వాసాంతము.

కం|| అరుణాంతర్గతశరణా!
శరణాగతభక్తజాతసాక్షాత్కరణా!
కరుణాలసదాచరణా!
చరణాబ్జవిలక్షణైకసదమలచరణా! ౧౧౧

భుజంగప్రయాతము.

బలద్విడ్విరోధ్యస్రపప్రాసధీరా!
దళద్రుద్రకోదండధైర్యప్రచారా!
చలన్నీరదానర్ఘ్యచంచచ్ఛరీరా!
శిలాకామినీకృద్విశేషావతారా! ౧౧౨

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాస్వాదనతుందిలేందిందిరాయమాణమానసమానతూముమంశక్షీరపారావారరాకాసుధాకరరావుక్ష్మాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీణాంధ్రగీర్వాణచణరామచంద్రావనీపాలవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగాపరిణయం బనుమహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాऽశ్వాసము.

కం॥ శ్రీమద్భూమిసుతాఃముఖ
సోమాऽస్తాऽనంద నేత్రసుభగచకోరా!
భీమోద్ధతభృగుకులభవ
రామామితమదవిరామా! రఘుకులరామా! ౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము శంకరుం డవ్వలికథ
నారదున కేమి సెప్పె విస్తారముగను,
దాని వివరింపవే! యని శౌనకర్షి
యండిగినఁ సూతుఁ డతనితో ననియె నిట్లు. ౨

ఉ॥ తూరుపుఁదెల్పు మించె; భువిఁ దోయజముల్ వికసించెఁ; బుష్పలి
ట్ప్వారము ఝుంకరించె; ఖగవర్గమహాऽర్భటి మించెఁ; గమ్మనౌ
మారుత మేగుదెంచె; విలు మన్మథుఁ డెక్కు డలించెఁ; గైరవ
శ్రీరమ మోము వాంచెను; నశించె నిశారమ వేఁగుజామునన్. ౩

మ॥ మొకమో తైనను లేక పద్మినుల నిర్మోహంబుచే నేఁచుటల్
ప్రకటం బైన నినుండు వచ్చె నదుగో ప్రాగద్రిపైఁ జూడు మో
యి! కలంకీ! యిఁక వేగమే జరుగు సుమ్మీ! యన్న చందంబునన్
గృకవాకుప్రకరంబు వేశ్మములచక్కిన్ నిల్చి కొక్కో! యనెన్. ౪

సీ॥ గగనరమాऽధీశఘనభుజాऽర్గళయుగ్మ
కలితోరుశంఖచక్రంబు లనఁగ,

సమయము త్తేభేంద్రసదమలోభయపార్శ్వ
కలధౌతకాంచనఘంట లనఁగఁ,
జరమపూర్వాధీశవరవధూకరయుక్త
ఘనహీరమణికందుకంబు లనఁగఁ,
బ్రత్యూషభామినీశ్రవణద్వయోజ్జ్వల
ధవళారుణాంచితోత్పలము లనఁగ,

తే॥ గీ॥ నలరుఁరాకానిశాంతపద్మాక్షిచూళి
కాలికాంతరములయందు నమితమౌక్తి
కములబొట్టును రాకిణి యమరె ననఁగఁ
గమలరిపుమిత్రు లొప్పి రకాలమునను. ౫

కం॥ పద్మాఽయితనేత్రాంచిత
పద్మాసద్మాపకారి పాశ్చాత్యం, డీ
ఛద్మకునిఁ ద్రోయ వచ్చునొ!
పద్మాఽప్తుం డనఁగఁ బొడిచెఁ బ్రాగ్గిరియందున్. ౬

కం॥ అనుచున్ శంభుఁడు పల్కఁగ
ననిమిషముని "విని రమేశు నజపాలురు గ
న్గొని నృపతికి వినిపింపన్
జని" రంటి వదేమి? యనిన శంకరుఁ డనియెన్. ౭

కం॥ మానవతీపురమున బుధ
మానితుఁ డౌతూము రామమనుజాధిపుఁ డా
స్థానమున మహోన్నతపం
చాఽనసపీఠాంతరస్థుఁ డై యున్నయెడన్. ౮

సీ॥ సామంతభూపాలసముదాయ మొకవంక,
నొకవంక రణధీరయోధవరులు,
బహుశాస్త్రవిజ్ఞానపండితు లొకవంక,
నొకవంక సరసగాయకచయంబు,
కార్యదీక్షాఽమాత్యవర్యాళి యొకవంక,
నొకవంక సకళంకసుకవిజనులు,
వారవిలాసినీవారంబు లొకవంక,
నొకవంక మాగధప్రకరములును,

తే॥ గీ॥ సందుకొలువున నుండ నాఖండలుండు
ధర సుధర్మాఽంతరస్థుఁ డౌకరణిఁ దనరు
తూముగామావనీపాలత్రోయజారి
కొలువుకూటంబుఁ జొచ్చి రాగొల్లవారు.

కం॥ అరుదెంచినగొల్లలు దా
మిరువురు దండంబు వెట్టి యేలినవాఁ డా
దరమున వెఱఁగునఁ జూడఁగఁ
దఱచుగఁ గాన్కల నొసంగి ధరణీశ్వరుతోఁ.

తే॥ గీ॥ సామి! యీయూరియుత్తరభూమి కైన
కూఁతపెట్టునఁ గాటుకకొండ గలదు,
దాన మేఁకల మేఁప మావానితోసఁ
బోయి కంటిని; మనసు కబ్బురము దోసె.

కం॥ అన నాముచ్చట యేమో?
వినిపించర! గొల్లవాఁడ! వేగిర మనుచున్

జనవిభుఁడు వల్కినంతనె
తనచేతులు మోడ్చి యెడ్డెతనమున ననియెన్. ౧౨

సీ॥ బొలిబొల్లినామాలు గలమేను గలవాఁడు,
సంకుసక్రాలబుజాలవాఁడు,
తెల్లనిముత్యాలడొల్లుఁబోగులవాఁడు,
ఎదమీఁద నెసఁగుజన్నిదమువాఁడు,
జలతారు వాదిగినతలకుల్ల గలవాఁడు,
వలిపంపుతగటుదువ్వలువవాఁడు,
రతనాలు దాపినపతకంబు గలవాఁడు,
సక్కనినీలాలసాయవాఁడు,

తే॥ గీ॥ ఎవ్వఁడో కాని మా బడు నవ్వుకుంట
కాల్లపాకోల్లు మెట్లపైఁ బెల్లు మనఁగ
నల్లకాటుకకొండన మెల్ల నెక్కి
పెద్దగైఁగోనఁ జొచ్చె నీపొద్దె రాజ! ౧౩

కం॥ అని జాబాలురు వల్కిన
మనుజాధిపుఁ డాప్తులైనమంత్రులతోడన్
"మన మేగి చూత మెవ్వఁడో?
ఘనుఁడే కాకున్న నిట్లు గల్గునె? గుర్తుల్. ౧౪

కం॥ దినపూర్వపుణ్యఫల మీ
దినమున ఫలియింపఁ జేయుదేవుఁడు గాఁబో
లును భీకరగిరిగుహాలో
జనమాత్రుఁడు సొరఁబడంగ శక్తుం డగునే! ౧౫

తే॥ గీ॥ ఐన మన మేగి చూత మయ్యది నిజంబొ?
లేక మిథ్యయో? యిది గట్టి గాక యున్న
జనులు నవ్వుదు రింక నిజంబు దెల్పుఁ
డనుచు గొల్లల నడుగుఁడీ!" యనిన వారు. ౧౬

తే॥ గీ॥ ఉన్న దున్నటు మీ రందుఁ గన్న దెల్లఁ
గల్ల లాడక తెల్పుఁడో గొల్లలార!
రాజు సూడఁగ మీవెంట రాఁ గలండు.
ననుచు నడిగిన నాభీరుఁ డనిరి యిటులు. ౧౭

తే॥ గీ॥ అబ్బతో డబ్బ! దబ్బఱ లేదు; నిబ్బ
రమునఁ జూస్తిమి; మీ రింక రాండి సూడ;
దర్లపసికెలు మేసెటిగొర్లనడిమి
కెల్లి వచ్చెను పసుపొన్నెవల్లెవాఁడు. ౧౮

చ॥ అనిన నమాత్యవర్గము నృపాగ్రణితో "నజపాలశేఖరుల్
ఘనవిభగాత్రు నిక[illegible]ముగఁ గన్గొనినా" మని పల్కుచున్న వా
రనిమిషరాజభోగసదృశాంచితవైభవ! యెన్నిభంగులన్ మన
మటు వోయి చూడ కనుమానము వాయ దటంచుఁ బల్కఁగన్. ౧౯

ం॥ ముందర నిలిచిన సేవక
బృందముఁ గని పిల్వఁ బనిచెఁ బృథ్వీశ్వరసం
క్రందనుఁడు గజతురంగ
స్యందనపరిరూఢవీరసైనికవరులన్. ౨౦

కం॥ సిద్ధాంతులఁ గన్గొని పరి
శుద్ధదినం బడుగ 'నిపుడె శుభ' మం చనినన్.

కమలకు శుభమే కద! యో
కమలాన్వయకమలరాశికమలవిరోధీ! ౧౩౪

మ॥ రమ నీయందు జనించినందువలనన్ రంజిల్లు నీపోలికల్
విమలాఽస్యాక్షికరాంఘ్రియుగ్మములు భావింపంగ నాకన్నులన్
గమలాదేవినిఁ జూచినట్ల యగు నిన్గన్గొన్న నిక్కంబు సం
భ్రమ మందెన్ జుమి! నాహృదబ్జ మిపు డో రాజీవరాజేశ్వరా! ౧౩౫

క॥ చక్రాంగప్రియమవు గద!
చక్రాంకుఁడ సుమ్మి! నేను సరసీరుహాభూ
చక్రాధిప! నన్నాశ్రీ
చక్రస్తనిఁ గూర్చి ప్రియము సల్పం గదవే! ౧౩౬

కం॥ అని వనజము నివ్విధమున
వినుతించి మురాసురారి వేసరి చింతా
వననిధినిమగ్నచేతో
వనజుం డై రాజువదనవనజస ... జ...

ఆశ్వాసాంతము.

మ॥ రవివంశార్ణవసోమ! సోమసవభుగ్రాజాబ్జభూ...
స్తవనీయోజ్జ్వలపాద! పాదతలయోషాభూతపాషాణ! ...
నివరాంభోరుహపాణి! పాణిధృతసిద్దదా...మర ద్వేషి! రా
జవిదారోద్ధతపత్రి! పత్రివరరాజైస్తైంధవాఽరోహణా! ౧౩౭

ఉత్సాహ॥ ఖరసురారివరవిదార! కలితసారకాంచనో
త్కరనిశారదశశతారదరకరారవింద! సా
గరగభీర! నగసుధీర! ఘనవిసారకేతుసుం
దరశరీర! హారశరాఽసదశనశూర! భూవరా! ౧౩౯

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాఽస్వాదనతుందిలేందింది
రాయమానమానసతూమువంశక్షీరపారావారరాకాసు
ధాకరరామక్ష్మాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీణాం
ధ్రగీర్వాణచణరామచంద్రావనీపాలవిరచిత
శ్రీమదలమేల్మంగాపరిణయం బనుమహా
ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాఽశ్వా
సము సంపూర్ణము.

ఓం

చతుర్థాఽశ్వాసము.

క॥ శ్రీకోసలరాట్తనయాఽఽ
లోకనవికచాబ్జ! లోకలోచన! విలస
త్ప్రాకాహితలోకాహిత
లోకాహిఖగేంద్ర! సకలలోకనరేంద్రా! ౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము! యాఁటమీఁద సజ్జనాళి
యేమి సెప్పెను! సురసంయమీశ్వరునకు;
వినఁగ నవి మాకు వివరింపు విశ్రుతముగ
సూత! సముపేతహరికథాఖ్యాతచరిత! ౨

క॥ అన సూతుఁడు శౌనకముఖ
మునికులతిలకులను గాంచి ముదితాఽత్ముండై
"వనజోదరుదివ్యకథల్
విన వలసితిరేని మీరు వినుఁ"డని పలికెన్.

ఉ॥ రామధరాఽధినాయకునిరాజనిభాఽస్యముఁ జూచి శౌరి "నేఁ
బామును బట్టెదన్, జ్వాలను బట్టెద, సంగజునైనఁ గొట్టెదన్,
భామరో! నిన్ను బాయ నని బాసలు సేసెద నంటి"నంచు నా
శ్యామకుఁ జెప్పి పిల్వు మొకసారిఁక వేఁడెద నిన్ను భూవరా! ౪

మత్తకోకిల॥ అనుఁచు నాసతి యిచ్చినన్ సిటలార్పితాంజలిబంధుఁడై
మనుజనాయకుఁ డిట్లు పల్కె సమందవాగ్విభవంబునన్

దనుజమర్దన! యివ్విధంబున దాసునిఁ బ్రీతిమాలఁగాఁ
జనునె? నీ విపు డాన తిచ్చిన సత్వరంబున నేగెదన్.

కం॥ మీయాజ్ఞోల్లంఘనమును
జేయఁగ నే నెంతవాఁడ శ్రీవర! ముసు నేఁ
బోయిన రా ననెఁ గద! "వేం
చేయఁగవలె మీరె యటకు శీఘ్రం" బనినన్.

మ॥ హసనాంచన్ముఖుఁ డౌచు దైత్యమథనుం డాహ్లాది యై యిట్లు నే
నసమాస్త్రాంబకుబాధ కోర్వక నితాంతాఽసక్తిమై వత్తునే
నసమానోజ్జ్వలబుద్ధిధుర్య! విన వయ్యా! యీధరామండలిన్
రసికుల్ విన్నను రామ రామ! నగరా! రామావనీపాలకా!

కం॥ అలు గనుక నీవె చని యా
కుటిలాలకతో "మహాగ్రికసుమాఽయుధదు
ర్ఘటపటుశరపీడితహృ
త్పుట మింక నెటు లౌనో? చూచి పొమ్మనె"ననుమా!

చ॥ అనిన నమస్కరించి దరహాసమనోజ్ఞముఖారవిందుఁ డై
చనియె నదభ్రవేగజితసౌరభవాహుఁడు నై ముదంబుతో
జనవరుఁ డచ్యుతాంఘ్రియుగసారసభక్తినియుక్తనైజహృ
ద్వనజవికాస మొంద వనవాటికి నిందిర యున్నచోటికిన్.

ఉ॥ పోయి సరోజమందిరకు భూవరుఁ డచ్యుతపాదనిశ్చల
స్థాయదనారతోత్కలితభక్తిహృదబ్జుఁడు మ్రొక్కి-నన్, హరి

ప్రేయసి గారవించుచు "పరీస్పృహ వైరితురంగుఁ డేమనెన్?
నాయెడ నల్గినాఁడొ? కరుణాపరుఁడై నను బిల్వ నంపెనో? ౧౦

కం॥ బొంకిన నఘ మనుచును బుధ
శంకరు లను చుండ వినవె! జననాయక! మీ
నాంకగురుం డే మనెనో?
బొంకక నాతోడఁ దెల్పి పుణ్యముఁ గనుమా!" ౧౧

కం॥ అన విని జననీ! నీ విటు
లనఁ దగునా! దాసజనుని; నచ్యుతునా వే
దన యే మని చెప్పుదు? "రా
నని నిందిర" యనిన మూర్ఛ నప్పుడె చెందెన్.

ఉ॥ అంతట మూర్ఛఁ దేరి నరకాంతకుఁ డల్లన జేతులన్ ధరా
కాంతపయిన్ ఘటించి తనుకంపము నొందఁగ లేచి "యింక నే
నెంతకు నోర్తుఁ గంతునిశితేషుభితాననితాంతతాపసం
క్రాంతహృదబ్జ? మెట్లొ దయ గల్గినఁ గన్నులఁ జూచి పొమ్మనెన్ ౧

చ॥ "నిజముగ నేఁటినుండి యిఁక నిన్నెడఁ బాయను నమ్ము"మంచునా
గజగమనాలలామకును గట్టిగఁ దెల్పుము; "నమ్మకున్నఁ బు
ణ్యజనచయఘ్న కిల్బిషము నందెద"నం చను; మిందు కాసతీ
వ్రజమణి యొప్పకున్న "వనవాసమె వ్రాసిన" దంచుఁ బల్కుమా! ౧
౧

వ॥ అని మఱియు ని ట్లనియె.

తే॥ గీ॥ నిక్క మీమాట మాయమ్మ! నీవిభుండు
నీవు రాకున్న నిమిషంబు నిల్వఁడచట

వచ్చు నీచెంత కిప్పుడె మచ్చెకంటి!
జాగు సేయక రావమ్మ! వేగముగను. ౧౬

కం॥ అన విని "పుణ్యాజనంబులు"
నన<గా విను యాతుధాను లయ్య! కృపాలా!
"వన" మన<గా నుదకంబును;
హాసననివాసముల కతని కవి యోగ్యము లే ౧౭

కం॥ "మాధవు<" డనునామము మా
యాధవు< డై యునికిచేత నన వలసె< జుమీ!
యీధారుణి వేధస్సమ
మేధానిధు లతనిమాయ మించగ గల రే! ౧౮

చ॥ ఇతరజనవ్రజంబు ధరణీశ్వరచంద్ర! "దరాదిశోభితా
యతకరిరాట్కరోపమభుజార్గళభూరితరప్రతాపని
ర్జితమహితామరాహితవరేణ్యు<" డనంగ< బ్రసిద్ధు< డై నయ
చ్యుతుఘనమాయ దా<టుటకు< జోద్యము గాద<టె! యెన్ని భంగులన్ ౧౯

గీ॥ రామభూమీశ! హరిమాయ లేమి సెప్ప
నద్భుతంబులు; "సర్వజ్ఞు లై నయట్టి
మునుల నెల్లర మోహితాత్ములుగ< జేసె"
నన్న నెవ్వరివశ మగు నన్న! యనిన. ౨౦

కం॥ లే దమ్మా! "హరి మిథ్యా
వాదుండును గా<డు, సత్యవాక్యుం" డనుచున్

వేదంబులు వలుకును; మీ
పాదంబులతోడు పిలువఁ బనిచెను నిన్నున్. ౨౧

మ॥ నను జాలన్ బ్రియవాక్కులన్ బిలిచి శ్రీనాథుండు "నాయన్న! నా
వనితన్ దోడుక రమ్ము పొ"మ్మనిన నవ్వా! వచ్చితిన్, నీవు "రా"
ననుచున్ నన్ను నిరాకరించినను నే నచ్చోటి కేచందమున్
జనుదున్? "నన్ దయఁ జూచి ర"మ్మని నమస్కారంబుఁ గావించినన్ ౨౨

మ॥ శతపత్త్రాంచితపత్త్రలోచనము లాత్మా జానిపై నిల్పి యో
క్షితినాథేశ్వర! నీమనోదృఢత, నీశీలంబుచే, నీమహా
ద్భుతనిశ్చంచలభక్తి, మెచ్చితిని; నీతోఁ గూడ నే వత్తు; న
చ్యుతుఁ డే మన్నను నీదె భారము సుమీ! క్షోణీసతీసాక్షి గాన్ ౨౩

కం॥ అని లేచి దిగ్గునని యా
వనజాఽలయ చెలులు రామవసుధాఽధిపుఁడున్
దనవెంబడి రాఁగను సం
జనశైలాఽరోహణంబు సల్పఁగఁ దొడఁగెన్. ౨౪

సీ॥ సెలయేటినీటిలోపల మోముఁ గని యుత్ప
లాంచితాబ్జం బని యందఁ బోవు;
మగటూల నూగారుజిగినీడ గన్పింపఁ
గాలాహి యని చాలఁ గలువడించుఁ;
గలువరాచలువ మెట్టులఁ దోఁచుపదరక్తి
మము కోకనదము లన్ భ్రమ వహించుఁ;

దతసానుగత మైనతనులతాద్యుతిఁ గాంచి
హైరణ్యభూధరం బని తలంచు;
తే॥ గీ॥ నిందిరాకాంత హృదయేశసుందరాంఘ్రి
జలరుహార్పితనై జనుస్వాంత గాన
ముగ్ధచందానఁ దనతనూస్నిగ్ధరుచులు
దెలియఁ జాలక చనియెఁ గుత్కీలమెక్కి. ౧౫

సీ॥ కంఠీరవసమీపఘనసారతలువుల
నలరుచుండెడిమహాకలభములను,
గాంచనసుమనికటాంచితాబ్జముమీఁదఁ
జెలరేఁగి విహరించునలికులముల,
సాంకవపరిమళాఽఽసన్నచంచద్బింబ
ఫలము లాసించెడిచిలుకగముల,
వల్మీకనిర్గతవ్యాళోగ్రభోగాగ్ర
ములఁ జెరించెడికోకములగణంబు,
॥ గీ॥ నచలమునఁ జూచి చనుచుండునటులనుండు
నడుము, తొడలును, నడుపంద, మడలుముక్కు,
వదనము, మలకలు, గంధంబు, పెదవి, పల్కు,
నాభి, నూఁగారు, కుచములు శోభిలంగ. ౧౬

కం॥ ఇవ్విధమున నృపుతో నా
జవ్వని యచలంబుపైకిఁ జనుదెంచునెడన్.
దవ్వులఁ గని ముసిముసినగు
నవ్వుచు హర్షించుచుండె నగధరుఁ డంతన్. ౧౭

మ॥ భవదీయోజ్జ్వలపాదపద్మయుగముం బద్మాసనాజ్జారిభృ
త్సవభుజ్ముఖ్యసురుల్ మునీంద్రులుఁ గనం జాలంగ లే రంచు శ్రీ
ధవ! వేదార్థము దెల్పు చుండుఁ గద! దృగ్ద్వారిద్ర్యముల్ దీఱ నీ
భువి నేఁ జూడఁగ నేమి సేసితినొ! కా పూర్వంబునం బుణ్యముల్. ౫౭

కం॥ వారటయుగ, కిరి, హరి, వటు,
పారశ్వధిక, నృప, సీరి, బౌద్ధ, సుకల్క్యా
కారంబులు ధరియించిన
శ్రీరమణుఁడ వీవె కావె! శృంగారనిధీ! ౫౮

మ॥ రసనాయుగ్మసహస్రముం గలిగి సర్పస్వామి వేనోళ్ళ నీ
యసమప్రౌఢచరిత్రముల్ వినుతి సేయం బూని తా నంతటం
బస లేకుండఁగ సెజ్జ యై గొడుగు నై భద్రాసనం బయ్యె;నే
రసనం గల్గితి నొక్కఁడే; యెటులు నిం బ్రార్థింతు విశ్వాత్మకా! ౫౯

కం॥ అనుచున్ వినుతించిన విని
వనమాలి నృపాలుఁ జూచి వార్షికఘనగ
ర్జనసన్నిభబంధురస
స్వనమున ని ట్లనుచుఁ బల్కె సదమలకృపతోన్. ౬౦

కం॥ ఓనరవర! నీ వెవ్వఁడ
వీనగగహ్వరము సొరఁగ నేటికి నీకుం?
మానవరూపముఁ గనుఁగొన
కే నుండు మునీంద్రవృత్తి నిచ్చట ననినన్. ౬౧

తే॥ గీ॥ సకలమానవహృజ్జలజాతపీఠి
కాఽంతరాఽవాసమును గల్గి యబ్జనాభ!
మునిజనులవృత్తి కెల్లను మూల మైన
దేవతాసార్వభౌముఁడ వీవె కావె! ౬౨

కం॥ అనిన& నీనామం బే
మని యడిగిన "రాముఁ"డందు రవనిజనంబుల్,
వనజోదర! నీపదయుగ
వనజంబులసేవ సేయ వచ్చితి ననినన్. ౬౩

కం॥ కరుణానేత్రాంచలములు
నరవరుపై నిలిపి శౌరి నగుమొగమున భూ
వర! ని న్నొకమా టడిగెద,
వెఱఁ గొందక దీనిఁ దెల్పు విమలమనీషన్. ౬౪

శా॥ సద్యఃఫుల్లవిశాలనేత్ర విలసచ్చంద్రాఽస్య సౌందర్యజి
ద్విద్యుద్వల్లరిఁ గౌముదీస్మితఁ గన ద్వేణీజితాంభోధరన్
హృద్యోద్యదంచితనూత్నవిస్ఫుటలసద్దేవాఙ్గహస్తోజ్జ్వలన్
మాద్యద్దంతిసమానయాన నలమేల్మంగాఽంగనన్ జూచితే? ౬౫

కం॥ చెలితో నే నొకమాటకు
నలిగితి; నీపర్వతమున కరుదెంచితి; నే
నిలఁ జాల నేమి సేయుదు
నలివేణిన్ విడిచినదిగ నవనీనాథా! ౬౬

కం॥ ఒకనిమిషం బొకదివసము,
నొకదివసం బొక్కనెలయు, నొకనెల యొకయేఁ,

చ॥ మగువసుధారసాధరసమప్రభ నొందెద మంచుఁ గెంపులున్
బగడములున్ బ్రవాళము లపాస్తరుచిత్వము నొంది నిల్వ చె
క్కుఁగఁ బడి, తంతుసంతతులకట్లకు లోనయి, నేల వ్రాలె; న
య్యగణితరూపగౌరవమహాద్భుతసంపద చెప్ప శక్యమా! 23

సీ॥ పణతిముఖము మహాపద్మసంకాశంబు,
సతినేత్రములు పద్మసన్నిభములు,
చంద్రాననకంఠంబు శంఖసమానంబు,
రమణిజంఘలు మకరములఁ బోలుఁ,
గామినిపాదముల్ కచ్ఛపసమములు,
కోమలిదంతాళి కుందపాళి,
బాలికకచములు నీలోపమానంబు,
లమరఁగా నిధిసప్తకమువిభూతి

తే॥ గీ॥ సంగములఁ బూనియును ముకుందాభిధాన
నిధినిఁ దనయందుఁ బూనదు నీరజాక్షి,
వర 'ముకుంద' నామమున నేఁ బరఁగు చునికి;
స్త్రీలు వరుపేరు నుడువను సిగ్గువడరె? 24

తే॥ గీ॥ వజ్రహారాన్వితం బైన వనితకుచయు
గంబుతోడను దుల్యంబు గాఁ దలంచి
వజ్రనిర్భిన్న మై నగవ్రాత మిలను
గూలి, ధృతి దూలి, గతి మాలి, జాలి నొందె. 25

కం॥ నిజమె కద! కౌను సన్నము
గజయానకుఁ గల్గి యుంట, కచకుచజఘన

వ్రజనిజభారముచే న
య్యజకృత మది యేమొ! తాళు టది నిజమె కదా! ౮౭

కం॥ కాంచినిఁ గాంచిన నాసతి
కాంచినిఁ గాంచినసమంబె కద! హస్తిగిరి
పాంచితగతిఁ గుచగౌరవ
చంచద్వైభవవిలాససహితం బగుటన్. ౮౮

కం॥ కల నైనఁ గాని నన్నా
జలజాఽయతనేత్ర పాయఁ జాలక వక్ష
స్థ్సలమందే యుండును; నా
లలనను నేఁ జూడ కెట్టులను నిల్తు నృపా! ౮౯

ఉ॥ రామవసుంధరాఽధిప! మరాళవిరాజితయాన యిందిరా
రామకు నిర్నిమిత్త మపరాధము సేసినపాప మిప్డు నన్
గామశరస్వరూప మయి గాసిలఁ జేయుచు నున్న దయ్య! యా
మామహిళావతంసము నమందగతిన్ జని తోడి తే గదే! ౮

మ॥ అనుచున్ గేశవుఁ డాన తిచ్చిన నమందాఽనందచేతస్కుఁ డై
మనుజాధీశుఁడు వల్కె ని ట్లనుచు నామాయామానిసిరత్న మే
జనమాత్రుండను నాకు నెవ్విధము సాక్షాత్కార మౌ; నైన నా
మెను వైకుంఠముఁ బోయి పిల్వఁగను స్వామీ! నేను శక్తుండనే! ౯౧

వ॥ అనిన రమాధవుండు క్షమాధవున కి ట్లనియె. ౯

పంచచామరము॥ నృపాలచంద్ర! నన్ను బాసి నిల్చి యుండ నోపునే!
క్షపాదినంబు లెంచ కీరసాప్రదేశమందుఁ దా

నపారమోహమానసాబ్జ యై పయోధికన్య ది
గ్ద్విపాధిరాజయాన మద్గవేషణం బొనర్పదే? ౮౨

తే॥ గీ॥ కాన నీ వేగి భూమిలోఁ గాననములఁ
బురములందును మునులకాపురములందు
వెతకి తోడుక రమ్మ! యీవెతకుఁ జాల
జాలి నొందెద; నిఁక నోర్వఁ జాల నయ్య! ౮౩

చ॥ అని తనవ్రేలిముద్రిక నృపాగ్రణిచేతికి నిచ్చి పచ్చవి
ల్తునివిషజాతతీవ్రతరదుస్తరశాతమహోగ్రబాణసం
జనితకరాళకీలలు రసాధవ! యోర్వఁగ లేను; ముద్ర యా
వనితకు నిచ్చి తోడుకొని వచ్చిన నీ కొనఁ గూడుఁ బుణ్యముల్. ౮౪

॥ అనినంతనె నృపవర్యుఁడు
వినయంబున హరికి మ్రొక్కి వీడ్కొని చని యం
జనగిరినికటంబునఁ గల
వనజాకరతీరభూమివనముల నెల్లన్. ౮౫

ం॥ వెతకుచుఁ జని ముందట నొక
వితతోజ్జ్వలవిస్ఫుటారవిందామందా
యతజలజాకరమును భూ
పతి గనుఁగొని విమలసలిలపానేచ్ఛఁ జనెన్. ౮౬

గా॥ ఆ కాసారసమీపభూమిని వయస్యారత్నముల్ గూడి నా
ళీకావాసవిలాసినీమణిని జాలిన్ దూల లాలించున

స్తోకాఽరావము నాలకించి సతు లిచ్చో నెవ్వరో? యిందిరా
రాకారాజనిభాస్య యేమొ! యిటకున్ రాఁ బోలు నంచున్ జనెన్. ౮౭

కం॥ అంతట వచ్చెడుపృథ్వీ
కాంతుని శ్రీకాంత గని యకారణ మితఁ డీ
కాంతారమునకు వచ్చునె!
కాంతునిపనుపుననె వచ్చెఁ గావలె ననుచున్. ౮౮

మత్తకోకిల॥ రాజచంద్రునిరాకఁ గాంచుచు రాజసోదరియున్ సఖీ
రాజవక్త్రిను జూచి యి ట్లనె రామ! యెవ్వరో! కాని స
ద్రాజసన్నిభ తేజుఁ డీతనిరాక యెందుకొ? సౌరరా
డ్రాజభక్తనిభప్రభావవిరాజమానుఁడు చూడవే! ౮౯

చ॥ సనకసనందనాఽదివరసంయమివర్యులలోన నెవ్వఁడో!
ఘనుఁ డటు గాక యుండిన నఖర్వసుపర్వమునీంద్రచిహ్నముల్
మనుజుల కేల కల్గు? ననుమానము లే దితఁ డచ్యుతాంఘ్రిజీ
వనరుహభక్తుఁడే! నిజము; వారిజనాభుఁడు పంపెఁ గావలెన్. ౯౦

కం॥ అని యివ్విధమునఁ జెలితో
ననుచుండఁగ భూవరుండు నల్లన నికటా
వనికిన్ జనినను గని శ్రీ
వనితామణి వల్కె నిట్లు వసుధాఽధిపుతోన్. ౯౧

కం॥ పే రేమి? నిన్ను జూచిన
ధారుణిపతి వనుచుఁ దోఁచె ధరణీస్థలిలో

మారరమణునిఁ జూచితివే!
కూరిమితోఁ జెపుము వేఁడుకొనియెద ననినన్. ౯౨

క॥ నా పేరు 'రాముఁ' డందురు
భూపతికులజుండ; దేవపూజ్యుం డదుగో!
నీపెనిమిటి గలఁ డమ్మా!
యీపర్వతగహ్వరమున నిందునిభాఽఽస్యా! ౯౩

క॥ అని హరి తన కిచ్చినయా
ఘనమణిసంచయయుతోర్మికను నిందిరకున్
వినయంబున నొసఁగుచు నా
జనపాలుఁడు సాఁగి మ్రొక్కి సన్నిధి నిలిచెన్. ౯౪

ఉ॥ ఆనవరత్ననూత్నఘటితాంచితకాంచనచంచదూర్మికన్
మానలినాక్షి గైకొని జనార్దనునంగుళిభూషణంబ! యా
మీనతురంగపుంగవుఁ డహీనశయానుఁడు లెస్స యుండెనే?
తా నెట నున్నవాఁడో! యిఁక దాఁపక తెల్పవె! నిన్ను వేఁడెదన్. ౯౫

చ॥ హరి నిను వ్రేల నుంచుకొని యంబుధిలో వటపత్రతల్పమం
దరుదుగ వాలి క్రిందఁ దనహస్తముఁ జేరిచి పవ్వళించున
త్తఱి భవదీయసంగమునఁ దా జలరాశివతంసుఁ డయ్యెయిన్
ధరణి 'సముద్రుఁ' డంచు నభిధానము నందెను ముద్రికోత్తమా! ౯౬

వ॥ ఇవ్విధంబున సమ్ముద్దుటుంగరంబును గరంబు వినుతించి కన్నుల నొ
కొని చెక్కుల హత్తించి యక్కునన్ జేరిచి యక్కువలయా
మిక్కిలిమక్కువతో ని ట్లనియె. ౯

శా॥ నే నే మంటి విధాతృతాత? నపుడున్ నీవే కదా! సాక్షి తా
నే నామీఁద దయావిహీనమతి యై నిష్కారణంబే ననున్
దీనత్వంబునఁ గుందఁ జేసెఁ గద వే! దివ్యోర్మికారత్నమా!
నే నేరీతిఁ దరింతు మన్మథశరాగ్నిస్ఫారకీలావళిన్? ౯౮

కం॥ అని మఱియు రాజపుంగవుఁ
గని నీ రేజశయన యనఘా! నిను 'నే
మను' మని హరి దాఁ బనిచెను
వినిపింపు గదయ్య! రామవిపులాధిపతీ! ౯౯

కం॥ దానేనసూను! సూనవి
తానేషుసమానరూప! ధరణీభృన్మౌ
ళీనాతిధీర! ధీరజ
నానూనసరోజషండహారి! హరిశౌర్యా! ౧౦౦

కం॥ శేషాహిరాజశయనువి
శేషాంచితవార్తఁ దెలిపి చిత్తాంబుజసం
తోషముఁ గావించితివి వి
శేషగుణకలాప! రూపజితసుమచాపా! ౧౦౧

కం॥ నిను గన్నతల్లిదండ్రుల
ఘనతరపుణ్యప్రభావగరిమం బిలలో
వినుతింపఁగ ననిమిషవర
వనభవభవభవుల కైన వశమె? నృపాలా!

శా॥ అన్నా! రామనరేంద్రచంద్ర! హరి యే మన్నాఁడో! కా న
మ్మన్నాఁడా? దయతోడఁ దెల్పఁగద వయ్యా! వేఁడెదన్ నిన్ను నా

యన్నా! నీవు యశోధురంధరుఁడ వై యశ్రాంత మీభూమి శ్రీ
మన్నారాయణపాదభక్తిఘనసామ్రాజ్యుఁడ వై యుండుమా! ౧౦౩

కం॥ రమ్మనెనా? నాదే నే
రమ్మనెనా? తనకు నాకు రమణుం డిఁక దూ
రమ్మనెనా? నను మణిహా
రమ్మని హరి తనభుజాంతరమ్మునఁ గొనునా! ౧౦౪

వ॥ అనిన రమాకాంతకు క్షమాకాంతుం డిట్లనియె. ౧౦౫

కం॥ అమ్మా! నిన్నుఁ రమ్మనె
నమ్మా! యామాధవుండు ననుమానము లే
దమ్మా! మదిలో నిజ మను
కొమ్మా! నామాట నమ్ముకొమ్మా! కొమ్మా! ౧౦౬

కం॥ రావమ్మా! పోవుద మిఁక
నీవల్లభుఁ డెదురు చూచు నీరాకకునై
భావభవాంబక పీడిత
భావుం డై; వేగ పదవె! పదవుల సుదతీ! ౧౦౭

వ॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె. ౧౦౮

కం॥ వనమాలి "నాకు ననపా
యినివి నిన్నుఁ బాసి యుండ నిది నిక్కముగా
మనమున నమ్మ" మటని నను
దనయెదఁ జేర్చుకొని మాటఁ దప్పెనమీఁదన్. ౧౦౯

తే॥ గీ॥ ఏమి వత్తును? నే నిఁక రామభూప!
దైవ మింతైన దయ లేక తప్పు లేని

మాట చేపట్టి నన్నింటిపాటు విడిచి
చనియె నిఁక నేను వచ్చినఁ జక్క నగునె? ౧౧౦

అనుచు నీరీతిఁ బల్కి యవ్వనజభవన
మనుజవరునకుఁ దనచేతివనజ మిచ్చి
"దనుజహరునకు నొసఁగుచుఁ దనుజవనజ
ఘనశరాళికి నోర్వ లే" ననుచుఁ జెపుమ! ౧౧౧

అని యివ్విధంబున నిందిరాదేవి పల్కిన "శ్రీమన్నారాయణుండు నన్ను మన్నన సేసి యక్కన్నియ యెందున్న వెదకి తోడుక ర" మ్మనియె; నిప్పు డీయమ్మ రాను సమ్మతింపక "క్రమ్మఱి నూరక పో" మ్మనుచున్న "దమ్మాధవునకు మనంబు సమ్మతంబు గా నెవ్విధంబునఁ జెప్ప వలయు" ననుచుఁ జెంతఁ జింతాక్రాంతుం డై నిలుచున్న భూకాంతునకు శ్రీకాంత వెండియు ని ట్లనియె. ౧౧౨

మనమునఁ జింత నొంది యనుమానము సేసెద వేల నయ్యా! నీ
వెనుకనె వత్తుఁ గాని యరవిందదళాక్షుఁడు తప్పు లేని దే
నను విడ నాడి మారనళినప్రదరంబులపాలు సేసి తాఁ
జనె నిఁక నేను వచ్చిన నసహ్యత నొందఁడె యప్పటంతకున్. ౧౧౩

నీవె పో వయ్య! పోయి "నానేర మేమి?
తప్పు లేనిదె మదనాగ్ని కొప్పగించి
చనితివే మాయదయ చాలు చాలు ననుచుఁ,
దోయజాలయ మిమ్ముఁ జాల దూఱె" ననుము! ౧౧౪

అని యివ్విధమునఁ బల్కిన,
జననాథుఁడు మ్రొక్కి లేచి శశ్వద్భక్తిన్

తే॥ గీ॥ పుండరీకాక్షి నాదండ నుండకున్నఁ
గాండజాతాస్త్రకాండప్రకాండములకు
బెండువడి గుండె సెదరక యుండు టెట్లు?
మండలాధీశ! యేది వేదండగమన? ౧౨౨

కం॥ అని యివ్విధమునఁ బలుకుచుఁ
దనరాకకు నెదురుసూచు తార్క్ష్యధ్వజుచెం
తను జేరి మ్రొక్కి యిట్లనె
వనజము చేఁ బట్టి రామవసుధాధిపుడున్ ౧౨౩

కం॥ దేవా! నీయాజ్ఞను జని
శ్రీవనితను జూచి నీవు సెప్పినయట్లా
దేవికి సంగర మొసఁచు
రావమ్మా! 'నీవిభుండు రమ్మనియె' ననన్ ౧౨౪

కం॥ మనమునఁ దన్ను విడిచి చనె
ననుఖేదము, పిలువఁ బనిచె ననుమోదము, రెం
డును బెనఁగొన వనజేక్షణ
కనుఁగవ నులివెచ్చనీరు గ్రమ్మఁగ ననియెన్. ౧౨౫

శా॥ అయ్యో! బూటక మేల? శౌరి నను రమ్మన్నాఁడే! నేఁ జెల్లఁ బో;
నయ్యో! యెక్కడిజోలి; నీ వెవరో! యీయాశ్చర్య మే మందుఁ; దా
నయ్యో! నాయెడఁ గోపగించి దయ రవ్వంతైన లేకప్పుడే
యియ్యారణ్యముపాలు సేసి చని నేఁ డేలాగు నన్ రమ్మనెన్ ౧౨౬

కం॥ తలిదండ్రులనా! యెఱుఁగఁడు,
కులగోత్రముఁ దెలియఁ డతఁడు, గుణహీనుం డై

చలపోరి పుణ్యజనముల
బలిమిని విధియించుఁ గఠినపాకియు మఱియున్. ౧౨౭

మేనమా' మని యించుకైన లో నెంచక
కంసభూపాలుని హింస సేసె;
స్త్రీ, బాల, యనియెడుచింత యింతయు లేక
తాటకగాత్రంబుఁ దఱిఁగి వేసెఁ;
వనపాదభక్తిసంతతపారవశ్యుఁ డౌ
ప్రహ్లాదుతండ్రిరూపంబు మాపె;
బాలకుం డని మది భావించి చన్నీయఁ
బోయినపూతనప్రాలు పడంచె;
గీ॥ బిచ్చ మడిగిన లే దన కిచ్చె బలియు
నతనిఁ బాతాళగతముగా నణఁగఁ ద్రొక్కె;
నింతనిర్మోహదేవున కేలఁ గరుణ
గల్గు నామీఁద నిది వింత గాక! యనుచు. ౧౨

గీ॥ చంద్రబింబాఽస్య నిను జాల చాల దూఱి
"రాను బొమ్మిఁకఁ దనచేతిరవ్వ కోర్వఁ
జాల; హరిపొందు చాలింకఁ జాలు" ననుచు
నజ్జ మిచ్చెను మీకిమ్మటంచు నిదుగో! ౧౨

॥ అనినన్ బంచశరమ్ము లొక్కమొగి నిష్ఠ్వాసంబునన్ గూర్చి మ
జ్జననీ బాసితి పంచు మూరుఁడు మనస్తాపంబుతో నేసినన్.
వనజాతాక్షుహృదబ్జమున్ దగుల సర్వజ్ఞుండు నై మూర్ఛఁ జెం
దినచందంబున దివ్యశయ్య నపుడున్ దేహంబుఁ దాఁ జేర్చుచున్. ౧౩౦

ఉ॥ హా! యని కన్ను మూయు; సహాహా! యని నవ్వు, నిఁ కెట్లు సేతు న
యొయ్యో! యని మోము వంచు; మన సోర్వదహో! యని చింత నొందు;నా
హా! యని వేగ లేచుఁ; జెలియా! యని దిక్కులు సూచు; వేగ రా
వే! యని పిల్చు; నుస్సు రను; వేసరుఁ;దా శయనించుఁ జాన్పునన్. ౧౩౧

కం॥ హరి యివ్విధమునఁ గేవల
నరుచందము వెతల నంది సరనాథునిచే
సరసీరుహమున్ గైకొని
కర మరుదుగ నిట్లు వల్కెఁ గమలముతోడన్. ౧౩౨

సీ॥ దర్పకోద్దండదోర్దండమండితకాండ!
కాండరుడ్జాండాఽదికారణంబ!
తతమోదయుతవిరాజితమహోన్నతహంస!
హంసోదరైకరిరంసహృదయ!
భవశిరోభవధునీభవనవాంబుజరాజ!
రాజానుజాతాతిరమ్యధామ!
మధురసన్మధురసోన్మదయుక్తబంభర
భరణ! విభ్రాజితభర్మగర్భ!

తే॥ గీ॥ శారదా, శార, శరదభ్ర, చంద్ర, చంద్ర,
చంద్రికా, సాంద్రచంద్రోప, లేంద్రసామ
జేంద్ర, నిస్తంద్రభుజగరాజేంద్రదేహ!
లసదమితశుభ్రదేహోపహాసనధామ! ౧౩

కం॥ కమలాంకవదనకాతర
కమలాక్షినిభాక్షివిమలకమలాఽలయశ్రీ

కమలకు శుభమే కద! యో
కమలాన్వయకమలరాశికమలవిరోధీ! ౧౩౪

మ॥ రమ నీయందు జనించినందువలనన్ రంజిల్లు నీపోలికల్
విమలాऽస్యాక్షికరాంఘ్రియుగ్మములు భావింపంగ నాకన్నులన్
గమలాదేవినిఁ జూచినట్ల యగు ని న్గన్గొన్న నిక్కంబు సం
భ్రమ మందెన్ జుమి! నాహృదబ్జ మిపు డో రాజీవరాజేశ్వరా! ౧౩౫

కం॥ చక్రాంగప్రియమవు గద!
చక్రాంకుఁడ నుమ్మి! నేను సరసీరుహాభూ
చక్రాధిప! నన్నా శ్రీ
చక్రస్తనిఁ గూర్చి ప్రియము సల్పం గదవే! ౧౩౬

కం॥ అని వనజము నివ్విధమున
వినుతించి మురాసురారి వేసరి చింతా
వననిధినిమగ్నచేతో
వనజుం డై రాజువదనవనజముఁ జూచెన్. ౧౩౭

ఆశ్వాసాంతము.

మ॥ రవివంశార్ణవసోమ! సోమసవభుగ్రాజాబ్జభూమస్కారి
స్తవనీయోజ్జ్వలపాద! పాదతలయోషాభూతపాషాణ! మా
నివరాంభోరుహపాణి! పాణిధృతనిర్ణిద్రామర ద్వేషి! రా
జవిదారోద్ధతపత్త్రి! పత్త్రివరరాజత్సైంధవాऽరోహణా! ౧౩౮

ఉత్సాహ॥ ఖరసురారివరవిదార! కలితసార కాంచనో
త్కరనిశారదశశతారదరకరారవింద! సా
గరగభీర! నగసుధీర! ఘనవిసార కేతుసుం
దరశరీర! హారశారదసదళనశూర! భూవరా! ౧౩౯

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాస్వాదనతుందిలేందింది
రాయమానమానసతూముపంశక్షీరపారావారరాకాసు
ధాకరరామక్ష్మాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రక్షీణాం
ధ్రగీర్వాణచణరామచంద్రావనీపాలవిరచిత
శ్రీమదలమేల్మంగాపరిణయం బనుమహా
ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వా
సము సంపూర్ణము.

ఓం

చతుర్థాశ్వాసము.

క॥ శ్రీకోసలరాట్తనయా
లోకనవికచాబ్జ! శోకలోచన! విలస
త్ప్రాకాహితలోకాహిత
లోకాహితఖగేంద్ర! సకలలోకనరేంద్ర! ౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము! యాటమీద నజ్జవకాళి
యేమి సెప్పెను! సురసంయమీశ్వరునకు;
వినఁగ నవి మాకు వివరింపు విస్తృతముగ
సూత! సముపేతహరికథాఖ్యాతచరిత! ౨

కం॥ అన సూతుఁడు శౌనకముఖ
మునికులతిలకులను గాంచి ముదితాత్ముండై
"వనజోదరుదివ్యకథల్
విన వలసితిరేని మీరు వినుఁ"డని పలికెన్. ౩

ఉ॥ రామధరాధినాయకుని రాజనిభాస్యముఁ జూచి శౌరి "నేఁ
బాముల బట్టెదన్, జ్వాలను బట్టెద, నంగజు నైనఁ గొట్టెదన్,
భామరో! నిన్ను బాయ నని బాసలు సేసెద నంటి" నంచు నా
శ్యామకుఁ జెప్పి పిల్వు మొకసారిక వేఁడెద నిన్ను భూవరా!

మత్తకోకిల॥ అనుచు నానతి యిచ్చినన్ సిటలార్పితాంజలిబంధుఁడై
మనుజనాయకుఁ డిట్లు వల్కె నమందవాగ్విభవంబునన్

దనుజమర్దన! యివ్విధంబున దాసునిన్ బ్రీతిమాలఁగాఁ
జనునె? నీ విపు డాన తిచ్చిన సత్వరంబున నేగెదన్. ౫

కం॥ మీయాజ్ఞోల్లంఘనమును
జేయఁగ నే నెంతవాఁడ శ్రీవర! మును నేఁ
బోయిన రా ననెఁ గద! "వేం
చేయఁగవలె మీ రె యటకు శీఘ్రం" బనినన్. ౬

మ॥ హసనాంచన్ముఖుఁ డౌచు దైత్యమథనుం డాహ్లాది యై యిట్లు నే
నసమాస్త్రాంబకుబాధ కోర్వక నితాంతాసక్తి మై వత్తునే
నసమానోజ్జ్వలబుద్ధిధుర్య! విన వయ్యా! యీధరామండలిన్
రసికుల్ విన్నను రామ రామ! సగరా! రామావనీపాలకా!

కం॥ అటు గనుక నీవె చని యా
కుటిలాలకతో "మహోగ్రకుసుమాయుధదు
ర్ఘటపటుశరపీడితహృ
త్పుట మిఁక నెటు లౌనో? చూచి పొమ్మనె"ననుమా!

చ॥ అనిన నమస్కరించి దరహాసమనోజ్ఞముఖారవిందుఁ డై
చనియె నదభ్రవేగజితసౌరభవాహుఁడు నై ముదంబుతో
జనవరుఁ డచ్యుతాంఘ్రియుగసారసభక్తినియుక్తనైజహృ
ద్వనజవికాస మొంద వనవాటికి నిందిర యున్నచోటికిన్.

ఉ॥ పోయి సరోజమందిరకు భూవరుఁ డచ్యుతపాదనిశ్చల
స్థాయదనార్తతోత్కలితభక్తిహృదబ్జుఁడు మ్రొక్కినన్; హరి

ఏ గారవించుచు "సరీసృపవైరితురంగుఁ డే మనెన్?
ే నల్గినాఁడో? కరుణాపరుఁడై నను బిల్వ నంపెనో? ౧౦

స నఘ మనుచును బుధ
ప లను చుండ వినవె! జననాయక! మీా
గురుం డే మనెనో?
క నాతోడఁ దెల్పి పుణ్యముఁ గనుమా!" ౧౧

ని జననీ! నీ విటు
దగునా! దాసజనుని; నచ్యుతునావే
మే మని చెప్పుదు? "రా
ందిర"యనిన మూర్ఛ నప్పుడె చెందెన్. ౧౨

మూర్ఛఁ దేరి నరకాంతకుఁ డల్లన జేతులన్ ధరా
పర్యిణ ఘటించి తనుకంపము నొందఁగ లేచి "యింక నే
ం నోర్తుఁ గంతుచిశితేషుభీతానినితాంతతాపసం
తప్తహృదబ్జ? మెట్లొ దయ గల్గినఁ గన్నులఁ జూచి పొ"మ్మనెన్ ౧౩

ముగ నేఁటినుండి యిఁక ని న్నెడఁ బాయను నమ్ము"మంచునా
ననాలలామకును గట్టిగఁ దెల్పుము; "నమ్మకున్నఁ బు
చయఘ్నకిల్బిషము నందెద"నం చను; మిందు కానతీ
ణి గొనుప్పకున్న "వనవాసము వ్రాసిన"దంచుఁ బల్కుమా! ౧౪

మటియు ని ట్లనిరెను. ౧౫

నక్క మీానాట మాయమ్మ! నీవిభుండు
వు రాకున్న నిమిషంబు నిల్వఁ డచట

వచ్చు నీచెంత కిప్పుడె మచ్చెకంటి!
జాగు సేయక రావమ్మ! వేగముగను. ౧౬

కం॥ అన విని "పుణ్యజనంబులు"
ననఁగా విను యాతుధాను లయ్య! నృపాలా!
"వన" మనఁగా నుదకంబును;
హానననివాసముల కతని కవి యోగ్యము లే ౧౭

కం॥ "మాధవుఁ" డనునామము మా
యాధవుఁ డై యునికిచేత నన వలసెఁ జుమీ!
యీధారుణి వేధస్సుమ
మేధానిధు లతనిమాయ మించఁగ గలరే! ౧౮

చ॥ ఇతరజనవ్రజంబు ధరణీశ్వరచంద్ర! "దరాదిశోభితా
యతకరిరాట్కరోపమభుజార్గళభూరితరప్రతాపని
ర్జితమహితామరాహితవరేణ్యుఁ" డనంగఁ బ్రసిద్ధుఁ డైనయ
చ్యుతుఘనమాయ దాఁటుటకుఁ జోద్యము గాదఁటె! యెన్నిభంగులన్
౧౯

తే॥ గీ॥ రామభూమీశ! హరిమాయ లేమి సెప్ప
నద్భుతంబులు; "సర్వజ్ఞు లైనయట్టి
మునుల నెల్లర మోహితాత్ములుగఁ జేసె"
నన్న నెవ్వారివశ మగు నన్న! యానిన. ౨౦

కం॥ లే దమ్మా! "హరి మిథ్యా
వాదుండును గాఁడు, సత్యవాక్యుం" డనుచున్

వేదంబులు వలుకును; మీ
పాదంబులతోడు పిలువఁ బనిచెను నిన్నున్. ౨౧

మ॥ నను జాలన్ బ్రియవాక్కులన్ బిలిచి శ్రీనాథుండు "నాయన్న! నా
వనితన్ దోడుక రమ్ము పొ" మ్మనిన నవ్వా! వచ్చితిన్, నీవు "రా"
ననుచున్ నన్ను నిరాకరించినను నే నచ్చోటికేచందమున్
జనుదున్? "నన్ దయఁ జూచి ర" మ్మని నమస్కారంబుఁ గావించినన్ ౨౨

మ॥ శతపత్రాంచితపత్రలోచనము లాక్ష్మాజానిపై నిల్పి యో
క్షితినాథేశ్వర! నీమనోదృఢత, నీశీలంబుచే, నీమహా
ద్భుతనిశ్చంచలభక్తి, మెచ్చితిని; నీతోఁ గూడ నే వత్తు; న
చ్యుతుఁ డే మన్నను నీదె భారము సుమీ! క్షోణీసతీసాక్షి గాన్ ౨౩

కం॥ అని లేచి దిగ్గుమని యా
వనజాలయ చెలులు రామవసుధాధిపుఁడున్
దనవెంబడి రాఁగను సం
జనశైలారోహణంబు సల్పఁగఁ దొడఁగెన్.

సీ॥ సెలయేటినీటిలోపల మోముఁ గని యుత్ప
లాంచితాబ్జం బని యందఁ బోవు;
మగజాల నూగారుజిగినీడ గన్పింపఁ
గాలాహి యని చాలఁ గలువడించుఁ;
గలువరాచలువపమెట్టులఁ దోఁచుపదరక్తి
మము కోకనదము లన్ భ్రమ వహించుఁ;

దతసానుగత మైనతములతాద్యుతిఁ గాంచి
హైరణ్యభూధరం బని తలంచు;
తే॥ గీ॥ నిందిరాకాంత హృదయేశసుందరాంఘ్రి
జలరుహార్పితనై జనుస్వాంత గాన
ముగ్ధచందానఁ దనతనూస్నిగ్ధరుచులు
దెలియఁ జాలక చనియెఁ గుత్కీల మెక్కి. ౨౫

సీ॥ కంఠీరవసమీపఘనసారతలువుల
నలరుచుండెడిమహాకలభములను,
గాంచనసానునికటాంచితాబ్జములమీఁదఁ
జెలరేఁగి విహరించునలికులముల,
సాంకవపరిమళాఽఽసన్నచంచద్బింబ
ఫలము లాసించెడిచిలుకగముల,
వల్మీకనిర్గతవ్యాళోగ్రభోగాగ్ర
ములఁ జెరించెడికోకములగణంబు,
తే॥ గీ॥ నచలమునఁ జూచి చనుచుండునటులనుండు
నడుము, తొడలును, నడుపంద, మడలుముక్కు,
వదన, మలకలు, గంధంబు, పెదవి, పల్కు,
నాభి, నూగారు, కుచములు శోభిలంగ. ౨౬

కం॥ ఇవ్విధమున నృపుతో నా
జవ్వని యచలంబుపైకిఁ జనుదెంచునెడన్.
దవ్వులఁ గని ముసిముసినగు
[illegible]వు హర్షించుచుండె నగధరుఁ డంతన్. ౨౭

సీ॥ ఇందిరాలపనారవిందంబు సెలఁగె గో
విందదృగ్రవిభానువితతిఁ జూచి;
కమలాసతీనేత్రకుముదముల్ వికసించె
స్వామిసుందరవక్త్రసోముఁ జూచి;
క్షీరాబ్ధిజావచఃకీర మానందించె
మాధవాధరబింబమహిమఁ జూచి;
శ్రీతరుణీమనశ్చాతకం బలరె శ్రీ
హరిదివ్యతనువారిధరముఁ జూచి;
తే॥ గీ॥ యీడు లేనట్టిమహాయనీడజార్వ
జడధికన్యలు సంతోషపడుటఁ జూడఁ
బుడమిఁ జేఁడైనరాముఁడు పూర్వజన్మ
మునఁ దపం బేమి సేసెనో! మునివరేణ్య! ౨౮

కం॥ నారద! యీరీతిగ శ్రీ
నీరదనిభవేణి వోయి నీరజనాభున్
జేరి దరస్మితముఖవర
సారస మలరంగ మ్రొక్కె సదమలభక్తిన్.

ఉ॥ నీజనకుండు, నీసుతుఁడు, నీయనుజన్ముఁడు, నీవు నెప్పుడున్
రాజితజీవనంబు నభిరామమహోజ్జ్వలసుందరత్వమున్
భ్రాజిత మానసువ్రజము భాసురసంపదలెల్లఁ గల్గుచున్
దేజము నొందుమీ! యనుచు దీవన లిచ్చె సరోజనాభుఁడున్. ౩౦

కం॥ సదయుం డై కరముల నా
మదవతి లేవంగ నెత్తి మందస్మితస

ద్వదనాంభోజాతంబునఁ
గుదినగోనఁగాఁ గౌఁగిలించుకొనినన్ రమయున్. 3౧

ఉ|| దేవ! మహానుభావ! నతదీనజనావళిఁ బ్రోవ దైవమే
నీవు గదా! యటంచుఁ గృతనిశ్చయ నై కలుషాత్ము లౌచు నీ
సేవ లెఱుంగనట్టియవిశిష్టజనంబుల నెల్ల సత్కృపన్
గావవె!యన్న మాత్రమున నాయెడఁ గన్నడ సేయ న్యాయమా. 3౨

కం|| నీమనసు రాక యుండిన
భామిని! యిది గూడ దనుచుఁ బల్కిన వినవే
నామీఁదఁ గోపగించుచు
స్వామీ! న న్నొంటి విడిచి చనఁగాఁ దగునే; 33

ఉ|| దుర్గమశైలసంయుతము దుస్తరభూరిగభీరనిమ్నగా
వర్గనిరర్గళోగ్రమృగవారవిహారభయంకరంబు నౌ
మార్గముఁ బట్టి వచ్చి యసమానగిరీంద్రముఁ జూచి యానగాం
తర్లోకంబునాంతరమునన్ విభుఁ డుండు నటంచు నమ్ముచున్. 3౪

సీ|| ఆమహాపర్వతసమీపభూమి నొక్క
కమలకహ్లారకైరవకలిత మైన
విమలకమలాకరముఁ గాంచి ప్రమద మెసఁగ
నచట నుండఁగ సర్వంసహావిభుండు. 3౫

కరుణ దలిర్ప వచ్చి నను గాంచి నమస్కృతి సేసి "యమ్మరో!
౨ నిను బిల్వఁ బంపె" నని సాంజలి యై నను వేఁడ వచ్చితిన్;

బరమపవిత్రుఁ డీనృపునివల్లనె కాదె!భవత్పదాబ్జముల్
సరసిజనాభ! చూచితిని; సంతస మందితి వంత బాసితిన్ 3౬

చ॥ అని విని కేశవుండు "తరుణాబ్జదలాక్షి! కృపాఽత్తచిత్త వై
ఘనకలుషాఽత్మ లైనజనకాండముఁ బ్రోవు" మటంచు వేఁడినన్
మనమున లేనికోప మొకమాటకుఁ గల్పన సేసి వచ్చినాఁ
డను సుమి!నీయభీష్టముఁ దటాలునఁ దీర్ప నృపాలుపాలికిన్ 3౭

కం॥ ఏలా!యంచును శశినిభ
ఫాలా!మది జాలి మాలి పడకయు వినుమా!
జోలిని వినఁగా నిది కడు
మే లాయె నటంచు నన్ను మెచ్చవె!బాలా 3౮

సీ॥ భక్తుఁ డై,వరతపోయుక్తుఁ డై,సంసార
ముక్తుఁ డై,మత్పదాఽసక్తుఁడైన;
విహితుఁ డై,ఘనదానసహితుఁ డై,నిజయశో
మహితుఁ డై, కిల్బిషరహితుఁ డైన;
పూర్ణుఁ డై,గుణగణోదీర్ణుఁ డై, విద్యావి
కీర్ణుఁ డై, జ్ఞానవిస్తీర్ణుఁ డైన;
శాంతుఁ డై, మత్పరస్వాంతుఁడై, వినయవి
శ్రాంతుఁ డై, సద్ఘృణాఽక్రాంతుఁ డైన;

తే॥ గీ॥ యీరసాఽధీశకేసరిభూరిమహిమ
మెచ్చి వచ్చితి నిచ్చటి కిచ్చ పుట్టి;
యింక మన మిందు నుండినఁ బంకయ
జనులు సేవించి ముక్తికిఁ జనుదు రబల 3౯

వ॥ అనిన ముదితాంతరంగ యై శ్రీదేవి యచ్యుతున కిట్లనియె. ౪౦

కం॥ శ్రీహరి! యీమాటకు సం
దేహము! యీరామనృపతిదివ్యతరగుణ
వ్యూహము లభిరామంబుల్
మాహాత్మ్యము గల్గునితని మన్నింపు తగన్ ౪౧

చ॥ అన విని శౌరి రామవసుధాఽధిపుమీఁదఁ గృపాకటాక్షసం
జనితసుధారసంబు నెగఁ జల్లి "రసాఽధిప! నీదుకోర్కె ని
త్తును దగ వేడు" మన్న, నతితుచ్ఛమనోరథ మేల నాకు? నో
యనఘచరిత్ర! నీశుభపదాంబుజముల్ గనుఁగొంటిఁ జాలదే ౪.

ఉ॥ ఐన మదీయహృద్వనజమం దొకకోరిక యుండె; నిచ్చి స
న్మానుని జేసితేని బహుమాన మి దెవ్వరి? దయ్య! నీదెకా!
దీనశరణ్య! యంచు నతిదీనత వేఁడిన శౌరి సూచి యో
మానవనాథ! వేఁడు మనుమాన మిఁ కేటికి? నిత్తు నిక్కముగ్

వ॥ అనిన

కం॥ సన్నుతి సేసెద రమయును
బన్నగవరశయన! నీవుఁ బరిణయ మైనన్
గన్నులఁ జూడఁగ వేడుక
యున్నది నను గరుణఁ జూచి యొప్పవె! యనినన్

కం॥ బాలక! యీమదరోలం
బాలకయును నేనుఁ బరిణయం బాడినచో

నీలోకము మన్నిజరూ
పాలోకము సేయుటకును నర్హమె! చెపుమా! ౪౬

క౦॥ మనసునఁ గొద వేటికి? యిది
విని యాహ్లాదంబు నొందు వివరించెద; నీ
ఘనతర మగుచారిత్రం
బనఘం బై యొప్పుచున్న దది యెట్లన్నన్. ౭౪

సీ॥ అగణితపాంచరాత్రాగమంబునఁ గల
యర్థంబుఁ జెప్పెదఁ బార్థివేంద్ర!,
యస్మదర్చావిగ్రహంబులు నాలుగు
విధము లై యుండును బ్రథితముగను,
'నవి యెవ్వి' యన "స్వయంవ్యక్తంబు, దివ్యంబు;
సైద్ధంబు, మఱి మానుషంబు" ననఁగ,
నందు 'స్వయంవ్యక్త' మది మానిజవ్యక్తి;
యది దక్క నితరంబు లవనియందు

ఆ॥ వె॥ దివిజసిద్ధమనుజనివహంబు లెలమితో
దారు, జాతరూప, తామ్ర, రౌప్య,
శిలల నస్మదీయలలితవిగ్రహరూప
ముల నొనర్చి ముక్తిఫలముఁ గనిరి

క౦ శిల్పిగణముఁ బిల్పించి య
నల్పార్చావిగ్రహముల నతివిమలముగాఁ
గల్పింపఁ జేసి నీసం
కల్పం బీడేర్చుకొనుము! కడుమోదమునన్ ౪౯

చ॥ అన విని సంతసించి యచలాఽధిపవర్యుఁడు వాసుదేవ! నేఁ
జనియెద నాజ్ఞ యి మ్మనుచు సాగిలి మ్రొక్కినఁ బ్రీతితోడ నా
వనరుహనాభుఁ డాతనిని "వైళముగా నిజరాజధానికిన్
జని భవదిష్ట మేము? యది సాంగముగా నొనరించు"మం చనెన్. ౫౦

వ॥ ఇట్లు భగవదాజ్ఞఁ గొని, ౫౧

కం॥ మానవవర్యుఁడు భక్తిఁ
బౌనఃపున్యప్రణామపరికలితుం డై
యానవినిర్జితఘనపవ
మానుం డై వేగ దిగియె మంజులనగమున్. ౫౨

కం॥ మును దా నచ్చట నిలిపిన
ఘనతరచతురంగబలముఁ గై కొని పురికిన్
జనియె, వనమాలితోఁ గడ
చినిముచ్చట నాప్తతతికిఁ జెప్పుచుఁ బిదపన్ ౫౩

కం॥ తిరుకల్యాణమహోత్సవ
పరికరముల నెల్లఁ గూర్చి పరిశుద్ధులు నౌ
వరపాంచరాత్రవేత్తలఁ
బరమాఽహ్లాదమునఁ బిలువఁ బనిచి ముదమునన్. ౫౪

కం॥ "బహునాళ్లకు వచ్చితి" రని
బహుమానపురస్సరముగఁ బార్థివుఁడు దయా
సహితుం డై మణిభూషణ
సహితులఁ గావించి వారు సంతస మొందన్. ౫౫

క॥ హారితిరుకల్యాణోత్సవ
మిర వొందఁగ మాకుఁ జూడ నిచ్ఛ జనించెన్;
బరమాప్తులు మీరలు మముఁ
గరుణించి మహాత్ములార! కావింపఁ దగున్ ౫౬

వ॥ అనిన విని యప్పాంచరాత్రాగమవేత్త లగుభూసురోత్తము లత్యంతసంభ్రమాయత్తచిత్తులై, లలితవాక్యంబులఁ దజ్జలనిధిమేఖలాధిపసలలితముఖసలిలజం బాలోకించి, "భవదీయపూర్వకృతాగణ్యపుణ్యప్రభావసంపన్న శ్రీమన్నారాయణకారుణ్యకటాక్షలబ్ధప్రావీణ్యనైపుణ్యంబున నేతత్పుణ్యకార్యకర్తృత్వేచ్ఛ నీమనంబున నుదయించె; నొరుల కేల సంభవించు నిక్కార్యం? బఖర్వసుపర్వాధిపున కైన నంద రాని నిర్వాణరాజధాని చేరువ యై యుండుఁ, గావున నవశ్యం బాచరింపవలయు" నని యాన తిచ్చిన; నృపాలోత్తంసుం డనల్పజ్ఞానాధికు లైన శిల్పకారులఁ బిల్పించి, సముచితకాంచనతామ్రమేళనంబుఁ గావించి, శ్రీభూనీళాసహితంబుగా 'శ్రీనివా'సాభిధానవిగ్రహంబును విభాసుః పరిభాసింహాసనచ్ఛత్రచామరాద్యనేకమణిగణాగణితభూషణసహితంబుగా జగన్మోహనాకారంబుతోఁ గల్పించి, శశికాంతోపలాంతరాళశుకనాసికాముఖమంటపయాగశాలాద్యనేకమం[illegible]ప్రాకారంబులన్ గావించి యనంతరంబు:— ౫౭

క॥ స్యందనవిలసద్వినతా
నందనముఖవిమలవాహనంబుల నెల్లన్
సుందరముగఁ గల్పించి య
మందానందంబు నృపతి మదిలో నొందెన్. ౫౮

కం॥ కార్తాంతికవర్యుల సుము
హూర్తం బడుగంగ వార లుత్సాహముతో
నార్తజనవ్రాతావన!
కీర్తిమహోదార! యనుచుఁ గీర్తించి వెసన్ ౫౯

కం॥ పంచకరహితం బై, గ్రహ
సంచయము త్రికోణకేంద్రసంయుక్తం బై,
ప్రాంచజ్ఝషలగ్నంబున
నెంచఁగ రవి పదునొకండునింటఁ జెలంగన్ ౬౦

కం॥ అంచితతిథివారర్క్షో
దంచద్యోగకరణములు నలరుచు నుండన్
బంచాంగశుద్ధిగా నొక
మంచిముహూర్తంబు గలదు మనుజాధీశా! ౬౧

తే॥గీ॥ విన్నవించెద మాలగ్న మెన్నఁ డనిన
ఘనతరం బగుశిశిరర్తువునఁ జెలంగు
మాఘశుద్ధత్రయోదశీమందవార
మమితయోగ్యంబు నై యున్న దనిన నృపతి. ౬౨

ఉ॥ బంగరుకాగిదంబుల నృపాలకజాలముపేర "నిస్తులా
భంగశతాంగదంతిభటవా సమన్వితు లౌచు మీరు సా
రంగవరప్రదాయియభిరామవివాహమహోత్సవంబుఁ జూ
డం గడువేడ్కతోడుతఁ దటాలున రం" డని వ్రాసి పంపినన్ ౬

కం॥ శిరమున నిడుకొని మదిలోఁ
బరమానందంబు నొంది పార్థివనివహం
బురుతరసత్వరగతితోఁ
గరితురగపదాతిరథనికాయాన్వితు లై, ౬౪

ఉ॥ సింధురబృంహితంబులు, విశేషరథాంగరవంబు; లుల్లస
త్సైంధవహేషితంబులు, పదాతిజనోన్నతసింహనాదముల్,
బంధుర మై చెలంగ నతిభాసురలీలల వచ్చి రందఱున్
గంధరసైంధవాదిసురకాండము విస్మయ మంది చూడఁగన్ ౬౫

వ॥ అప్పుడు. ౬౬

కం॥ ఋత్విగ్గణవిపులాగము
నాత్వ్రతచణబుధులఁ బిల్చి క్ష్మాపతివరుఁడున్
సత్వరమున ధీసంప
న్నత్వంబున నంకురార్పణముఁ జేయించెన్

మ॥ మఱునాఁ డుష్ణగభస్తి పూర్వనగరాశ్యాళిన్ బ్రవేశింపఁగా
వరసంధ్యాజపహోమకృత్యముల నిర్వర్తించి భూదేవతల్
పరమోత్సాహముతో ఖగేశ్వరునిరూపం బంబరంబందు సుం
దర మొప్పన్ లిఖియించి చేసిరి మహోద్దామధ్వజారోహముల్ ౬

శా॥ భేరీతాడనపూర్వ మానిసిని భూభృద్భిన్నమఖద్యోచర
ద్వారాహ్వానము సేసి; రప్పుడు సురవ్రాతంబు భీతిల్లి "యీ
భేరీధ్వాన మి దేల పుట్టె" హరి దాఁ బేర్వేర దేవాళిన్
'రా ర మ్మం' చన హేతు వేమి? మనపై రానేమొ కాయం చనన్.

కం॥ ఆరేయి తెల్లవారిన
శ్రీరమణున కర్పితముగ క్షితిపతి విమల
స్ఫారాంచితషడ్రసయుత
సారాన్నం బిడియె నగ్రజన్ముల కెల్లన్ ౨౦

కం॥ ఆనాఁటిరాత్రి గడచిన
భానుం డుదయంబు నంద బాడబులను స
న్మానించి వారిఁ గనుఁగొని
మానవనాథుండు వలికె మంజులఫణితిన్ ౨

ఉ॥ భూసురవర్యులార! నరభోజనసైరివివాహలగ్న మీ
వాసరమందె యానుగద! వైళమ మీరలు నిత్యకృత్యముల్
సేసి సభక్తిచిత్తులయి శీఘ్రముగా మఱి దేవపూజలున్
జేసుక పుష్కరాంచితవిశేషముహూర్తము దప్పకుండఁగాన్ ౨

కం॥ రమకున్ శ్రీమద్వేంకట
రమణునకును బరిణయంబు రాజితమతులై
భ్రమఁ జెందక సుముహూర్తం
బమలముగాఁ జూచి చేయుఁ డని యాటమీఁదన్.

మ॥ వినతానందనవాహనంబుపయి నావిశ్వేశుఁ డైనట్టిశ్రీ
వనితానాథుని రామభూవిభుఁడు చెల్వం బొప్ప వేంచేయఁ జే
సిన నొప్పెన్; గనకాచలేంద్రవిలసచ్ఛృంగాగ్రమందున్ విక
ర్తనుఁ డావిర్భవు మైనచందమున విభ్రాజత్ప్రభాభూతిచేన్.

మ॥ తిరువీదిన్ జనుచుండఁగా నప్పుడు సాధ్వీరత్నముల్ భక్తిచే
వరనీరాజనపాణిపద్మ లగుచున్ బ్రహ్లాదముల్ మీఱ శ్రీ
హరిపైఁ బాడిరి మంగళారతులు నవ్యాఽమోదమాకందపు
ష్పరసాఽస్వాదసతుందిలాళివిలసజ్ఝంకారనాదంబులన్ ౨౫

శా॥ మింటన్ జంటలు గట్టి దేవతలు స్వామిన్ జూత మన్వేడ్క వా
ల్గంటుల్ దంటగ వెంటనంటుకొని రాఁగా నిల్చి సద్భక్తితోఁ
గంటన్ ఱెప్పల నంట నీక ఖగరాట్స్కంధాగ్రసంబాధుఁ డై
యుంటన్ జూచిరి కంటకాసురవిదారోదగ్రదోర్దండునిన్ ౨౬

సీ॥ నరకరక్షోరాజనిరసనంబును జేసి
ధరణిభారముఁ బాఁప నరుగునపుడు;
సురలకై మంథానధరణీధరోద్ధార
మును జేయఁ గృపతోడఁ జనినయపుడు
సాత్రాజితీశతపత్రనేత్రకై దేవ
భూజంబుఁ గొని రాను బోయినపుడు;
గర్వాతిదుర్వారపూర్వగీర్వాణాళి
నెల్ల హింసింపఁగా నేగినపుడు;

తే॥ గీ॥ పూర్వకథలను క్షితిరాట్సార్వభౌమ
వాహనాఽరూఢుఁ డయ్యె నవ్వనరుహాక్షుఁ
డనుచు వినుచుందు మెప్పు; డీదినమునందు
మనము గన్నులఁ జూచితి మనుచు జనులు. ౨౭

క॥ అతికుతుకాన్వితు లై శ్రీ
పతిపదపంకజయుగంబు భాసురభక్తిన్
దతమతియుతు లై సురసం
తతిరీతిని ఱెప్ప లిడక తప్పక చూడన్. ౭౮

క॥ తిరువీదిన్ జని శ్రీహరి
తిరుగన్ జనుదేర భూమిదేవాన్వితుఁ డై
నరనాథుఁడు హితనరవర
పరివృతుఁ డై యెదురుకొనఁగ భాస్వద్భక్తిన్. ౭౯

మ॥ స్ఫురదష్టాపదదివ్యరత్నరుచులన్ భూమ్యంతరిక్షాష్టది
గ్స్ఫురితం బై తగుచప్పరమునన్ బాథోధిరాజన్యకూఁ
తురు నందంబుగ నుంచి వీథిఁ జనుచున్ దోరంబునన్ వచ్చుశ్రీ
హరిఁగన్గొంచు నదభ్రసంభ్రమమనీషాఽఽయత్తు లై పేడుకన్. ౮

క॥ "మీ రెవ్వ? రిచ్చటికి రాఁ
గారణ మది యేమి? జలధి కన్యామణి యీ
దారినిఁ దిరువీదికిఁ జను;
దారిని నిలువక యె మీరు దలఁగుఁ" డటన్నన్ ౮

వ॥ భగవద్దాసు లిట్లనిరి. ౮.

మ॥ తలఁగంగా నిటు వచ్చినార మొ? సుధాధామానుజాతాంబురు
ట్విలసన్నేత్రినిఁ బెండ్లి యాడుటకు నై వేంచేసినాఁ డంజనా
చలశృంగాగ్రగుహావిహారుఁడు గనచ్ఛ్రీకాబ్జదోర్ధాముఁడున్
జలజారాతిహితేక్షణుండు; త్రిజగత్స్వామిన్ దగన్ జూడుఁడీ. ౮

ఉ॥ చూచినవారిపుణ్యమును జూచెద మంచనువారిభాగ్యముల్
జూచినవారిరూపములుఁ జూచినవారలకీర్తిసంపదల్
లోచనకర్ణరాడనలలోచను లబ్జభవుండు నాజగ
ల్లోచనుఁడుల్ ద్విపంచశతలోచనుఁడైన నుతింప శక్తులే; ౧౪

కం॥ అది గనుక మీరె శ్రీహరి
పదములసన్నిధికి వచ్చి భాసురభక్తిన్
విదితముగ మ్రొక్కి నిలిచిన
సదయుండై వచ్చు; నేమిసంశయ మనిరన్ ౧౫

వ॥ రమాదేవిభక్తవరు లిట్లనిరి. ౧౬

తే॥ గీ॥ కావలసి యున్న నాచిన్నికన్నెకడకు
వారె వత్తురు; మే మేల వత్తు మచటి?
కెపుడు లక్ష్మినిఁ జూతు మంచెదిరిచూచు
చుండి జాగేల? పిలుచుక రండు పొండు.

కం॥ అనినంతనె వారేటికిఁ
జనివడి వచ్చెదరు పెండ్లిప్రాయపుపడుచై
నను మీరె యెత్తుకొని మా
వనజోదరుకడకు నపుడు వచ్చెద రనుచున్

తే॥ గీ॥ ఉభయవాదులు నీరీతి నొకరి కొకరు
వేడుకకునగుఁ మాటల నాడికొనుచు
సమితసంతోషచిత్తులై యలరుచుండు
వేళఁ బలికిరి సిద్ధాంతవేదు లిట్లు

తే॥ గీ॥ లగ్న మొక రెండుగడియ లాలస్య మైన
లేదు; మాటలఁ బ్రొద్దు నీలీల జరుప
వలదు; రామనృపాలకవరునిఁ బూజ
సేసి తోడుక పోదము శీఘ్రమనిన. ౯౦

చ॥ పరిమళ మొప్పఁగందవొడి పాణితలంబునఁ బూని శౌరిపై
సరసిజపాణి మీన జనసంఘము సల్లెను; రామభూవరుం
డురుతరకాంచనాంచితమహోజ్జ్వలరాంకవ మొప్ప కేశవుఁ
మురజముఖాద్యవాద్యములు మ్రోయఁగఁ దోడుక వచ్చి వేడుకన్ ౯౧

మ॥ ఘనవాహోపలవేదికన్ వెలుఁగుచొక్కంబైన జాబిల్లిఱా
లను నిర్మించిన పెండ్లిపీఁటలను శ్రీలక్ష్మీన్ హృషీకేశులన్
వినయం బొప్పఁగఁ బాంచరాత్రవిధులన్ నేంచేయఁగాఁ జేసి భ
ర్మనపీనాంబర యుగ్మ మిచ్చి మధుపర్కంబున్ సమర్పించియున్ ౯౨

॥ రంగన్మణిగణఖచితా
భంగోత్తుంగైకభవ్యభర్మమయం బౌ
మంగళసూత్రము నలమే
ల్మంగకుఁ గట్టించి రపు డమందప్రీతిన్ ౯

తే॥ గీ॥ లలితలావణ్యముక్తాఫలంబులు దలఁ
బ్రాలు వోసినఁ గేశవపద్మపాణి
మూర్ధములఁ జూడ నొప్పెను, ముదముతోడ
సురలు మందారసుమవృష్టి గురిసి రనఁగ ౯

సీ॥ మంగళం బలమేలుమంగకు; మహితతు
రంగదభంగవిహంగునకును;
భృంగసన్నిభనీలశృంగారధమ్మిల్ల;
కంగజకోటిదివ్యాంగునకును;
గుందకోరకరదనేందువక్త్రికు, లస
త్సుందరక్షీరాబ్ధిమందిరునకు;
మందిరద్వికచారవిందకు; భాసురా
మందనిర్జరబృందవందితునకు;

తే॥ సీ॥ సనుచు మంగళారాత్రిక లమితభక్తిఁ
గంఠనిర్జితవిలసితాకుంఠనాద
కలితకలకంఠులై మహోత్కంఠ ఘణితి
లలితకంఠులు వాడిరి యలఁత లేక

కం॥ మఱునాఁ డరుణుఁడు వరుణుని
శరణంబును జొచ్చెఁ; నంత సంధ్యావేళన్
సరవరుఁ డానందముతోఁ
గరదీపసహస్రచయము ఘనముగ వెలుఁగన్

ఉ॥ అంబరచుంబితైకకలశాగ్రచిరత్నసురత్నకాంతితో
నంబరరత్నదీధితుల నావలఁ ద్రోయఁగఁ జాలునట్టిది
వ్యాంబరజాలసంకలితమై తనరారుప్రభాఒంతమందుఁ బీ
తాంబరధారి నిందిరను నందము నొందఁగఁ జేర్చి వేడుకన్

మ॥ తిరుపీదిన్ జనుచుండఁగా నపుడు విస్తీర్ణప్రభోదగుఁడై
యరుణుండున్ నిజసప్తసప్తిరథుఁడై యభ్రావరోహుండునై

ధరణీభాగముసఁ జరించు ననుచందం బొప్పె, భవ్యప్రభా
వరరుగ్వ్యక్తరమేశధామము జనవ్రాతంబు వీక్షింపఁగన్ ౯౮

తే॥ గీ॥ తిరుగ శ్రీహరి వేంచేయ నరవరుండు
ధరణిసురులకు మఱునాఁడు పరమభక్తి
సరసమృష్టాన్నములు వెట్టి, చరమధర శి
ధరదరీవివరమునకుఁ దరణి సనిన ౯౯

శా॥ సారక్షుత్త్రినుజన్మకేతనకనచ్ఛాబిమీకరస్వచ్ఛవి
స్తారాంశుచ్ఛట లష్టదిక్కులను నాచ్ఛాదింపఁగా వేడ్కతో
సారధ్వానితరుక్మకుంభవిలసత్సౌందర్య మాస్యందనం
బారోహింపఁగఁ జేసె నిందిరను దైత్యధ్వంసినిన్ భక్తితోన్ ౧౦

ఆ॥ వె॥ స్యందనస్థుఁ డైనచక్రిని సేవించు
జనులు భువినిఁ దిరిగి జన్మ మెత్త;
రమృతపదముఁ గొందు; రానందమున నుం
రందు కేమి సందియం బటంచు. ౧౦

కం॥ దర్పకజననీజనకుల
కర్పించిరి సకలజనము లగణితభక్తిన్
గర్పూరారాత్రికలను
నేర్పునఁ గానుకలతోడ నిర్మలమతు లై ౧౦

సీ॥ కంధిరాట్కన్యకాకలితవక్ష! పరాకు;
కర్బురసంహారకర! పరాకు;

పశుపతినుతదివ్యపాదపద్మ! పరాకు;
పన్నగారిధ్వజ! బహుపరాకు;
జఠరాంతరాలుఠజ్జలజజాండ! పరాకు;
స్మరశతకోటిసుందర! పరాకు;
పృషదశ్వభక్తభుక్పింఛమౌళి! పరాకు;
సకలాఘవిషజాంగలిక! పరాకు;

తే॥ గీ॥ మిత్రశశినేత్ర! కర్పూరచిత్రినేత్ర!
పత్రిరాజన్యకంఖాణ! వృత్రహరణ
నీలనిభగాత్రి! నీళావనీకళత్రి!
బహుపరా కని మాగధుల్ పరిస్తుతింప. ౧౦౩

సీ॥ రంభోర్వశీమేనకాఽంభోరుహాననా
సముపారసతులు లాస్యములు సలుప;
నిత్యసూరిప్రపన్నాన్యత్యగుణాఢ్యులౌ
సద్వైష్ణవులు శ్రుతుల్ సదువుచుండ;
మణిగణోజ్జ్వలవిభూషణభూషితాంగులై
భూసురు లగ్రభాగమునఁ జనఁగ;
భేర్యాదివాద్యగంభీరరావంబులు
కర్ణపేయముగ నాకసము ముట్ట;

తే॥ గీ॥ విమలకరదీపికాసహస్రములు సెలఁగ
రామధరణీశసహితులై భూమిసురవ
రాదిసర్వజనంబులు మోదమునను
రథముతోఁ గూడి తిరువీది రమణఁ జనఁగ. ౧౦౪

తే॥ గీ॥ చక్రిబాణంబు లలరెను "శక్రివైరి
చక్రి మీ రేయి ధారుణీచక్ర మవియ
శుక్రనిర్గతకీలోగ్రచక్రిచక్ర
మమితచక్రంబు లై వచ్చె" ననుచుఁ బొగడ. ౧౫౯

కం॥ ఆకాశబాణములు సుర
లోకసమీపమున కెగసె; లోలాత్మకు లై
పాకద్విణ్ముఖవిబుధులు
చీకా కై "యింక నేమి సేయుదు?" మనఁగన్ ౧౬౦

తే॥ పెట్లగోవులు బాణముల్ బిరుసులు మొద
లైన వన్నియు లంక యం చమరఁ జేసి
సూత్రపుత్రిక నంజీవపుత్రిరీతి
నొనరఁ గావించి చిత్రభానుని రగుల్ప. ౧౬

చ॥ మును దశకంఠపూర్వరము మోదముతోఁ బృషదశ్వసూతి! పెన్
గినుకఁ గృపీటయోనిశిఖఁ గీల్కొనఁ జేసినయట్లు వ్రేల్మిడిన్
ఘనబహుళస్ఫులింగములు గప్పుచుఁ బుత్రిక వచ్చి వత్తికిన్
గొనఁ దగిలించి పోవఁగ నకుంతత నేర్చిన నొక్క పెట్టునన్ ౧౬

మ॥ స్ఫురదుర్వీధరకందరంబులు హరిచ్ఛండాలశూర్పశ్రుతుల్
కరముల్ భేదిలఁ జేయుచప్పుడుల నాకాశస్థలిన్ గప్పి దు
స్తర మై తారలఁ దాకి రాలె ననుచందం బొప్పె నాశ్చర్యతన్
నరసందోహము సూచుచుండ నపు డానక్షత్రబాణావళుల్ ౧

తే॥ గీ॥ ఇవ్విధంబునఁ దిరువీది నేగి మఱల
నరుగుదేరఁగ మఱునాఁడు హరినిఁ దురగ
వాహనాఽరూఢుఁ గావించి వైభవమునఁ
బాఱువేటకుఁ గాంతారపథముఁ బట్టె. ౧౧౦

చ॥ చని మృగయావినోదమును సల్పి నిశీథినివేళ వచ్చుచో
వనరుహపాణిసన్నిధినివాసుని శ్రీతిరుమంగయాళ్వా
రనియెడుచోరశేఖరుని నశ్వముమీఁదటఁ జేర్చి తస్కరుల్
సని హరిసర్వవస్తుచయసంగ్రహణంబును జేసి తెచ్చినన్ ౧౧౧

తే॥ గీ॥ చామరాఽదికభూషణజాల మెల్ల
సంగ్రహించుక చోరులు సనినఁ; జక్రి
లచ్చివాకిటిముందర వచ్చి నిల్చి
'తలుపుఁ దెరువు' మటంచును బలుకుటయును. ౧౧౨

సీ॥ "ఇందు రాఁ బని యేమి యీ రేయి? మీ రెవ్వ?"
రన; "మీనరూపుఁ డీయనఘుఁ" డనిన;
"మీన మైన జలంబులోనె యుండు" నటన్నఁ;
"గచ్ఛపవేషుఁ డీఘనుఁ" డటన్నఁ;
"గచ్ఛపం బిలక్రిందఁ గాని యుండ" దటన్నఁ;
"గిరివర్ష్మధరుఁ డైనహరి" యటన్నఁ;
"గిరి విపినంబులోఁ దిరుగు" నంచన; "నర
హరి" యన; "హరి యైన నద్రిగుహనె;"

తే॥ గీ॥ వామనుఁడు బిచ్చ మెత్తును; వరకుఠారి
యడవి కేగును; 'రా' జన నాకసమున;
హాలి మహిన్ దున్ను; బౌద్ధుఁ డన్యమతవర్తి;
'కలికి' యన్నను జిలుకలకొలికి గాదె". ౧౧౩

తే॥ గీ॥ అనిన "మృగయావిహారి వై యలసినాఁడు
తలుపుఁ దెరువుఁడి; హరియె; మీతలఁపులోని
కోర్కె లీడేర్చు" నన నొక్క కువలయాక్షి
వాకి లెడలించి హరికి నివాళి యిచ్చె. ౧౧౪

కం॥ ఘనమణికాంచనసింహా-
సనమున వరపాంచరాత్రశాస్త్రజ్ఞులు శ్రీ
వనితను హరి నుపవేశన
మొనరిచి హారతుల నిచ్చి రుత్సాహముతోన్ ౧౧

తే॥ గీ॥ అంత మఱునాఁట నవభృథం బాచరించి
పుష్పయాగంబు రాతిరి పొసఁగ సల్పి
భూరిదక్షిణ లమితముల్ భూసురులకు
నొసఁగి భూపతి నిజకీర్తి నెసఁగఁ జేసె. ౧౧

కం॥ ప్రతివత్సర మిట్టులె శ్రీ
పతికల్యాణోత్సవంబు పార్థివవరుఁ డా
శ్రితవత్సలుండు భక్తిన్
సతతము నొనరించుచుండు సంయమివర్యా! ౧

కం॥ రామనృపాలునిసోదరి
'రామమ్మ' యటంచుఁ గలదు; రాజితకీర్తి
సోమాంబుజభూవిలస
ద్భామామృతహైమధరవితానముఁ దెగడున్ ౧౧౮

కం॥ "అనసూయగుణగణంబుల
ననసూయయె యనఁగ వచ్చు; హరిపదయుగభ
క్తిని నల శబరియె సమ" యం
చనఁ దగు రామమ్మతోడ నన్యులు సములే! ౧౧౯

కం॥ తమ్ముఁడగు రామభూవరు
నమ్మానిని సూచి పలికె "నమ్మకడుపునన్
నెమ్మిని మన ముదయించితి;
మిమ్మహి హరిసేవ సేసి యెసఁగితి వీవే. ౧౨౦

చ॥ ఘనమగుకీర్తివెన్నెలలు గాయ బుధాళిచకోరపాళి నిన్
వినుతి యొనర్చుచుండఁగను వేమఱు నే విని సంతసించి నీ
వనియెడునావతో భవమహార్ణవ మీఁదెద నంచు నున్నదా
నను; హరిసేవ సేయుటకు నాకు నుపాయము సెప్పవే" యనన్ ౧౨౧

వ॥ అనిన రామభూపాలుండు. ౧౨౨

కం॥ "అక్కా! కేశవసేవకు
మిక్కిలి నిఁక నేమి గలదు? మేలగు మఱి నీ
విక్కడ హరిసన్నిధిలో
నొక్కమహాగోపురంబు నొనరింపు" మనన్ ౧౨౩

కం॥ శిల్పివరేణ్యుల నప్పుడె
పిల్పించి మహోజ్జ్వలైకపృథుతరఫణిరా
ట్కల్పమహాద్వారంబునఁ
గల్పించెను గోపురంబు ఘనతరభక్తిన్ ౧౨౬

సీ॥ "ఆధారరహిత మీయమరాలయ" మటంచు
ధాత వెట్టినపోటిస్తంభ మనఁగ;
"స్వామి నీక్షించఁగాఁ బ్రేమతో నేతెంచి
యలర నిల్చినహిమాచల" మనంగ;
"నమరాశనఘటంబు నమసి జల్లున దిగ
జారెడిఘనసుధాధార" యనఁగ;
"మురహరుభక్తాళిఁ బ్రోవంగ నిడినని
శ్రేయసాయతననిశ్రేణి" యనఁగ,

తే॥ గీ॥ శుభ్రతానిర్జితోజ్జ్వలాదభ్రశార
దాభ్రవిభ్రాజితాభ్రాపగాభ్రదంతి
శుభ్రవారిజమహితసితాభ్రదీప్తి
గలమహోదగ్రగోపురం బలరుచుండె ౧౨౭

వ॥ అది మరియును దరుణతరణికిరణవిభవవిభాసమానాసమానసాలభం
కాపుంజమంజులకరకంజకలితసీరాజనదీపికోజ్జృంభితశాతకుంభగంభీరశు
భస్తంభవిరాజితంబును; నక్షుద్రహర్యక్షతరక్షుమృగఖగజగతీరుహావి
త్రవిచిత్రితాపత్రితిభాసమానపత్రితిమావితానఖచితబాహ్యైడూకంబున
వదనబింబప్రతిబింబకరవిమలతరముకురబింబస్థగితచతురాశాంతర్భి

కాగ్రప్రదేశంబును; దదుపరి సమస్తదిగంతరాళాంతరవికీర్యమాణహరిత కాంతిచ్ఛటాసముదయసహితమరకతవ్రాతపరిచ్ఛన్నవలభిభాగంబును; నిగన్నిగాయమానసగారాతినీలోపలజాలరచితసలలితవాతాయనవితానంబును; సాంద్రతరశరచ్చంద్రచంద్రికోపమానవజ్రోపలసంఘటితనిశ్శ్రేణీశ్రేణీయుతంబును; సంతతనిరీక్షణజనితవిస్మయానందకందళితబృందారకబృందహృదయారవిందాభ్రంకషశిఖరప్రకాశితంబును; సంభృతగదాదండనిరర్గళబాహార్గళశోభితజయవిజయపాలితబహిర్ద్వారోభయప్రదేశంబును నైనయమ్మహాగోపురద్వారంబున శ్రీమదంజననగాగ్రరంజితుం డగుశ్రీమద్వేంకటరమణుండు శ్రీమదలమేల్మంగానాంగనాసహితంబుగా సకలజనబృందంబులున్ జూడ నీడోద్భవాధిపారూఢుం డై తిరువీదిని వేంచేయుటకు నిర్గమించుసమయంబున; విభీషణగుణమణిగణభూషణుం డరిభీషణుం డైనతూముకులపయఃపారావారరాకానిశాకరుం డగురామత్క్ష్మాపాలుండు హస్తన్యస్తమంజులచామరప్రశస్తుం డై పార్శ్వంబునం జనుచుండ; వందిబృందంబులు వందనంబులు సేయుచుం వేత్రధరులు "వేత్రవతీభర్త! రతిస్వామి! బహుపరాకు! హెచ్చరి యని కైవారంబులు సేయుచు సందడించుమందిని ముందర నడచుండ; వారవనితాజనంబులు దమ కిచ్చు మెచ్చులకునై యచ్చరమింటులరీతి హెచ్చుగాం దమకు వచ్చినటుల విచ్చలవిడి నటించుయువజనంబుల నచ్చికబుచ్చికలు సేయుచుం, బురోభాగంబునం జుండం; జరమభాగంబున నందసునందసనందనబృందారకాచార్యు బలె వేదపారాయణంబు సలుపుచు శ్రీవైష్ణవబృందంబులు ననుచుండ గవినికరంబు విద్యోతమానగద్యపద్యవచనరచనాచాతుర్యంబులు నెపుచుండ; నారదతుంబురూపమానగాయకసముదయంబు తానమా

విధానంబుల గానంబు సేయుచుండఁ; బురజననివహంబులు స్వకీయసతీయుతంబుగా జెప్పలు విప్పక తప్పక చూచుచు గుంపులుగుంపు లై నిలింపులసొంపు దీపింపఁ "దోరం బగునిమ్మహాద్వారగోపురంబునిర్మాణం బొనర్చినవా రెవ్వరో!" యనిన; "సకలనృపాలమౌళి యగురామభూపాలుసహోదరియు, విబుధజనమందిరాళిందసుందరమందారాఽరామ మ్మగురామమ్మ" యని యొకరి కొకరు చేతులన్ జూపుచు నరుదెంచునపుడు; భేరీధాంధణధంధణాఽయమానబంధురనినదంబు సుధాఽంధశిపరిపంథిరాజలోకంబు విని భయభ్రాంతచైతన్యు లగుచు "శక్రయుతంబుగా నవక్రపరాక్రమంబున సక్రోధుం డై చక్రి మనమీఁదఁ జక్రప్రయోగంబు సేయం జనుదెంచెనో!" యని శంకాఽఽతంకసంకలితమానసు లగుచుండ; లెక్క సేయ నెవ్వరికి శక్యంబు గానియమ్మహాసేవావైభవంబు, స్వర్ధామంబురీతి ఖచరాధిపపరివేష్టితంబు నై, గ్రహమండలంబుభాతి బుధశనైశ్చరయుక్తంబు నై, మానసకాసారంబుచెలువునఁ గవివ చావైలక్షణ్యంబు నై, బదరికాఽశ్రమంబుచాడ్పున నరనారాయణప్రకాశితంబు నై, యయోధ్యానగరంబుపోలె రామావనీపాలపరిపాలితంబు నై, నాగలోకంబువిధంబునఁ జక్రిప్రకాశితంబు నై యుండె; నంత:— ౧౨౬

కం॥ గోపురవరమందిరఘన
గోపురకలశముల ముద్దుఁ గొనుచున్నవి; యా
గోపురశిఖరాగ్రము లవి
గో! పురమునఁ జెలఁగును; గనుఁగొను! మునితిలకా! ౧౨౭

క॥ అని యివ్విధమున నారద
మునిగణచంద్రుఁడు విశేషమోదయుతుం డై,
ఘనతర ఫణితిని శంభుఁడు
వినిపించిన విస్మయమున విని చనె స్వేచ్ఛ్ఁ. ౧౨౮

ఫ ల శ్రు తి

సీ॥ ప్రాచీదిశాధీశ భాసురవిభవంబు,
స్వాహాసతీభర్త్ర సదృశశుచిత,
ధర్మరాజసమానధర్మగుణావాప్తి,
పుణ్యజనాధిపాగణ్యశౌర్య,
మంభోధిరాజన్యగంభీరభావంబు,
పృషదశ్వసంకాశపృథులబలము,
రాజరాజనిధానరాజమానధనంబు,
నార్యేశ్వరోజ్జ్వలావార్యకీర్తి,

తే॥గీ॥ శ్రీమదలమేలుమంగాపరిణయ మిలను
వినినచదివినవ్రాసినజనుల కెల్ల
శ్రీనివాసుండు నిచ్చు విస్తీర్ణకరుణ
ననుచు సూతుఁడు శౌనకమునికిఁ జెప్పె. ౧౨౯

ఆ శ్వా సాం త ము

శా॥ సోమాఽప్తానుజకంఠలుంఠనశితేషుప్రాంచదస్తోకస
ద్ధామాసర్ఘ్యమణీగణప్రథితదివ్యాప్తాసనందానితో
ద్దామజ్యోద్భవభూరిశబ్దభయభృత్రైలోక్యగ్రశౌర్యాహిత
స్తోమాంహోయుతహృత్సమూహసురరాట్సుత్యాంఘ్రి
దివ్యాంబుజా! ౧

వ న మ యూ ర ము

అక్షరనృపోక్షకృతహాస్తివరరక్షా!
శిక్షితవిపక్షసరసీరుహానిభాక్షా!
వృక్షచిరదక్షనత! శ్రీకలితవక్షా!
ఋక్షవిభులక్షణసమీరితకటాక్షా! ౧౩౧

గ ద్య ము

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాస్వాదనతుంది
లేందిందిరాయమానమానసతూముకుంశక్షీరపారావార
రాకాసుధాకర రామక్ష్మాపాలసుపుత్రపవిత్రచరి
త్రాక్షీణాంధ్రగీర్వాణచణ రామచంద్రావనీ
పాలవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగా
పరిణయం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము
సర్వంబు సంపూర్ణంబు

శ్రీ ముద్రణాలయము, సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్ (దక్షిణ.)